

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

راهنمای معلم

هدیه‌های آسمان

تعلیم و تربیت دینی

دوم دبستان

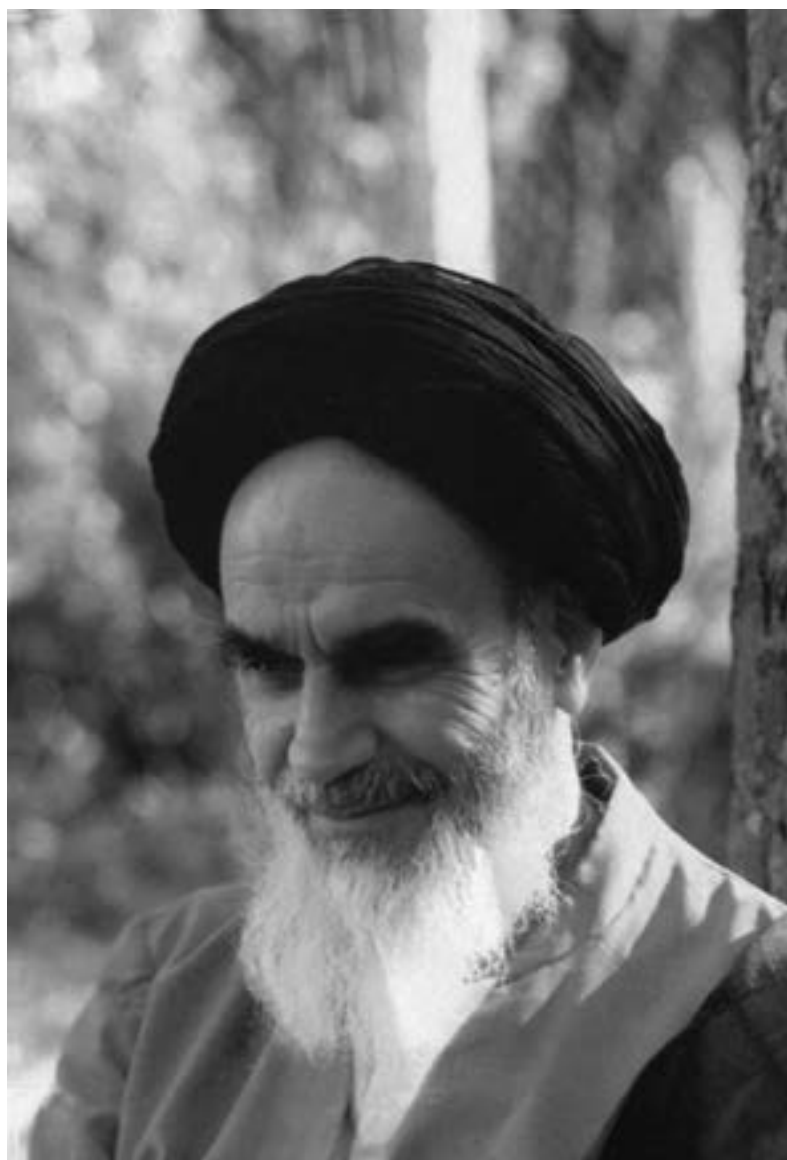
وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

نام کتاب:	راهنمای معلم هدیه‌های آسمان دوم دبستان - ۵۷/۲
پدیدآورنده:	سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف:	دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری
شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف:	الله ستوده، منصوره سیدصالحی، فریال آمار و یاسین شکرانی (اعضای گروه تألیف)
مدیریت آماده‌سازی هنری:	اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
شناسه افزوده آماده‌سازی:	لیدا نیک‌روش (مدیر امور فنی و چاپ) - زهره بهشتی شیرازی (صفحه‌آرا) - فاطمه باقری‌مهر، علیرضا کاهه، رضا جعفری، سپیده ملک‌ایزدی، حمید ثابت‌کلاچاهی، ناهید خیام‌باشی (امور آماده‌سازی)
نشانی سازمان:	تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی) تلفن: ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کد پستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹ وب‌گاه: www.irtxtbook.ir و www.chap.sch.ir
ناشر:	شرکت افست: تهران - کیلومتر ۴ جاده آبدلی، پلاک ۸، تلفن: ۷۷۳۳۹۰۹۳، دورنگار: ۷۷۳۳۹۰۹۷، صندوق پستی: ۱۱۱۵۵-۴۹۷۹
چاپخانه:	شرکت افست «سهامی عام» (www.Offset.ir)
سال انتشار و نوبت چاپ:	چاپ دوم ۱۳۹۶

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به‌صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس‌برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع بدون کسب مجوز ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

شابک ۷-۲۰۹۸-۰۵-۹۶۴-۹۷۸ ۷-۲۰۹۸-۰۵-۹۶۴-۹۷۸

در علم و تقوا کوشش کنید که علم به هیچ کس انحصار ندارد. علم مال همه است. تقوا مال همه است و کوشش برای رسیدن به علم و تقوا وظیفه همه ماست و همه شماست.

امام خمینی (رحمة الله عليه)

فهرست

مقدمه

اصول حاکم بر برنامهٔ درسی

ارزشیابی درس هدیه‌های آسمان

۱	بخش اول : کلیاتی دربارهٔ موضوعات هدیه‌های آسمان
۸	بخش دوم : راهنمای تدریس
۹	درس اول : هدیه‌های خدا
۱۶	درس دوم : پرندگان چه می‌گویند؟
۲۰	درس سوم : خاطرهٔ ماه
۲۴	درس چهارم : مهربان‌تر از مادر
۲۹	درس پنجم : وضو می‌گیرم
۳۴	درس ششم : پیامبران خدا
۳۸	درس هفتم : مهمان کوچک
۴۲	درس هشتم : جشن میلاد
۴۶	درس نهم : اهل بیت پیامبر
۵۰	درس دهم : خانوادهٔ مهربان
۵۵	درس یازدهم : نماز بخوانیم
۵۹	درس دوازدهم : پدر مهربان
۶۴	درس سیزدهم : بهترین دوست
۶۸	درس چهاردهم : دعای باران
۷۲	درس پانزدهم : بچه‌ها سلام
۷۷	درس شانزدهم : طبیعت زیبا
۸۱	درس هفدهم : وقت نماز
۸۵	درس هجدهم : راز خوشبختی
۸۸	درس نوزدهم : جشن بزرگ
۹۱	درس بیستم : در کنار سفره

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مقدمه

کودکی، آغاز حرکت و تلاش برای زیستن است؛ مرحله‌ای که باید آن را به خودی خود، به رسمیت شناخت؛ زیرا کودک، انسانی است مستقل با احساسات و خصوصیات خوب انسانی.

با این همه، کودکی، مقدمه نوجوانی، جوانی و بزرگسالی است و اساس زندگی بزرگسالی، به کیفیت این دوره بستگی دارد. این کیفیت نیز به چگونگی تعلیم و تربیت در این دوران وابستگی کامل دارد. در این دوره است که شخصیت، منش و رفتار کودک (به ویژه رفتارهای اجتماعی) و رشد جسمانی، عقلانی و فرهنگی وی بر اثر ارتباط او با سایرین شکل می‌گیرد. بی دلیل نیست که پیشوایان دینی بیش و پیش از هر چیز، به دوره کودکی توجه داشته و راهنمایی‌های لازم را در این باره ارائه کرده‌اند.

امروزه، درس دینی جزء جدایی‌ناپذیر برنامه درسی مدارس ما به‌شمار می‌رود. اهمیت این ماده درسی حتی پیش از انقلاب اسلامی نیز به خوبی احساس می‌شده و کسانی بوده‌اند که با تلاش‌های آنان، نهاد آموزش و پرورش رسمی آن زمان کشور، به گنجیندن ماده درسی با عنوان «دینی» مجاب می‌شده است. در این میان، یاد و خاطره بزرگانی چون استاد شهید مطهری، مرحوم شهید دکتر بهشتی و مرحوم شهید دکتر باهنر همواره برای دست‌اندرکاران نظام آموزشی کشور و دانش‌آموزان و معلمان، زنده و جاوید است. شایان ذکر است که آموزش دین به معنای جامع آن، در درس دینی خلاصه نمی‌شود و باید مبانی دینی محور اصلی و غالب نظام آموزشی و برنامه درسی نیز باشد.

در سال‌های اخیر، توجه به نیازهای نو در عرصه آموزش دین، رویکردهای جدید در امر آموزش، توجه بیش از پیش به جنبه‌های نگرشی آموزه‌های دینی، لزوم بهره‌گیری از روش‌های نوین در تعلیم و تربیت دینی و به‌کارگیری تربیت دینی به منظور شکل‌گیری رفتارهای دینی و تقویت احساس دینی از طریق شناخت دین و تفکر در آن و... — که همه برخاسته و برگرفته از نظرها و پیشنهادهای آموزگاران مجرب، صاحب‌نظران و کارشناسان امر تعلیم و تربیت است — متخصصان تعلیم و تربیت دینی را بر آن داشته است تا با برنامه‌ریزی دقیق و مطالعه جامع‌الاطراف در این خصوص، دست به کار تهیه برنامه‌ای نوین برای تعلیم و تربیت دینی شوند.

اصول حاکم بر برنامه درسی

۱- محور قرار گرفتن قرآن کریم و سنت و سیره معصومین صلوات الله علیهم : این اصل که برگرفته از مبانی تعلیم و

تربیت دینی است، بر همه مراحل برنامه، بخصوص موارد زیر حاکم است :

اول : تعیین اولویت‌های آموزشی

دوم : اهداف کلی پایه‌های تحصیلی

سوم : روش‌های تعلیمی و تربیتی

چهارم : تدوین محتوا و رسانه‌های آموزشی

۲- توجه به رویکردهای جدید در تعلیم و تربیت با هدف روزآمد شدن برنامه : شیوه‌های نو در تعلیم و تربیت، بر افزایش مشارکت دانش‌آموز در امر یادگیری و ایجاد فرصت‌های مناسب برای حضور فعال او در همه صحنه‌های یادگیری تأکید دارد. برنامه‌ای که بر روش‌های فعال و مشارکتی در آموزش تأکید داشته باشد، لزوماً به دنبال ایجاد فرصت برای مشارکت کودکان در امر یادگیری است. اینکه دانش‌آموز خود جست‌وجو کند، خود بیابد و یافته‌هایش را خود به کار گیرد، هدف روش فعال یادگیری به‌شمار می‌رود. در این

شیوه، معلم در واقع راهنما و راهبر است و این بچه‌ها هستند که با راهنمایی او، مفاهیم جدید را دریافت می‌کنند. برنامه درسی باید تا آنجا که امکان دارد، مطابق این شیوه تهیه شود. بدین ترتیب، فعالیت‌های گروهی و آموختن دانش‌آموزان از یکدیگر، فراهم کردن امکان بروز خلاقیت و ابتکار برای دانش‌آموزان، ایجاد زمینه برقراری پیوند بین آموخته‌های خود در دروس مختلف (اهداف فرعی یا کارکرد ثانویه) نیز از دیگر نکات مورد توجه در این برنامه‌اند. (در اهداف، کارکرد ثانویه دیده شده است)

۳- توجه به توانایی‌ها و محدودیت‌های رشد شناختی دانش‌آموزان دوره ابتدایی: با توجه به ویژگی‌های رشد ذهنی دانش‌آموزان در دوره ابتدایی، در برنامه جدید، علاوه بر بهره‌گیری از محسوسات و نمونه‌های عینی بر تربیت استعداد‌های کودک برای شناختن اوضاع جهان خارج و مرتبط ساختن مطالب درسی با مظاهر زندگی و اشیای موجود در محیط خاص کودک تأکید شده است. همچنین، ضمن توجه به اهمیت بهره‌گیری از حافظهٔ کودکان به نحو مطلوب، ادراک مفاهیم و فراگیری طرز استفاده از آن‌ها (در قالب اهداف) و برقراری پیوند بین آموزش و زندگی روزمرهٔ بچه‌ها مورد تأکید قرار گرفته‌اند.

برای بیان مفاهیم موجود در برنامه، در حد امکان، بر استفاده معقول از استعداد خیال‌پردازی کودکان و همچنین، به رسمیت شناخته شدن عناصر فانتزی ذهن کودکان در مواقع مقتضی توسط معلمان، سفارش شده است. (روش‌های تدریس) البته به گونه‌ای که آرام آرام بتوانند به تفکر و تعقل پردازند و صرفاً به عالم گسترده و زیبای تخیل دلخوش نشوند. لذا برای تحقق جنبه‌های فوق نیز، تا حد ممکن از مفاهیم ساده و ملموس استفاده شده است. مفاهیمی که بچه‌ها خود بتوانند با آن‌ها ارتباط برقرار کرده، درکشان کنند و نسبت به آن‌ها احساس خوشایند و دلپذیری داشته باشند.

شایان ذکر است که تأکید بر آموزش محسوس و ملموس صرفاً شیوه و روشی است برای تقویت ایمان به غیب، چرا که بذل ایمان به غیب نیز در همین دوره در وجود کودک افشانه می‌شود و البته همین اقدام نیز با توجه به لحاظ توانایی‌های ذهنی کودک انجام می‌شود.

۴- توجه به جنبه‌های عاطفی، نگرشی برای عمل کردن باورها: تأکید بر جنبه‌های نگرشی و عاطفی تعالیم دینی، به منظور فراهم ساختن مقدمات عمل به باورها، یکی از ویژگی‌های مهم برنامهٔ تعلیم و تربیت دینی است. آنچه بیش از هر چیز دیگری در تعلیم و تربیت دینی مورد نظر است، ایجاد نگرش‌های صحیح و یا تغییر برخی نگرش‌های نادرست است و اینکه دانش‌آموز براساس آموخته‌های خود بتواند به یک موضع و نظرگاه معین و ضرورتاً صحیح برسد و امکان انتخاب و تصمیم‌گیری را بیابد و در نهایت از این رهگذر به ایمان و اعتقاد برسد. این ایمان و اعتقاد، مقدمهٔ عمل آگاهانه و انتخاب شده است، بنابراین در برنامهٔ جدید، انباشتن ذهن کودکان از مفاهیم و تأکید صرف بر مهارت‌هایی که تنها به درد امتحان می‌خورد و آن‌ها را به هنگام ارزشیابی به ظاهر موفق جلوه می‌دهد، مدنظر نبوده، در عوض، ادراک مفاهیم دینی به‌عنوان مقدمه‌ای برای رشد عاطفی و تغییر نگرش‌های دانش‌آموزان نسبت به آن‌ها و انس با این مفاهیم مورد توجه قرار گرفته است. همچنین به «عمل صحیح» به‌عنوان حاصل تبعی «نگرش‌های صحیح» تأکید شده است.^۱

۵- اصالت قائل شدن به کیفیت فرایند یاددهی - یادگیری و استفاده از روش آموزش فعال: تربیت دینی به‌دنبال آن است که تسهیلات و شرایط مساعدی برای رشد تفکر دینی دانش‌آموزان فراهم کند. به این ترتیب، آشنایی با معارف دینی، هدفی میانی و زیستن دینی انسان، هدف اصلی خواهد بود. از آنجا که مسایل زندگی انسان نامحدودند و هیچ‌گاه نمی‌توان همهٔ آن‌ها را آموزش داد، لازم است دانش‌آموختگان، فرایند یادگیری را به‌خوبی آموخته باشند تا در مواجهه با هر مسئله تازه‌ای، راه‌حل مناسب آن را پیدا کنند و جریان یادگیری را تداوم بخشند. همچنین، باید توجه داشت که فرایند و مسیر بر کیفیت نتیجه هم اثر می‌گذارد. احساس و نگرش فرد در مورد موضوع یادگیری نیز تا حد زیادی تحت تأثیر چگونگی طی مسیر یادگیری است؛ بنابراین، باید به افراد کمک کرد تا نسبت به

فرایند یادگیری و آموخته‌هایشان احساس خوب و خوشایندی داشته باشند. بر این اساس، توصیه می‌شود که به فرایند یادگیری بیش از پیش توجه شود؛ چرا که فقط این نتیجه یادگیری نیست که اهمیت دارد بلکه آنچه طی فرایند آموزش اتفاق می‌افتد نیز از اهمیت فراوان برخوردار است. ثمره این بحث آن است که اولاً درگیری دانش‌آموزان در جریان یادگیری، موجب عمیق‌تر و پایدارتر شدن آموخته‌های آنان می‌شود؛ ثانیاً معلم را یاری می‌دهد تا برای ارزشیابی پیشرفت یادگیری آنان، هم به فرایند و هم به محصول توجه کند و به نتایج بهتری دست یابد؛ ثالثاً اینکه به واسطه فعالیت بیشتر در امر یادگیری، در دانش‌آموزان احساس خوب و خوشایندی ایجاد می‌کند که به‌ویژه برای درس دینی، فوق‌العاده حائز اهمیت است.

همچنین فراهم ساختن فرصت مشارکت فعال دانش‌آموزان در جریان آموزش و یادگیری بسیار مهم است؛ چرا که به دانش‌آموز کمک می‌کند تا حد امکان، خودش جست‌وجو، فکر و عمل کند و با توجه به تجارب و یافته‌های قبلی و فعلی خود، به نتیجه برسد و معلم هم با راهنمایی‌های مناسب، او را در این راه یاری رساند. به این ترتیب، به کارگیری روش‌های یادگیری از طریق همیاری (شرکت دانش‌آموز در فعالیت‌های آموزشی به‌عنوان یکی از اعضای گروه) و بهره‌گیری از شیوه‌های فعال تدریس، که از طریق آن دانش‌آموزان با هدایت معلم و فعالیت ذهنی و عمل خود، به نتیجه می‌رسند، از راهبردهای اساسی فرایند یادگیری در تعلیم و تربیت دینی است.

۶- تقویت احساس نیاز به دین: برنامه درسی و آموزش‌های دینی باید به‌گونه‌ای طراحی شود که اصل احساس نیاز به دین را برای دانش‌آموز زنده کند؛ به‌گونه‌ای که دریابد بدون تکیه بر دین و اعتقادات دینی زندگی او دارای خلأیی بزرگ و از معنا و جهت تهی است. او دریابد که زندگی با دین گره‌ها را می‌گشاید و از سردرگمی‌ها و بی‌تفاوتی‌ها نجات می‌دهد و به شخصی فعال و هدفمند و مفید در زندگی تبدیل می‌کند.

۷- توجه به هنر برای ترسیم چهره زیبای الگوهای دینی: بچه‌ها زیبایی را دوست دارند. روح آن‌ها با زیبایی پیوندی عمیق دارد و به‌دنبال چیزهایی هستند که چشم و گوششان را بنوازد و قوه تخیلشان را به پرواز درآورد. بچه‌ها هنر را دوست دارند و از تکلف و زیاده‌گویی بیزارند و هرچه فطرت زیباپرست آن‌ها را نادیده بگیرد، طرد می‌کند.

توجه به جنبه‌های زیبایی شناختی از ارکان آموزش دینی است؛ برای اینکه در درجه اول، فطرت زیباپرست دانش‌آموزان مورد توجه قرار گرفته و پرورش یابد؛ دوم اینکه از دین و آموزه‌های آن، تصویری زیبا در ذهن آنان ترسیم شود و سوم اینکه چهره زیبای الگوهای رفتاری و شخصیت پیشوایان و راهنمایان بزرگ دینی بر پرده جان و اندیشه آنان نقش بندد. پس باید بتوان زیبایی‌های دین و دین زیبا را در سطحی کودکان به بچه‌ها آموخت با توجه به اهمیت الگوپذیری در این سن، استفاده از الگوهای صحیح مؤکداً باید مورد توجه قرار گیرد.

۸- توجه به زبان و ادبیات خاص کودکان: ادبیات کودکان آموزه‌های ارزنده‌ای را در اختیار برنامه‌ریزان و مؤلفان کتاب‌های درسی قرار می‌دهد تا با بهره‌گیری از آن‌ها بتوانند به زبان کودکان بیش از پیش نزدیک شده و کلام خود را با آنان هماهنگ کنند. در برنامه جدید نیز تا آنجا که به محتوا، اصالت مفاهیم و ساختار آموزشی مواد درسی لطمه وارد نشود، از آموزه‌های مربوط به ادبیات کودکان و محصولات کارشناسان این حیطه بهره گرفته شده است. همچنین با توجه به ویژگی‌های رشد ذهنی کودکان، از محسوسات و نمونه‌های عینی برای پرورش تفکر کودکان استفاده و از طرح بی‌موقع مطالب انتزاعی، خشک و غیرملموس دوری شده است.

۹- ارتباط آموزش با نیازها و علائق دانش‌آموزان و توجه به او به‌عنوان منبع اطلاعات برنامه درسی: هدف تعلیم و تربیت دینی، تنها ارائه اطلاعات و معارف دینی به دانش‌آموزان نیست. هدف آن است که دانش‌آموزان از آموخته‌های خود در این زمینه در موقعیت‌های مختلف زندگی روزمره خود استفاده کنند. به همین جهت در این برنامه سعی شده آموزش‌ها با زندگی روزمره دانش‌آموزان کاملاً مرتبط باشند. استفاده از موقعیت‌ها و نمونه‌های موجود در زندگی روزمره دانش‌آموزان، انتخاب مطالب، نمونه‌ها و مثال‌ها از زندگی آن‌ها، فراهم ساختن فرصت تمرین و تعمیم آموخته‌ها به زندگی روزمره و موقعیت‌های شبیه‌سازی شده آن و... از جمله نکاتی

است که در این مورد مطمح نظر قرار گرفته‌اند. توجه به علائق و رغبت‌های مخاطبان، از ویژگی‌های ضروری هر آموزش موفق است. کودکان، جستجو، کشف و ساختن را دوست دارند، از بازی و فعالیت‌های نشاط‌آور لذت می‌برند و... در این برنامه ضمن رعایت نکات پیش‌گفته، سعی شده این‌گونه علائق در فعالیت‌های آموزشی و تربیتی مورد توجه قرار گیرد.

همچنین از آنجا که استعدادها و گرایش‌های فطری به‌صورت بالقوه در نهاد کودک حضور دارد و باید با عمل ارادی و آگاهانه او به فعلیت برسد، تربیت دینی با التفات به ماهیت رشد کودکان و اعتقاد به خوبی ذاتی انسان‌ها در برنامه‌ریزی درسی، شخصیت، نیازها و تعلقات شاگردان را همواره مدنظر قرار می‌دهد. بدین ترتیب، به کودکان نه به‌عنوان بزرگسالان کوچک اندام بلکه به‌عنوان موجوداتی که مراحل مختلف رشد را طی می‌کنند، نگریسته می‌شود. از طرفی، هیچ‌کس شبیه به هم نیستند. کودکان از نظر آگاهی، ویژگی‌های شخصی، قابلیت‌ها و توانایی‌ها، علائق و امیالی که کسب کرده‌اند، با هم فرق دارند. لذا توجه به نیازها و مقتضیات خاص این سن مستلزم برنامه‌ریزی درسی خاصی است که باید مورد توجه واقع شود.

۱۰- حضور اندیشه‌های حضرت امام خمینی (قدس سره) در کالبد محتوای آموزش: اندیشه‌های امام خمینی که معمار بزرگ نظام اسلامی در عصر حاضر هستند، باید در همه مراحل آموزش و برنامه درسی حضور داشته باشد. استفاده از پیام‌ها، سخنرانی‌ها و کتاب‌های ایشان و آوردن مصادیق و نمونه‌ها و شواهد از آن‌ها و نیز ارجاع دانش‌آموز به این آثار در برنامه‌های تحقیقی خود، سبب توجه دانش‌آموزان به اندیشه‌های آن بزرگوار است.

۱۱- بهره‌مندی از دستاوردهای عالمان دین: در تدوین و تبیین آموزه‌های دینی، باید از منبع غنی علوم و فرهنگ اسلامی که فرزندان علم و تقوا در طول چند قرن تمدن اسلامی با مجاهدت خود فراهم ساخته‌اند، استفاده شود و دستاوردهای علمی که دانشمندان اسلامی معاصر در جهت ارائه اسلام ناب در جهان امروز عرضه کرده‌اند، بخصوص آثار فرهنگی حضرت امام خمینی، علامه طباطبایی و شهید مطهری - رحمه الله‌علیهم - و رهنمودهای رهبر معظم انقلاب اسلامی فرا راه حرکت‌های آموزشی قرار گیرد.

۱۲- توجه به اهداف ویژه دختران و پسران: برنامه باید با توجه به تفاوت‌های موجود در احکام دختران و پسران طراحی و برای هر گروه به‌تنهایی آموزش داده شود. همچنین در اموری مانند سن بلوغ، معاشرت، پوشش و حجاب، نظام خانواده، نقش مرد و زن در خانه و جامعه، باید به نوع مخاطب و نحوه پیام‌رسانی به او توجه گردد. همچنین جنبه‌های روان‌شناختی زن و مرد در مجموعه آموزش‌ها باید مدنظر قرار گیرد.

۱۳- سمت‌گیری آموزش در جهت وحدت اسلامی: برنامه باید در جهت تقویت وحدت اسلامی و نزدیکی پیروان مذاهب مختلف اسلامی طراحی شود تا مودت و رحمت میان آنان را استحکام بخشد؛ به همین دلیل باید از تعارضات و کشمکش‌های بی‌مورد فکری اجتناب نمود و محور آموزش را بر تعلیمات قرآن کریم و سنت پیامبر اکرم (ص) و اهل بیت بزرگوار ایشان قرار داد.

۱۴- آموزش اقلیت‌های دینی (مسیحی، یهودی و زرتشتی): چون همه ادیان الهی در اصول دین و جوهره و حقیقت دین که خداگرایی و معنویت‌گرایی و عمل برای سعادت در آخرت است، وحدت نظر دارند، چارچوب کلی برنامه درسی آنان از همین برنامه اخذ می‌شود. اما محتوای آموزشی آنان با توجه به تعلیمات خاص آن ادیان و با استفاده از منابع مورد تأیید در آن ادیان، فراهم می‌آید. این آموزش باید هماهنگ با قوانین جمهوری اسلامی ایران باشد.

<http://qm-dept.talif.sch.ir>

(برگرفته از راهنمای برنامه درسی دوره ابتدایی گروه درسی تعلیم و تربیت دینی)

شیوه ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی در هدیه‌های آسمان^۱

چند اصل مهم^۲

۱. ارزش‌یابی، به‌عنوان مهم‌ترین بخش فرایند یادگیری، باید با هدف رشد دانش‌آموزان انجام شود.
۲. ارزش‌یابی صرفاً برای مشخص‌ساختن موارد اشتباه و ضعف‌هایی است که باید تصحیح شوند، نه برای ثبت اشکالات و گزارش آن به دیگران. به عبارت دیگر، وسیله‌ای است برای تحریک و تشویق دانش‌آموزان به یادگیری بیشتر.
۳. در تعلیم و تربیت دینی، همه قلمروهای یادگیری، اهمیت و ویژگی‌های خاص خود را دارد. برای یادآوری اهمیت هر یک، کافی است به این نکته توجه کنیم که اعمال دینی، هنگامی ارزشمندند که براساس ایمان و تمایلی درونی و قلبی باشند و اساس چنین ایمانی را نیز معرفت و شناخت حقیقی تشکیل می‌دهد.
۴. اینکه هر دانش‌آموزی، مطابق با سرعت انتقال و توان یادگیری خود می‌آموزد، واقعیتی غیرقابل انکار است. اما این را نیز نمی‌توان نادیده گرفت که هر دانش‌آموزی، چه کسی که سریع می‌آموزد و چه آن که دیرتر یاد می‌گیرد، می‌تواند احساسات دینی خود را به گونه‌ای بروز دهد؛ به طوری که بتوان در رفتار، گفتار و حرکات او ردپایی از تحقق اهداف برنامه درسی را مشاهده کرد. به همین جهت برای قضاوت نهایی در مورد پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، آموزگار باید به جمع‌بندی مشاهدات خود در طول سال تحصیلی اقدام نماید.
۵. باید از یک سوء برداشت پرهیز شود و آن اینکه توجه به قلمروهای مختلف یادگیری دانش‌آموزان بدین معنا نیست که به میزان دین‌داری آنها نمره بدهیم و مثلاً به کسی که در نماز جماعت شرکت می‌کند یا راست می‌گوید یا غیبت دیگران را نمی‌کند، نمره کامل بدهیم. این امور اساساً قابل نمره‌دادن نیستند.
۶. نباید با آزمون‌ها و امتحانات مشکل و دلهره‌آور، در دانش‌آموزان، احساس ناخوشایندی نسبت به درس دینی ایجاد شود و یا تعدادی از آنها موفقیت در این زمینه را برای خود، امری دشوار و یا ناممکن تلقی کنند. اگر کودکی، در مورد انجام تکلیفی، خود را ناموفق و شکست‌خورده تلقی کند، نسبت به آن کار، احساس بدی پیدا کرده و چنین احساسی، حتی او را از یادگیری‌های بعدی باز می‌دارد.
۷. از آنجا که رقابت میان فردی برای دانش‌آموزان ابتدایی، اضطراب‌آفرین و گاهی ناامیدکننده است، وضعیت هر کودک، نخست باید به نسبت خودش و پیشرفتی که حاصل کرده، سنجیده و برآورده گردد. به عبارت بهتر، آنچه مهم است، رقابت هر دانش‌آموز با خود اوست، نه با دانش‌آموزان دیگر.

ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در هدیه‌های آسمان : نکاتی برای عمل

موضوع اول : ارزش‌یابی چه موقع انجام می‌شود؟

ارزش‌یابی در هدیه‌های آسمان به‌صورت مستمر و از طریق مشاهده عملکرد دانش‌آموزان و محصول عملکرد او صورت می‌گیرد. بنابراین معلم از لحظه ورود به کلاس تا پایان وقت آموزش می‌تواند به ارزش‌یابی فعالیت‌های خود و دانش‌آموزانش بپردازد.

موضوع دوم : چه مواردی مورد مشاهده قرار می‌گیرد و نشانه‌های بروز هر یک چیست؟

۱- درک مفاهیم

برنامه هدیه‌های آسمان در دوره ابتدایی تأکید زیادی بر روی اطلاعات کسب شده توسط دانش‌آموزان ندارد، حتی اصرار برنامه‌ریزان بر آن است که ذهن آنها حتی الامکان درگیر مفاهیم متعدد و پیچیده نشود؛ اما از آنجا که تحقق اکثر اهداف منوط به درک مفاهیم ارائه‌شده به بچه‌هاست، به همین جهت درک مفاهیم ساده (مفاهیم پیش‌بینی شده در محتوای برنامه)، بسط آنها، استفاده از این مفاهیم در موارد تعیین‌شده و به‌کارگیری قوه خلاقه بچه‌ها برای فهم بهتر و گسترش مفاهیم، یکی از بخش‌های عمده برنامه است که نظام ارزش‌یابی باید بدان بپردازد. برای ارزش‌یابی دانستنی‌های دانش‌آموزان، باید به آنها مجال دهیم تا برداشت و ادراک خود را از مفاهیم آموخته‌شده، با سازمان ذهنی و

۱- توصیه می‌شود آموزگاران محترم با دقت بیشتری بن بخش را مطالعه نمایند تا در خصوص ارزشیابی با مشکلات کمتری مواجه شوند.

۲- برای آشنایی بیشتر مراجعه کنید به کتاب : ارزش‌یابی خلاق در تعلیم و تربیت دینی بصیرت گرا، نوشته علیرضا رحیمی، سعید راصد، فاطمه رضائی، انتشارات نهج.

زبان خاص خود بیان کنند^۱؛ مثال‌ها، نمونه‌ها و مصداق‌های جدیدی علاوه بر مثال‌ها و نمونه‌های تدریس شده، بیان نمایند؛ مصادیق یک مفهوم را از غیر آن تشخیص دهند؛ مصادیق مفهوم را در قالب‌ها و شکل‌های گوناگون شناسایی کنند؛ ارتباط آن را با مفاهیم و موضوعات دیگر جست‌وجو و بیان کنند؛ در موقعیت‌های علمی و به شیوه‌های مختلف، آن را به کار ببرند، بتوانند برخی از نتایج و تبعات آن را پیش‌بینی کنند؛ بتوانند مفاهیم متضاد آنها را شناسایی و بیان کنند و ... .

۲- کسب مهارت‌ها

در این قلمرو که شامل مهارت‌های مربوط به اعمال دینی، مشارکت فعال در فعالیت‌های دینی و مشارکت فعال در فعالیت‌های گروهی یادگیری می‌شود، دانش‌آموزان از طریق تکرار و تمرین، مهارت‌هایی را در زمینه آداب و اعمال دینی کسب می‌نمایند. او همچنین می‌آموزد که برای فهم مطالب، جست‌وجوی مفاهیم و یادگیری بهتر، با دیگران مشارکت کند، به نظر دیگران احترام بگذارد، نظرهای خود را مطرح کند و عنصر فعالی در گروه باشد. اهداف حیطه مهارتی مربوط به یادگیری برخی از احکام عملی و آداب اخلاقی و ممارست در انجام آنهاست؛ فعالیت‌هایی نظیر وضو گرفتن، نماز خواندن و راستگویی.

همچنین مهارت‌های مربوط به مشارکت بچه‌ها در فعالیت‌های گروهی و عبادت‌های جمعی در این بخش جای می‌گیرد. برای پرورش مهارت‌ها هیچ چیز به اندازه تکرار، تمرین و ممارست اهمیت ندارد. ما می‌توانیم با تمرین و تکرار، در دانش‌آموز خود مهارت نماز خواندن را ایجاد نموده و او را به نماز خواندن «عادت» دهیم. بی‌شک این عادت می‌تواند زمینه مناسبی برای ایجاد نگرش و باور قلبی مثبت و در نهایت عمل دینی تلقی شود.

۳- تقویت نگرش‌ها

تقویت نگرش‌ها بخش مهمی از اهداف آموزشی هدیه‌های آسمان را تشکیل می‌دهند و بنابراین در ارزش‌یابی آنها نیز باید دقت نظر و توجه کامل صورت گیرد.

برای ارزش‌یابی از نگرش‌ها هم سعی بر آن است که به سراغ نشانه‌های مناسب برویم و با استفاده از شیوه‌های مقتضی، کم و کیف تحقق آنها را بررسی کنیم.

بررسی دلایل دانش‌آموزان برای انجام یک فعالیت، از راه‌های بی‌بدن به احساسات و نگرش‌های آنها می‌باشد. «تکمیل جملات ناقص، تفسیر تصاویر، تکمیل داستان، نوشتن جملات و عبارات ساده و ... از دیگر شیوه‌های ارزش‌یابی این زمینه هستند».

همچنین بروز نشانه‌های شبیه به آن چه در زیر ذکر گردیده است می‌تواند علامت وجود علاقه و احساس مثبت نسبت به یک فعالیت، تلقی گردد:

– انجام فعالیت‌های انتخابی و داوطلبانه در مقابل وظایف و تکالیف مشخص

– انجام فعالیت در حدی فراتر از آنچه از دانش‌آموزان خواسته شده

– ابراز احساسات مثبت و یا هیجان به هنگام انجام یک فعالیت

– دوام و استمرار یک رفتار در شرایط و موقعیت‌های مختلف

موضوع سوم: معیار ارزش‌یابی چیست؟

معیار ارزش‌یابی، همان اهداف و انتظارات یادگیری است که در آغاز هر درس ذکر شده و سطوح چهارگانه عملکردی آن در قالب جدول ارزش‌یابی توصیفی در پایان هر درس منعکس گردیده است. انتظار می‌رود هر دانش‌آموز در هر نیم‌سال دست کم در ۵ درس مورد ارزش‌یابی قرار گرفته و رتبه‌ای را کسب نموده باشد. رتبه دانش‌آموز در پایان سال تحصیلی، عبارت خواهد بود از نتیجه حداقل ۱۰ مورد ارزش‌یابی صورت گرفته از وی. معلمان گرامی جهت آشنایی با چگونگی ثبت مشاهدات و ابزارهای گوناگون ارزش‌یابی می‌توانند به کتاب «راهنمای معلم در ارزش‌یابی توصیفی» که از سوی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش منتشر شده است، مراجعه نمایند.

۱- بیان افکار و برداشت‌های دانش‌آموزان، می‌تواند به اشکال گوناگون از جمله: مکالمه، نوشتن، نقاشی، نمایش و مدل‌سازی صورت گیرد.

بخش اول

کلیاتی دربارهٔ موضوعات

هدیه‌های آسمان

پایه دوم ابتدایی

بخش خداشناسی

هدف غایی تعلیم و تربیت، رشد معنوی کودکان (ایمان و عمل صالح) است. رشد معنوی، فراگیری ارزش‌ها و رویکردی اندیشمندانه به زندگی است که زندگی را از تولد تا مرگ دارای معنا و مفهوم می‌سازد و رشد معنوی در یک کلام یادگیری برخورداری از ایمان است.

آموزش درباره خدا و سایر مفاهیم دینی با دیگر اموری که بین معلم و شاگرد روی می‌دهد تفاوت آشکاری دارد. این آموزش برخورداری از زندگی همراه با معنا، امید و تعهدات فطری است و نیازی به اثبات ندارد، اما حتی در کودکی نباید از تقویت زیر بنای اعتقادی غافل ماند. بنابراین در خصوص این آموزش باید به نکات زیر توجه داشت.

- ۱- از آنجا که تصور کودک از خدا آمیخته‌ای از تجسم و تخیل است و نمی‌تواند خداوند تصویری کاملاً غیر مادی داشته باشد، نباید در صدد تلقین مفهوم غیر مادی بودن خدا به او باشیم چون این تصورات موجب برقراری ارتباط او با خدا می‌شود.
- ۲- به جای صحه نگذاشتن بر روی تصورات ذهنی کودک از خدا (همانند انسان دارای دست و پا بودن، یا دارای رفتارها و احساسات انسانی بودن) بهتر است بیشتر درباره مهربان و دوست داشتنی بودن خدا و مخلوقات او گفت‌وگو کرد.
- ۳- در این سنین برای آشنایی کودک با خدا باید از طریق نعمت‌های او وارد شد.
- ۴- با در نظر گرفتن اهداف این بخش در کتاب متناسب با محتوای دروس، کودک را با صفات خداوند از قبیل مهربانی، بخشنده بودن و... آشنا نمود.

- ۵- دروس این بخش به گونه‌ای در کتاب قرار گرفته‌اند که جهت رسیدن به اهداف آن لازم است به ترتیب تدریس شوند.
- ۶- در آموزش مفهوم خداشناسی استفاده از روش‌های غیر مستقیم و بیان مطالب از زبان فرد دیگری یا بدون اشاره به مقصود اصلی جذابیت آموزش را برای دانش‌آموزان بیش‌تر می‌نماید.
- ۷- با بیان دعاهای مناسب در قالب‌های جذاب در حد کودک موجب ایجاد علاقه و تقویت احساس محبت به خدا در کودک شویم.

□ درباره بخش خداشناسی کتاب هدیه‌های آسمان (پایه دوم): این بخش در پایه دوم برای دستیابی دانش‌آموزان به اهداف زیر تدوین شده است:

- ۱- آشنایی با مهربانی خدا از طریق نعمت‌های او
  - ۲- ایجاد احساس علاقه و محبت به خداوند
  - ۳- تشکر و سپاس‌گزاری از خدا
  - ۴- آشنایی با دعا به عنوان راه گفت‌وگو با خدا
- بنابراین دانش‌آموز پایه دوم ابتدایی به نمونه‌هایی از مهربانی و محبت در زندگی روزمره و محیط پیرامون خود توجه نموده و همه این نعمت‌ها را از جانب خدا دانسته و به تشکر و قدردانی و محبت به خداوند علاقه مند شده و می‌آموزد که دعا راه سخن گفتن با خدا برای بیان خواسته‌های خود و دیگران می‌باشد که این مباحث در کتاب درسی دانش‌آموز از طریق درس‌های اول (هدیه‌های خدا) درس دوم (پرندگان چه می‌گویند) درس سوم (خاطره ماه) درس چهارم (مهربان‌تر از مادر) در کودک حاصل می‌شود.

بخش پیامبری

تا حدود نه سالگی تصور بچه‌ها از پیامبر دین خود این است که وی انسانی خوب، مهربان و مفید بوده است. پیامبر در نظر آنان انسانی فداکار، مهربان و دوست‌داشتنی است که در بیش‌تر امور به کمک مردم می‌آید. این تصور در خصوص امامان (علیه‌السلام) نیز

اینگونه می‌باشد. البته ممکن است کودکان به دلیل تجربه‌هایی که از طریق رسانه‌های مختلف داشته‌اند اولیای دین را افرادی خوب ولی با ظاهری متفاوت فرض کنند که البته حساس شدن در این امور لازم نمی‌باشد. بنابراین در آموزش مفاهیم پیامبری به کودکان در دوره ابتدایی باید به نکات زیر توجه نمود:

- ۱- تلاش در جهت ایجاد علاقه‌مندی به اولیای دین از طریق داستان‌های شیرین ارتباط آن‌ها با کودکان
  - ۲- تأکید بر ویژگی‌های اخلاقی پیامبران (صبر، تلاش، خوش اخلاقی و...) در برخورد با انسان‌ها در زندگی از طریق داستان‌هایی از زندگی آن‌ها و ادای احترام به هنگام بردن نام آن‌ها
  - ۳- آگاهی دادن از ارتباط پیامبران با خداوند و راهنما بودن آن‌ها برای انسان‌ها در دنیا
  - ۴- عدم تأکید بر مفاهیمی مانند عصمت، وحی و معجزه در سنین ابتدای دبستان^۱
  - ۵- هم‌زمانی آموزش دروس مربوط به پیامبری با جشن‌ها و اعیاد در طول سال تحصیلی
  - ۶- فراهم نمودن امکان شرکت در مراسم جشن و شادی برای ولایت پیامبر(ص) و اولیای دین(ع)
  - ۷- الگو قرار دادن پیامبر و اولیای دین در زندگی روزمره دانش‌آموز متناسب با محتوای دروس کتاب هدیه‌های آسمان پایه دوم
- دربارهٔ بخش پیامبری کتاب هدیه‌های آسمان (پایه دوم): این بخش در پایه دوم برای دستیابی دانش‌آموزان به اهداف زیر تعیین شده است:

- ۱- آشنایی با نام پیامبران بزرگ الهی و احساس احترام به آن‌ها
  - ۲- تمایل به آشنایی بیشتر، پیامبران بزرگ الهی
  - ۳- آگاهی از مهربانی پیامبر اسلام(ص) نسبت به کودکان
  - ۴- احساس علاقه و احترام نسبت به پیامبر اسلام(ص)
- بنابراین دانش‌آموز پایه دوم ابتدایی ضمن آشنایی با نام پیامبران بزرگ الهی و وظیفه آن‌ها در قبال انسان‌ها و طرح ویژگی‌های اخلاقی و رفتاری پیامبر اسلام(ص) با کودکان به دور از هر گونه مفهوم انتزاعی نظیر وحی و عصمت و معجزه دربارهٔ شخصیت ارزنده آن‌ها گفت‌وگو می‌کند و با شرکت در مراسم جشن و اعیاد، به احترام گذاشتن به اولیای دین علاقه‌مند می‌گردد.
- این مباحث در کتاب هدیه‌های آسمان پایه دوم از طریق درس ششم (پیامبران خدا) و درس هفتم (مهمان کوچک) حاصل می‌گردد. البته درس هشتم (جشن میلاد) که در بخش مراسم اسلامی قرار دارد نیز می‌تواند به عنوان عاملی انگیزشی و مؤثر مفید واقع شود.

بخش آشنایی با امامان (علیهم السلام)

یکی از مهم‌ترین مقاصد تعلیم و تربیت دینی در دوره ابتدایی ایجاد علاقه‌مندی و محبت نسبت به اولیای دین است تا از این طریق، اوامر آنان و راه و روش زندگی‌شان در کودک اثر گذاشته و شیوه زندگی آنان برایش سرمشق شود.

کودکان از همان آغاز زندگی باید با نام امامان آشنا شده و در سنین بالاتر با فرازهایی از زندگی امامان خود آشنا شده و از خدمات و ایثار و فداکاری‌هایی که در راه اسلام انجام داده‌اند آگاهی یابند.

آشنایی کودکان با امامان نیز مانند پیامبران باید به گونه‌ای باشد که آن‌ها را سرمشق عملی در زندگی بدانند. در اینجا باید پیشوایان مذهبی همان‌گونه که بوده‌اند با شرح مهربانی‌ها، دلسوزی‌ها و رفتار و اخلاق کریمانه‌شان بزرگ و عالیقدر معرفی شوند تا پس از ایجاد علاقه نسبت به آن‌ها در کودکان زمینه‌هایی برای الگوگیری از آن‌ها فراهم شود.

۱- در این باره می‌توانید به منبع زیر مراجعه کنید: آموزش مفاهیم دینی همگام با رشد روانشناسی، تألیف دکتر ناصر باهنر، انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی ص ۳

در آموزش این موضوع به کودکان نیز لازم است به نکات زیر توجه داشت.

- ۱- تلاش در جهت علاقه‌مندی به امامان (علیهم‌السلام)، بیان داستان‌هایی از زندگی آن‌ها و ارتباط آن‌ها با کودکان و ادای احترام به هنگام بردن نام آن‌ها
  - ۲- آشنا کردن دانش‌آموزان با ائمه اطهار (علیهم‌السلام) از طریق ویژگی‌های اخلاقی آن‌ها مانند (کمک به نیازمندان، سعی در جهت رفع گرفتاری‌های آن‌ها، صبر و تلاش و...)
  - ۳- عدم تأکید فراوان بر شناساندن امامان (علیهم‌السلام) به عنوان افرادی مرتبط با دستگاه غیب و ملکوت و معجزات و کرامات آن‌ها
  - ۴- همراه نمودن تدریس دروس این بخش با ایام و مناسبت‌های اعیاد در طول سال تحصیلی
  - ۵- ایجاد تمایل به شرکت کودکان در مراسم جشن میلاد امامان بزرگوار (علیهم‌السلام)
- دربارهٔ بخش آشنایی با امامان کتاب هدیه‌های آسمان (پایه دوم): این بخش در پایه دوم برای دستیابی دانش‌آموزان به اهداف زیر تدوین شده است:

- ۱- آشنایی با اسامی اهل بیت پیامبر(ص)
  - ۲- تمایل به آشنایی بیش‌تر با اهل بیت پیامبر(ص) و ارتباط ایشان با یکدیگر
  - ۳- آشنایی با امامان اول، دوم و سوم از طریق داستان‌هایی در مورد زندگی و اخلاق و رفتار نیکوی امامان (ع)
  - ۴- احساس علاقه و ادای احترام نسبت به ائمه اطهار(ع) به ویژه امامان اول، دوم و سوم
  - ۵- تمایل به الگو گرفتن از ائمه معصومین(ع) در زندگی
- بنابراین دانش‌آموز پایه دوم ابتدایی ضمن آشنایی با نام اهل بیت پیامبر و آگاهی از ارتباط آن‌ها با یکدیگر از طریق داستان‌هایی واقعی از زندگی آن‌ها با رفتار و برخورد آن‌ها آشنا شده و ضمن ایجاد علاقه‌مندی تمایل به الگو گرفتن از آن‌ها را در زندگی پیدا خواهد کرد.
- این مباحث در کتاب هدیه‌های آسمان پایه دوم از طریق درس نهم (خانوادهٔ مهربان) درس دهم (اهل بیت پیامبر) درس دوازدهم (پدر مهربان) درس سیزدهم (بهترین دوست) درس چهاردهم (دعای باران) حاصل می‌گردد. البته درس نوزدهم (جشن بزرگ) که در بخش مراسم اسلامی قرار دارد، امام دوازدهم، امام زمان (عج) را به دانش‌آموزان معرفی می‌نماید.

بخش آداب و اخلاق اسلامی

- مهم‌ترین وظیفه تربیت دینی به ویژه در دوره ابتدایی، ایجاد و تقویت عادات صحیح و خلیات نیکو در کودکان است. اخلاق عصارهٔ تربیت دینی می‌باشد که این را به منزلهٔ یک الگوی مناسب و عملی معرفی می‌کند.
- از ۶ تا ۱۱ سالگی در کودکان تغییراتی ایجاد می‌شود که منجر به درک خاصی از مسائل اخلاقی در آن‌ها می‌گردد. دورهٔ دبستان از این جنبه مجال مناسبی برای تثبیت آداب و عادات پسندیده است. پس باید به کودک فرصت داد که نه به خاطر تشویق و تنبیه بلکه به خاطر ارزشمندی ارزش‌های اخلاقی به رعایت آن‌ها مقید گردد.
- در آموزش این موضوع به کودکان لازم است به نکات زیر توجه داشت:
- ۱- در آموزش معیارهای اخلاقی هر سه جنبه شناختی (آشنایی با کار خوب و بد) عاطفی (رضایت و علاقه‌مندی به انجام کار خوب) و رفتاری (رفتار واقعی در موقعیت‌های گوناگون) باید مد نظر باشد.
  - ۲- در آموزش این مفاهیم باید از موقعیت‌ها و فرصت‌های عینی و واقعی استفاده نماییم.
  - ۳- امکان تکرار، تمرین و یادآوری مستمر آموخته‌ها و عادات اخلاقی جهت تثبیت آن‌ها در کودک را فراهم نماییم.

۴- در آموزش مفاهیم اخلاقی تا حد ممکن از بیان مستقیم، سرزنش، مقایسه و شدت عمل به دلیل نامطلوب و کم اثر بودن پرهیز نماییم.

۵- ارزش‌های مفیدی چون بیان غیر مستقیم، توجه به منافع رعایت امور اخلاقی، تشویق فوری رفتارهای پسندیده و اظهار رضایت آموزگار استفاده نماییم.

۶- چون کودکان برداشت بزرگسالان را نسبت به دستورات اخلاقی ندارند و برای فکر بزرگسالان ارزش قائل هستند بنابراین روش‌های تفهیم مسائل اخلاقی به کودکان باید متفاوت از بزرگسالان باشد.

۷- به دلیل پذیرش و الگوگیری از رفتار بزرگسالان باید مریبان در زمینه تعلیم و تربیت از آگاهی‌ها و ویژگی‌های لازم و یکپارچگی در رفتار برخوردار باشند.

۸- شاید لازم باشد مربی متناسب با وضعیت و نیاز کلاس هر درس از این بخش را به صورت پیمانه‌ای تدریس نماید.

□ دربارهٔ بخش آداب و اخلاق اسلامی کتاب هدیه‌های آسمان (پایهٔ دوم): دانش‌آموز در این بخش برای رسیدن به اهداف زیر تلاش می‌کند:

۱- آشنایی با برخی آداب سلام کردن، پاکیزگی، خوردن و آشامیدن

۲- تمایل و تلاش برای رعایت آداب سلام کردن، پاکیزگی و خوردن و آشامیدن

۳- آشنایی با آثار و نتایج خوب راست گفتن و پرهیز از دروغ‌گویی

۴- تمایل و تلاش برای رعایت راستگویی در گفتار و کردار

دانش‌آموز در پایهٔ دوم ابتدایی در این بخش ضمن آشنایی با سلام به عنوان یک ادب اسلامی به هنگام برخورد با دیگران آشنا می‌شود و همچنین دربارهٔ پاکیزگی و رعایت آن در محیط‌های عمومی نکاتی را می‌آموزد. او می‌آموزد که خوردن و آشامیدن آدابی دارد و با این آداب آشنا می‌شود و در پایان ضمن آشنایی با نتایج خوب، راستگویی می‌آموزد که باید بین صدق و کذب یکی را انتخاب کند و راستگویی از ویژگی‌های یک انسان مسلمان است.

مباحث این بخش در کتاب، در درس پانزدهم (بچه‌ها سلام)، درس شانزدهم (طبیعت زیبا)، درس هجدهم (راز خوشبختی) و درس بیستم (در کنار سفره) قرار گرفته است.

بخش احکام و آداب اسلامی

فطرت کودک با مسائل مذهبی آشنا است و همان‌گونه که فرمان خدا را برای پاک بودن هر انسانی قبول دارد اعمال و احکام عبادی دین را نیز می‌پذیرد و از انجام آن لذت می‌برد. کودک دوست دارد با خدا ارتباط برقرار کند و با او سخن بگوید. بسیاری از کودکان قبل از ورود به دبستان با اعمال و حرکات ظاهری برخی از اعمال دینی مانند نماز آشنا هستند و شاید در پاره‌ای موارد همراه والدین خود به صورت تقلیدی این حرکات را تکرار نمایند.

در روایات اسلامی آشنا نمودن کودک با این اعمال از همان دوران کودکی سفارش شده است. کودکان علاوه بر فراگیری اعمال ظاهری باید با احساس و اعتقاد نهفتهٔ این اعمال هم آشنا شوند و این هدف از طریق آموزش‌های ساده و به موقع انجام می‌پذیرد. این آموزش‌ها باید منجر به انس و علاقه به انجام این اعمال و تکمیل آموخته‌های کودکان به ویژه دختران که در دوران دبستان به سن تکلیف می‌رسند، بشود.

در آموزش احکام در این سنین باید به اصول زیر توجه نمود:

۱- به منظور اثر گذار بودن آموزش، محتوای آموزش احکام باید متناسب با نیاز و سن دانش‌آموز باشد و باید از آموزش مسایلی

که دانش‌آموزان در این دوره به آن مبتلا ندارند پرهیز کرد.

۲- در آموزش به تفاوت‌های جنسیتی و نیازهای دختر و پسر توجه شود.

۳- از آموزش احکام فرعی و جزئیات یک مسأله در این دوره کم‌تر استفاده شود.

۴- در آموزش احکام باید جدی بود اما سخت‌گیری و آسان‌گیری بیش از حد در آموزش احکام آسیب‌زا بوده و موجب نگرانی و وسواس و یا بی‌توجهی و عدم آگاهی صحیح در انجام اعمال می‌شود.

۵- آموزش‌های احکام باید به شیوه‌های جذاب و در موقعیت‌های عینی و مستقیم انجام شود.

۶- در آموزش احکام تدریجی بودن (مرحله به مرحله آموزش دادن) و دادن فرصت کافی برای تکرار و تمرین امکان درست انجام اعمال دینی را فراهم می‌کند.

۷- تشویق به موقع هنگام انجام اعمال عبادی به خصوص نماز که در پایه دوم آموزش داده می‌شود موجب می‌شود کودک تمایل بیشتری به انجام این اعمال نشان دهد.

۸- همراهی اولیا و مربیان خانه و مدرسه و ثابت قدم بودن آن‌ها و داشتن شخصیتی عاطفی، منطقی، و محبوب اثر گذار بوده و ایجاد عادات خوب در کودکان را افزایش می‌دهد.

□ درباره بخش احکام و آداب اسلامی کتاب هدیه‌های آسمانی (پایه دوم): این بخش برای دستیابی دانش‌آموزان به

اهداف زیر تدریس شده است:

۱- آشنایی اجمالی با طرز وضو گرفتن و ادای یک نماز دو رکعتی

۲- احساس علاقه و ادای یک نماز دو رکعتی به شیوه صحیح

۳- آشنایی با اذان و توجه به آن به عنوان اعلام وقت نماز و مقدمه آن

۴- آشنایی و بیان اوقات اذان و رکعات نماز در هر نوبت

دانش‌آموزان در این پایه با وضو گرفتن و ادای یک نماز دو رکعتی به شیوه صحیح آشنا می‌شوند که باید با برنامه‌ای تدریجی با مراحل وضو و نماز دو رکعتی و اذان آشنا شوند که ممکن است تا پایان سال به منظور آموزش کامل ادامه داشته باشد. مباحث این بخش از کتاب در درس پنجم (وضو می‌گیرم)، درس یازدهم (نماز بخوانیم) و درس هفدهم (وقت نماز) قرار گرفته است.

بخش آداب و مراسم اسلامی

مراسم بزرگداشت اعیاد دینی از جمله آداب و رسومی هستند که سیمای دین را به نمایش می‌گذارند و برای دین‌داران در همه سنین جذاب می‌باشند و وسیله مؤثری برای قادر ساختن دین‌داران به حرکت عاطفی و عقلانی به سمت اعماق دین به شمار می‌آیند. اعیاد اسلامی (عید غدیر، عید فطر، عید قربان و...) و اعیاد مربوط به میلاد ائمه اطهار (علیهم‌السلام) و برپایی جشن‌هایی که کودکان در آن شاد باشند، خاطرات خوشی از این مراسم را در ذهن آن‌ها باقی می‌گذارد که علاقه‌مندی آن‌ها را به دین بیشتر می‌سازد. کودکان می‌توانند اعمال و آداب و رسوم این اعیاد را یاد بگیرند. شرکت در این مراسم و مهم پنداشتن آن‌ها مانند مراسم تولد و جشن‌های خاص خودشان احساس و هیجان آن‌ها را برای حضور در این جشن‌ها برمی‌انگیزد.

در آموزش این موضوع باید به نکات زیر توجه داشت:

۱- با کمک از تدریس به شیوه پیمانه‌ای، دروس این بخش را متناسب با اعیاد موجود در سال تحصیلی تدریس نمود.

۲- در برپایی این جشن‌ها دانش‌آموزان را در برنامه‌ریزی و اجرای مراسم شرکت داده و از پیشنهادها و آن‌ها بهره ببریم.

۳- در برپایی جشن‌ها از مواردی که احساس شادی در بچه‌ها ایجاد می‌کند مانند چراغانی، پوشیدن لباس نو، عیدی دادن و

عیدی گرفتن و خوردن خوراکی‌های خوشمزه و برنامه‌های شاد و جذاب استفاده نمود.

□ دربارهٔ بخش آداب و مراسم اسلامی کتاب هدیه‌های آسمان (پایهٔ دوم): این بخش برای دستیابی دانش‌آموزان به

اهداف زیر تدوین شده است:

۱- آشنایی با مراسم میلاد نبی اکرم(ص) و نیمه شعبان میلاد امام زمان (عج)

۲- تقویت علاقه و اشتیاق به شرکت در مراسم مذهبی

۳- مشارکت در برگزاری مراسم مذهبی

در این بخش از طریق طرح مطالبی چون جشن تولد و مشارکت آن‌ها در برنامه‌ریزی و برپایی جشن‌ها احساس علاقه و محبت

آن‌ها نسبت به این اعیاد تقویت می‌شود.

مباحث این بخش در درس هشتم (جشن میلاد) و درس نوزدهم (جشن بزرگ) قرار گرفته است.

بخش دوه

راهنمای تدریس

درس اول: هدیه‌های خدا

بچه‌ها امسال کتاب جدیدی داریم به نام «هدیه‌های آسمان».
ریحانه گفت: چه اسم قشنگی! من هدیه گرفتن را خیلی دوست دارم!
معلم لیخندی زد و گفت:
بچه‌ها فکر می‌کنید چه کسی بیشترین هدیه را به شما داده است؟
هرکس چیزی گفت.
فاطمه گفت: پدر و مادرا!
معلم ادامه داد: پدر و مادر را چه کسی به شما داده است؟
مریم گفت: خدای مهربان!
معلم گفت: همان خدایی که ما را خیلی دوست دارد و نعمت‌های زیادی به ما داده است، مانند خورشید، باران، میوه‌ها و ...
بچه‌ها چند لحظه چشم‌هایشان را ببندید ...
حالا چشم‌هایشان را باز کنید. خداوند به ما چشم داده تا بتوانیم همه جا را ببینیم و نقاشی‌های زیبا بکشیم.
به ما دست داده تا ...

درس ۱ هدیه‌های خدا

همه‌ی بچه‌ها خوش حال بودند و کتاب‌های درسی جدید را ورق می‌زدند.
زهرا و صبا کنار هم نشسته بودند و عکس‌های کتاب را به هم نشان می‌دادند.
خانم معلم از در وارد شد و با لیخند گفت: بچه‌ها سلام!
همه به احترام او ایستادند و یک صدا گفتند: سلام!
خانم معلم گفت:

توضیحات درس

اولین درس بخش خدانشناسی درباره کلاسی است که دانش‌آموزان در ابتدای سال کتاب‌های درسی خود را گرفته‌اند و آموزگار با طرح سؤال از اسم کتاب هدیه‌های آسمان بحث را به نعمت‌های خداوند هدایت می‌کند.
در این درس آموزگار با استفاده از تجارب و احساسات دانش‌آموزان در مورد پدیده‌های طبیعی، می‌تواند احساس بهتری را نسبت به جهان و آنچه از طرف خدا به انسان داده شده است، در آن‌ها ایجاد کند. در متن، به آن دسته از نعمت‌های اطراف دانش‌آموزان اشاره شده است که همه آن‌ها نسبت به این نعمت‌ها احساس خوشایند داشته و لذت استفاده از آن‌ها را درک نموده‌اند. این نعمت‌ها با توجه به محسوساتی که دانش‌آموزان در زندگی روزمره خود با آن‌ها ارتباط دارند، آگاهانه انتخاب شده‌اند: خورشید و باران (از میان نعمت‌های طبیعت)، پدر و مادر (بارزترین نمونه‌هایی که دانش‌آموزان مهربانی را از سوی آن‌ها تجربه نموده‌اند)، چشم و دست (از بارزترین و پرکاربردترین نعمت‌های بدن انسان). بر این اساس معلمان محترم سعی کنند مثال‌هایی که در کلاس مطرح می‌گردد، تنوع مختلفی داشته باشند تا اهداف درس بهتر تحقق یابد.

اهداف درس

۱- آشنایی با مهربانی خداوند از طریق نعمت‌های او

- ۲- تقویت احساس خوشایند دانش‌آموزان نسبت به نعمت‌های خدا
- ۳- بررسی و بیان زیبایی‌ها و نعمت‌های فراوان خدا توسط دانش‌آموزان
- ۴- بیان نعمت‌هایی که خداوند در وجودش به ودیعه نهاده (توجه به حیظه خود شناسی)

انتظارات

دانش‌آموز، طی فرایند آموزش :

- ۱- نعمت‌های خدا را (چه در وجود خودش چه در طبیعت) نشانه‌های مهربانی خدا می‌داند.
- ۲- برخی فواید و آثار نعمت‌ها را برای زندگی انسان و سایر موجودات ذکر می‌کند.
- ۳- احساس خوشایند خود را نسبت به خداوند به عنوان خالق مهربان نعمت‌ها بیان می‌کند.
- ۴- نعمت‌هایی را که خداوند در وجودش نهاده نام می‌برد.

مفاهیم کلیدی

هدیه

نعمت

مهربانی

مراحل تدریس

- پیشنهادهایی برای شروع مناسب تدریس : شیوه‌ها و فعالیت‌های پیشنهادی در این قسمت، از دو جنبه می‌توانند به تدریس شما آموزگار محترم کمک کنند :
- بازخوانی اطلاعات پیشین دانش‌آموز در خصوص موضوع درس و به عبارت دیگر، ارزشیابی تشخیصی از آمادگی دانش‌آموزان و مقدمات لازم برای یادگیری مطالب درس
  - ایجاد انگیزه و رغبت برای یادگیری مطالب درس در دانش‌آموزان
  - بحث پیرامون عنوان درس

نکته : این شیوه‌ها صرفاً جنبه پیشنهادی داشته و شما می‌توانید با خلاقیت، ابتکار و ذوق و سلیقه خود و با توجه به موقعیت و ویژگی فرهنگی و بومی دانش‌آموزان، تغییرات مناسب را اعمال کنید.

- بهترین شیوه برای شروعی مناسب، ایجاد سؤال در ذهن کودکان است.
- خوب است برای شروع کار، ابتدا دانش‌آموزان را با مفهوم هدیه و هدیه دادن آشنا کنید. با پرسیدن سؤالاتی از قبیل :
بچه‌ها هدیه چیست؟

۱- بر اساس راهنمای برنامه درسی دوره ابتدایی مصوب از سوی شورای عالی آموزش و پرورش؛ حیظه خودشناسی، حیظه‌ای از اهداف آموزشی کتاب هدیه‌های آسمان می‌باشد که به صورت تلفیقی با دیگر اهداف در برخی دروس مشاهده می‌شود. این حیظه به تبیین جایگاه انسان در نظام هستی پرداخته تا انسان به ارزش و کرامت انسانی خود در نظام آفرینش واقف گردد. علاوه بر این وی به این درک می‌رسد که انسان نشانه‌ای از خداوند و در همه امور خود نیازمند هدایت و وابسته به اوست.

چه چیزهایی را می‌توان یک هدیه دانست؟
ما به چه کسانی هدیه می‌دهیم؟
چرا کسانی را که به ما هدیه می‌دهند دوستشان داریم؟
شما به دوستانتان چه هدیه‌ای می‌دهید؟
از کسانی که هدیه می‌گیریم چگونه تشکر می‌کنیم؟
— می‌توانید با ذکر مثال‌هایی از دوران کودکی خودتان و هدیه‌هایی که گرفته یا داده‌اید، با بچه‌ها گفت‌وگویی داشته باشید.

نکته: برای اینکه مفهوم هدیه در ذهن بچه‌ها بسط بیشتری پیدا کند، توجه آن‌ها را به زیبایی‌های جهان پیرامونشان جلب کنید.

پیشنهاد برای انتخاب روش تدریس مناسب: درس را بخوانید یا از بچه‌ها بخواهید آن را بخوانند. برای تدریس این درس خوب است چند روز قبل از تدریس از دانش‌آموزان بخواهید تصاویری از میوه‌ها، گیاهان، جانوران و طبیعت (خورشید، ماه و...) جمع‌آوری کنند و به کلاس بیاورند. سپس در گروه‌های خود درباره این تصاویر با یکدیگر بحث و گفت‌وگو کنند که هر کدام از این‌ها برای ما چه فایده‌هایی دارند؟ اگر این‌ها نبودند چه می‌شد؟ و نظر خود را به کلاس ارائه دهند. گفت‌وگوها را هدایت کنید تا دانش‌آموزان به اینکه هر کدام از تصاویر یکی از نعمت‌های خدا (هدیه‌های خدا) را نشان می‌دهد اشاره کنند و برخی از فواید آن‌ها را برشمارند.

فعالیت‌های پایان درس

فکر می‌کنم: از بچه‌ها بخواهید درباره سؤال پایانی درس، نظر خود را بیان کنند. سعی کنید با جهت‌دهی پاسخ‌های دانش‌آموزان، از انواع نعمت‌هایی که در بخش «توضیحات درس» به آن‌ها اشاره شد، تعدادی بیان شود. **دوست دارم:** از آنان بخواهید احساس خود را از کسی که این همه نعمت به آن‌ها داده در قالب یک جمله بیان کنند. در کتاب مفهوم «تشکر» را بیان کرده، شما می‌توانید راه‌های تشکر را سؤال کنید. **توجه:** بی‌تردید سؤال کردن از بچه‌ها در تثبیت یادگیری آن‌ها بسیار مؤثر است، اما لازم نیست پاسخ‌های همه بچه‌ها در انجام فعالیت‌ها یکسان و یکنواخت باشد.

باید در انجام این فعالیت‌ها بیش از هر چیز بر تفکر، خلاقیت و نوآوری دانش‌آموزان تأکید داشته باشید. بنابراین نتیجه کار هر یک از بچه‌ها در انجام فعالیت‌های پایانی به طرز محسوسی با سایرین متفاوت است. هم‌چنین احساس و نگرش آنان در مورد موضوع فعالیت نیز اهمیت دارد که این امر می‌تواند در کیفیت انجام آن تأثیر بگذارد. اما آنچه مهم است استفاده دانش‌آموز از حداکثر توان خود برای انجام هر فعالیت است که طبیعتاً با توان و امکان دیگران تفاوت دارد.

قبل از انجام فعالیت گفت‌وگو کنیم، مناسب است که آموزگار روی تخته کلاس، چند دایره بکشد و از بچه‌ها بخواهد با استفاده از دایره‌ها چند شکل زیبا که در طبیعت وجود دارد بکشند، یکی از این شکل‌ها می‌تواند خورشید باشد. سپس با طرح سؤالی مثل خورشید چه ویژگی‌هایی دارد؟ (نور، گرما، زیبایی، زندگی بخش و...) بحث را هدایت کند تا دانش‌آموزان به این نکته که اگر خورشید نبود چه اتفاقی می‌افتاد اشاره کنند و در این مورد نظراتشان را بیان کنند.

گفت‌وگو کنیم: درباره یکی از مهم‌ترین نعمت‌های خدا یعنی خورشید با هم گفت‌وگو کنند.

بازی و نمایش : نمایشی را در ارتباط با بودن نعمت آب در زندگی اجرا کنند.
بگرد و پیدا کن : بچه‌ها با دقت در تصویر، نمونه‌هایی از هدیه‌های (نعمت‌ها) زیبای خدا را که در تصویر می‌بینند می‌نویسند
مانند : کوه، چمن، آسمان، آب (رودخانه)، برف و سنگ.

ارزشیابی

برای ارزشیابی تمام دروس هدیه‌های آسمان باید به تمام فعالیت‌های فردی و گروهی دانش‌آموزان (شامل فعالیت‌های کلاسی، فعالیت‌های پایانی هر درس، کار در منزل، بیان احساس، خلاقیت و ابتکار و...) از ابتدا تا انتهای تدریس توجه کنید.

نکته : آنچه پس از ارزشیابی اهمیت دارد، پیش‌بینی و اجرای برنامه‌های مناسب برای فرد یا گروهی از دانش‌آموزان است که به علل گوناگون، موفق به تحقق انتظارات درس نشده‌اند، این فرایند به گونه‌ای صورت گیرد که هر دانش‌آموز، از فرصتی مناسب برای تکمیل آموخته‌های خود بهره‌مند شود.

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
خداشناسی و خودشناسی	<ul style="list-style-type: none"> آشنایی با مهریانی خدا آشنایی با نعمت‌های الهی آشنایی با خود 	۱	<ul style="list-style-type: none"> تلقی همه دانسته‌ها به عنوان هدیه‌ها/ نعمت‌های خداوند سپاس‌گزاری از نعمت‌های خداوند بیان نمونه نعمت‌های خدا در وجود خودش به‌عنوان محبوب خداوند 	<ul style="list-style-type: none"> به چند نمونه از نعمت‌های خدا، اشاره می‌کند و درباره آنها توضیح می‌دهد. در قالب متنی کوتاه از نعمت‌های خداوند سپاس‌گزاری می‌کند. نمونه‌های مختلف از نعمت‌های خدا در ارتباط با خودش را به‌عنوان محبوب خدا بیان می‌کند.
				<ul style="list-style-type: none"> به چند نمونه از نعمت‌های خدا، اشاره می‌کند. در قالب چند جمله از نعمت‌های خداوند سپاس‌گزاری می‌کند. چند نمونه از نعمت‌های خدا در ارتباط با خودش را به‌عنوان محبوب خدا بیان می‌کند.
				<ul style="list-style-type: none"> قابل قبول نیازمند آموزش و تلاش بیشتر
				<ul style="list-style-type: none"> به نمونه‌ای از نعمت‌های خدا، اشاره می‌کند. در قالب جمله‌ای ساده از نعمت‌های خداوند سپاس‌گزاری می‌کند. نمونه‌ای از نعمت‌های خدا در ارتباط با خودش را به‌عنوان محبوب خدا بیان می‌کند. با کمک آموزگار به نمونه‌هایی از نعمت‌های خدا که در کتاب آمده، اشاره می‌کند. با کمک آموزگار در قالب جمله‌ای ساده از نعمت‌های خداوند سپاس‌گزاری می‌کند. با کمک آموزگار نمونه‌ای از نعمت‌های خدا در ارتباط با خودش را به‌عنوان محبوب خدا بیان می‌کند.

دانستنی‌های معلم

نکته ۱: برای آشنایی دقیق‌تر دانش‌آموزان با نعمت‌های خداوند، می‌توانید از طریق پرسش و پاسخ توجه آن‌ها را به نعمت‌های گوناگون جلب نمایید. قالب «چیستان» در این راستا به شما کمک فراوانی می‌کند. (جهت کسب اطلاعات بیشتر در مورد این قالب می‌توانید به DVD راهنمای معلم، تهیه شده در دفتر تکنولوژی آموزشی مراجعه نمایید.)

نکته ۲: متأسفانه به خاطر آموزش غلطی که در بسیاری از خانواده‌های ما وجود دارد، در ذهن کودک نگاه نادرستی نسبت به خداوند ایجاد می‌شود. نگاهی که تماماً ترس و دلهره را به همراه دارد. به عنوان مثال، هنگامی که کودک کار نادرستی انجام دهد، پدر یا مادر برای ترساندن کودک و به منظور پرهیز دادن وی از انجام آن کار، عبارت «اگر این کار را انجام دهی، خدا تو را به جهنم می‌اندازد» را بارها تکرار می‌کنند.

و بدین ترتیب کودک، خدا را به عنوان حقیقتی صاحب آتش که منتظر در آتش انداختن انسان‌هاست، می‌شناسد. متأسفانه این قبیل مثال‌ها در گفتمان والدین با کودکان کم نیست!

از همین رو، در کتاب‌های دینی دوره دبستان سعی می‌شود تا با ارائه چهره حقیقی خداوند به کودکان، تصور نادرست آنان اصلاح شود. به این ترتیب که کودک، خداوند را همان‌گونه که خود در قرآن کریم معرفی کرده، خالق رثوف و مهربان در حق بندگانش بشناسد که حتی اگر توبیخ و تنبیهی نیز می‌کند، از سر رحمت و رأفت اوست.

بر همین اساس است که در کتاب هدیه‌های آسمان دوم ابتدایی و نیز سایر کتاب‌های دینی این مقطع بیش از سایر صفات، بر صفت مهربانی خداوند تأکید شده است.

البته در سنین بالاتر (در مقطع راهنمایی و متوسطه) دانش‌آموز به فراخور سن خود با جنبه‌های انذاری وجود خداوند نیز آشنا می‌شود؛ البته همانطور که گفته شد این جنبه‌ها نیز از سر لطف و رحمت خدا در حق بندگان و برای پرهیز آنان از گام نهادن در مسیر باطل است.

نکته ۳: با توجه به نکته گفته شده در قسمت پیشین، در این درس برای نشان دادن مهربانی خداوند در حق بندگانش، به نعمت‌های او اشاره می‌کنیم. یعنی نعمت‌های الهی به عنوان نشانه لطف و رحمت خدا در حق انسان‌ها معرفی می‌شوند. این نکته در ص ۹ درس و با عبارت «معلم گفت: همان خدایی که ما را خیلی دوست دارد و نعمت‌های زیادی به ما داده است...» نمایان شده است. هدف از این جمله این است که دانش‌آموز متوجه گردد از آنجایی که خدا خیلی بندگانش را دوست داشته و در حق آن‌ها مهربان است، به آن‌ها این همه نعمت‌های خوب و زیبا داده است. پس نعمت در این درس به عنوان نشانه مهربانی و دوستی خدا با بندگان معرفی شده است.

نکته ۴: یکی دیگر از اهداف ضمنی این درس این است که دانش‌آموز خداوند را به عنوان محبوب و دوست خود تصور کند. یعنی به جای اینکه او را خالق در دوردست‌ها و در جایگاهی دور از خود ببیند، به او به عنوان یار و دوستی مهربان نگاه کند و به این حقیقت به فراخور ذهن خود پی ببرد که خدا بسیار به او نزدیک است و او به راحتی می‌تواند با او ارتباط برقرار کرده و او را دوست و هم راز خود قرار دهد.

معلم می‌تواند این نکته را با توجه به جمله ص ۹، «همان خدایی که ما را خیلی دوست دارد» برای دانش‌آموز تبیین کند. یعنی به او بگوید: حال که خدا تا این اندازه ما را دوست دارد، ما هم او را دوست داشته باشیم و همچون یک دوست مهربان به خواسته‌هایش عمل کنیم.

نکته ۵: معمولاً ما انسان‌ها به خاطر اینکه در زندگی خود غرق در نعمت‌های الهی هستیم، از اهمیت و ارزش این نعمت‌ها غافلیم و قدر آن‌ها را نمی‌دانیم. یکی از روش‌هایی که در قرآن و روایات برای زدودن این غفلت به کار گرفته شده است، استفاده

از روش سلبی است. به این معنا که انسان‌ها را متوجه این نکته می‌کند که در صورت نبود یک نعمت، چه اتفاقاتی خواهد افتاد و بشر با چه سختی‌هایی مواجه خواهد شد. مثلاً در سوره‌ی واقعه خداوند به این نکته اشاره می‌کند که اگر آب‌های زلالی که هر روز از آن بهره می‌بریم به عمق زمین فرو روند، شما چه خواهید کرد و چگونه نیاز روزانه‌تان را تأمین می‌کنید؟! این گونه تلنگرها باعث می‌شود تا ما متوجه اهمیت نعمت‌هایی که برایمان عادی شده‌اند، بشویم. از این روش در این درس هم استفاده شده است. یعنی با تذکر دادن دانش‌آموز به آثار و نتایج نبود برخی نعمت‌ها (مثل خورشید و آب) آن‌ها را متوجه نتایج ناگوار عدم آن‌ها می‌کند. (در فعالیت گفت و گو و نمایش)

نکته ۶: یکی از اهداف ضمنی که این درس به دنبال آن است، توجه دادن دانش‌آموز به دنیای اطراف، به عنوان نعمت و الطاف الهی است. یعنی می‌خواهیم وی به تک تک موجودات اطراف خود، نگاهی الهی داشته باشد و همه چیز را از زاویه هدیه و نعمت الهی ببیند. اگر دانش‌آموز به این دید برسد، به همه اطراف خود با نگاهی مثبت و به عنوان امانت الهی می‌نگرد و خود را به عنوان کسی که دارنده‌ی این نعمت‌ها و هدیه‌هاست، دارای مسؤلیت در قبال آن‌ها می‌داند. این نگاه در متن درس و نیز در فعالیت «بگرد و پیدا کن» ص ۱۱ ترویج شده است.

درس دوم: پرندگان چه می‌گویند؟

پرندگان چه می‌گویند؟

غروب یک روز پاییزی بود. گنجشک‌ها بر روی درختان جیک جیک می‌کردند.

ساجده از اتاق بیرون آمد، نگاهی به آسمان کرد و گفت: مادر، چرا گنجشک‌ها جیک جیک می‌کنند؟ آن‌ها چه می‌گویند؟

مادر گفت: دخترم، همان‌طور که ما حرف می‌زنیم، گنجشک‌ها هم حرف می‌زنند.

فکر می‌کنم آن‌ها با این کار از خدا تشکر می‌کنند.

ساجده گفت: آن‌ها به خدا چه می‌گویند؟

مادر گفت: شاید می‌گویند:

خدایا تو به ما یاد دادی چگونه پرواز کنیم.

چگونه لانه بسازیم و کجا دنبال دانه بگردیم.

خدایا از تو به خاطر این همه مهربانی تشکر می‌کنیم.

ساجده گفت: پرندگان چه حرف‌های خوبی به خدا می‌زنند. من هم می‌خواهم با خدا حرف بزنم و از او تشکر کنم.

در این هنگام صدای اذان از مسجد بلند شد. مادر وضو گرفت و به نماز ایستاد.

ساجده با خود گفت: مادر با خدا حرف می‌زند و از او تشکر می‌کند.

او هم وضو گرفت. چادر گل‌دارش را سر کرد و کنار مادر به نماز ایستاد.

توضیحات درس

این درس درباره یکی از زیبایی‌های طبیعت آشنای پیرامون کودک است. جیک جیک گنجشک‌ها بر روی درختان حس کنجکاو ساجده را برمی‌انگیزد و در این باره با مادرش گفت و گویی انجام می‌دهد که نهایتاً منجر به این می‌شود که ساجده به همراه مادرش برای حرف زدن و تشکر از خداوند به نماز می‌ایستند. محتوای درس و فعالیت‌های آن به دنبال انتقال مفهوم «شکرگزاری» به دانش‌آموزان می‌باشد. دانش‌آموزان به صورت غیرمستقیم با این مفهوم نیز آشنا می‌گردند که همه حیوانات با زبان خود با خدا سخن می‌گویند و از او تشکر می‌نمایند. درسی که ساجده با شنیدن صدای جیک جیک گنجشکان، آن را می‌آموزد. لازم به توجه است که هدف شکرگزاری در حیطه عملی خود به دو صورت در این درس مطرح شده است: شکر زبانی که در قالب فعالیت‌های کتاب درسی (دوست دارم و گفت و گو کنیم). مطرح گردیده است و شکر عملی که در قالب نماز خواندن و در متن درس بدان پرداخته شده است. نیازی نیست دانش‌آموزان در این سن از این چارچوب اطلاعی داشته باشند، بلکه اطلاع از آن به تدریس هر چه بهتر معلم کمک می‌کند.

اهداف درس

- ۱- آشنایی با مهربانی خدا
- ۲- تقویت احساس و علاقه و محبت، نسبت به خداوند و مهربانی‌های او
- ۳- تشکر از خداوند، به خاطر نعمت‌های فراوانی که به ما داده است.

انتظارات

دانش آموز طی فرایند آموزش :

- ۱- همه خوبی‌ها و زیبایی‌ها را نعمت خداوند مهربان می‌داند (گنجشک‌ها، آفتاب، ستاره، آسمان و...).
- ۲- با بیانی ساده، از خداوند به خاطر نعمت‌های بی‌شمارش تشکر می‌کند.

مفاهیم کلیدی

دعا

تشکر

مراحل تدریس

شیوه‌هایی برای شروع مناسب تدریس

- عنوان درس شروع مناسبی برای بحث و گفت‌وگو در کلاس است.
- توجه دادن کودکان به تصویر درس برای ایجاد انگیزه مناسب است.
- می‌توانید درس را با شعر «خدای شاپرک‌ها» آغاز کنید تا شروع دلچسب و مناسبی برای تدریس داشته باشید و با بچه‌ها درباره مضمون شعر و برداشت آن‌ها از آن گفت‌وگو کنید.
- برای ایجاد انگیزه بیشتر می‌توانید موقع ورود به کلاس صدای جیک جیک گنجشکان را که از قبل آماده نموده‌اید برای دانش‌آموزان پخش کنید.
- خواندن متن درس توسط آموزگار یا دانش‌آموزان.

نکته : به یاد داشته باشید روخوانی و روان‌خوانی درس مد نظر نمی‌باشد اما روان‌خوانی درس می‌تواند به درک بیشتر مطالب آن کمک کند.

فعالیت‌های پایان درس

فکر می‌کنم : پس از خواندن متن، یا ارائه آن به صورت داستان، از بچه‌ها بخواهید با خدا حرف بزنند. (در قالب جمله‌های کوتاه)

دوست دارم : این پرسش فضایی برای اندیشه و تفکر بیشتر درباره درس را برای دانش‌آموز ایجاد می‌کند. سعی کنید مفهوم تشکر در جملات بچه‌ها، نمایان باشد.

با هم بخوانیم : در این قسمت از درس، ضمن ایجاد احساس خوشایند و دلچسب در کودکان از خواندن شعر در قالب سرود، این ذهنیت را در کودک تقویت می‌کنیم که همه زیبایی‌های جهان، ساخته و پرداخته خالق یگانه هستی و از جانب خداوند متعال است.

نکاتی درباره شعر و نحوه خواندن آن : زبان شعر با زبان نثر متفاوت است. پس باید به هنگام خواندن، بر روی وزن و آهنگ آن توجه و دقت بیشتری شود. بد خواندن شعر، تأثیر نامناسب بر روی شنونده آن، به خصوص اگر کودک باشد، به جای خواهد گذاشت. لذا سعی کنید احساس، زیبایی و موسیقی شعر را به گونه‌ای دلپذیر به بچه‌ها انتقال دهید. تأکید بر روی کلمات، سکوت‌های مناسب و به جا، نشان دادن بار معنوی عاطفی و حسی کلمات در این انتقال مؤثر است. کلمات و لغات مشکل شعر

را، با کمک خود بچه‌ها، برایشان توضیح دهید، اما لازم نیست تمام شعر را خط به خط معنا کنید. لحن خود را مناسب با مضمون شعر تغییر دهید و به آن حس و حال بدهید.

گفت و گو کنیم : از دانش‌آموزان بخواهید گروهی درباره پاسخ به دو سؤال این بخش با هم مشورت کنند و نظرات خود را برای کلاس بیان کنند. هدف از گزاره اول، این است که بچه‌ها با شکر زبانی یعنی گفتن «الحمد لله» یا «شکر خدا» آشنا شده و هدف از گزاره دوم، آشنایی دانش‌آموزان با شکر عملی یعنی «نماز خواندن» است. قسمت آخر این فعالیت را هر دانش‌آموز با تجربیات و اطلاعات خود انجام می‌دهد.

ارزشیابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
خداشناسی	- آشنایی با مهربانی خدا - آشنایی با نعمت‌های الهی	۲	- تلقی همه داشته‌ها به‌عنوان هدیه‌ها/ نعمت‌های خداوند - سپاس‌گزاری از نعمت‌های خداوند	- به نمونه‌های متنوعی از نعمت‌های خدا علاوه بر آنچه در کتاب آمده، اشاره می‌کند - در قالب متنی کوتاه از نعمت‌های خداوند سپاس‌گزاری می‌کند.
				- به چند نمونه از نعمت‌های خدا علاوه بر آنچه در کتاب آمده، اشاره می‌کند. - در قالب چند جمله از نعمت‌های خداوند سپاس‌گزاری می‌کند.
				- به نمونه‌هایی از نعمت‌های خدا که در کتاب آمده، اشاره می‌کند. - در قالب جمله‌ای ساده از نعمت‌های خداوند سپاس‌گزاری می‌کند.
				- با کمک آموزگار به نمونه‌هایی از نعمت‌های خدا که در کتاب آمده، اشاره می‌کند. - با کمک آموزگار در قالب جمله‌ای ساده از نعمت‌های خداوند سپاس‌گزاری می‌کند.

دانستنی‌های معلم

نکته ۱: در این درس نیز، همانند درس گذشته بر صفت مهربانی خدا تأکید شده است، تا دانش‌آموزان به تدریج از تصور غلط و خیالی خود از خدا، که او را موجودی ترسناک و منتظر تنبیه و عذاب می‌دانند، دور شده و با حقیقت سراسر لطف و رحمت او آشنا شوند. این نکته هم از طریق بیان نعمت‌های خدا در حق سایر مخلوقات و هم با عبارت «خدا یا از تو به خاطر این همه مهربانی تشکر

می‌کنیم.» نشان داده شده است.

نکته ۲: در این درس نیز همچون درس اول، نعمت‌های خدا به عنوان نشانه‌ی لطف و مهربانی او نسبت به مخلوقات معرفی شده است.

نکته ۳: دانش‌آموز در درس اول آموخت که خدا مهربان است و بندگانش را بسیار دوست دارد، همچنین او نیز به عنوان یک انسان می‌تواند خدا را دوست بدارد و او را به عنوان دوست خویش برگزیند. در این مرحله دانش‌آموز این علاقه را در خود احساس می‌کند که با این خالق مهربان و دوست خویش سخن بگوید و با او ارتباط برقرار کند. در این درس نماز به عنوان بهترین راه گفت‌وگو با خدا معرفی می‌شود.

نکته ۴: نماز علاوه بر آنکه گفت‌وگو با خداست، تشکر از خدا نیز هست. دانش‌آموز باید به سوی این نکته راهنمایی شود که ما وظیفه داریم در برابر هرکس که به ما هدیه‌ای داده و یا در حق ما خوبی کرده است، شاکر بوده و از او تشکر کنیم. دانش‌آموز که در درس قبل، زندگی خود و دنیای اطراف خود را سراسر نعمت و هدیه‌ی خداوندی دید، به این نکته پی می‌برد که باید در برابر خالق و فرستنده این نعمت‌ها نیز شاکر باشد و از او تشکر کند، همان‌طور که این کار را در برابر هرکس دیگری که به او لطف و یا خوبی می‌کند انجام می‌دهد. بر همین اساس، نماز به عنوان بهترین راه تشکر از خدا معرفی می‌شود.

نکته ۵: یکی از اهداف ضمنی که این درس به آن توجه داشته، متذکر نمودن دانش‌آموز به این نکته است که وقتی پرندگان و سایر موجودات در حال تشکر از خدایند و از نعمت‌های الهی با زبان خود تشکر می‌کنند، پس ما انسان‌ها کم‌تر و عقب‌تر از حیوانات و پرندگان نباشیم و تشکر از خدای خویش را فراموش نکنیم و چه خوب است که این تشکر به گونه‌ای باشد که خود خدا گفته است؛ یعنی از طریق نماز.

نکته ۶: از دیگر اهداف ضمنی این درس، توجه دادن دانش‌آموز به اقامه نماز در اول وقت است. همان‌طور که در درس آمده، مادر ساجده با شنیدن صدای اذان سریعاً به اقامه نماز پرداخت و ساجده هم همراه با مادرش به نماز ایستاد. بهتر است این مطلب این گونه به دانش‌آموز یاد داده شود که صدای اذان، صدای دعوت خدا است، یعنی در حقیقت خداوند با صدای اذان بندگانش را به صحبت با خویش دعوت می‌کند، و چه ناپسند است که ما دعوت خدا را پاسخ نگوئیم یا با تأخیر جواب دهیم. برای درک بهتر می‌توان مثال هم زد، به عنوان نمونه بگوئیم اگر یک دوست خوب و صمیمی شما را صدا بزند و از شما بخواهد پیش او بروید، آیا درست است که شما پیش او نروید و یا دیر بروید؟

خدا بهترین دوست ماست (با توجه به نکات درس قبل) پس چه خوب است به صدای او سریع پاسخ دهیم.

نکته ۷: از دیگر اهداف ضمنی درس، آموزش این نکته است که ما باید از کارهای خوب دیگران تقلید و از کارهای بد دیگران دوری کنیم. در این درس ساجده با دیدن نماز خواندن مادر، به دنبال خواندن نماز رفت.

ذکر این نکته به دانش‌آموز خالی از فایده نیست که اگر دوستان کار خوبی کرد، مثلاً برای خواندن نماز به نمازخانه مدرسه و یا مسجد محل رفت، شما هم از او این کار خوب را یاد بگیرید.

درس سوم: خاطره ماه

درس ۳
خاطره‌ی ماه

شب از نیمه گذشته بود. ماه از بالا نگاه می‌کرد. خانه‌ای روشن و نورانی دید.
در خانه، مادر و پسری بیدار بودند.
مادر دست به‌سوی آسمان بلند کرده بود و زیر نور ماه دعا می‌کرد.
پسر دعاهای مادر را می‌شنید و آهسته آهسته می‌گفت.
- خدایا بیماران را شفا بده!
- خدایا به نیازمندان کمک کن!
- خدایا همه را به راه درست راهنمایی کن!
پسر پرسید: مادر! چرا برای خودت دعا نمی‌کنی؟!
مادر دستی بر سر فرزند خود کشید و گفت: عزیزم!
اول برای دیگران دعا می‌کنیم و بعد برای خود!
آن شب دختر پیامبر، حضرت فاطمه، برای همسایه‌ها و دوستانش دعا کرد و فرزندش حسن علیه السلام آمین گفت.
ماه با خود گفت:
چه خانه‌ی زیبایی و چه دعاهای قشنگی!

توضیحات درس

این داستان از زبان ماه بیان شده است. حضرت زهرا (س) در نیمه شب در حال دعا کردن برای دیگران است که حضرت امام حسن (ع) دعاهای مادر را می‌شنود و از مادر می‌پرسد چرا برای خودت دعا نمی‌کنی؟ اصل این داستان را در کتاب «وسائل الشیعه، ج ۷، ص ۱۱۲» می‌توانید مطالعه نمایید.

اهداف درس

- ۱- تقویت احساس علاقه و محبت، نسبت به خداوند مهربان
- ۲- آشنایی با دعا به عنوان راه گفت و گو با خداوند
- ۳- آشنایی با دعا به عنوان وسیله‌ای برای بیان خواسته‌ها

انتظارات

دانش‌آموز طی فرایند آموزش:

- ۱- خدا را منشأ برآورده کردن آرزوها و دعاهایش می‌داند.

- ۲- دعا کردن را نوعی گفت و گو با خدای مهربان می‌دانند.
- ۳- در قالب دعایی ساده، با خداوند سخن می‌گویند و خواسته‌هایش را بیان می‌کنند.

مفاهیم کلیدی

دعا

مراحل تدریس

شیوه‌هایی برای شروع مناسب تدریس

- طی گفت‌وگویی با دانش‌آموزان در مورد «سخن گفتن با خدا» زمینه‌های لازم را برای خواندن درس فراهم کنید. طرح سؤالات زیر، می‌تواند نمونه‌هایی مناسب برای آغاز و هدایت چنین گفت‌وگویی باشند.
  - چه مواقعی دلتان می‌خواهد با خدا حرف بزنید؟
  - معمولاً با خدا چگونه صحبت می‌کنید، به او چه می‌گویید؟
  - اگر الان بخواهید با خدا صحبت کنید، به او چه می‌گویید . . . .
- بچه‌ها را کنجکاو و آماده کنید تا صحبت‌های یک مادر مهربان را با خدا بشنوند یا بخوانند.
- برای شروع درس می‌توانید درس را با لحنی مناسب برای بچه‌ها بخوانید تا اثر گذار باشد.
- پس از درس از دانش‌آموزان بخواهید هر کدام دعایی کنند و دیگران آمین بگویند.
- در حین خواندن درس توجه بچه‌ها را به تصویر درس جلب کنید.

فعالیت‌های پایان درس

- فکر می‌کنم:** به دانش‌آموزان فرصت دهید که هر یک جمله‌ی مربوط به این قسمت را کامل کند و نظر چند نفر دیگر را جویا می‌شویم تا آن‌ها با نظرات دوستانشان آشنا شوند. دانش‌آموزان با توجه به متن درس جمله را کامل می‌کنند.
- دوست دارم:** دانش‌آموزان دعاها و راز و نیازهای خودشان با خداوند مهربان را در تکمیل این جمله به زبان می‌آورند که طبیعتاً برگرفته از دعا‌های متن درس است. بچه‌ها در قسمت قبل آموخته‌اند که در دعا‌های خود دیگران را از یاد نبرند و در این بخش دعا‌های خود برای دیگران را به زبان می‌آورند.
- امین و مینا:** از دانش‌آموزان بخواهید با کمک دوستان خود (ترجیحاً گروه دو نفره) جملات را تکمیل کنند سپس برای سایر دوستان خود در کلاس بخوانند.
- گفت‌وگو با خدا:** فرصتی است تا هر یک از دانش‌آموزان مکنونات قلبی خود را در قالب این گفت‌وگو به روی کاغذ بیاورند. به یاد داشته باشید انجام این فعالیت در هر دانش‌آموز متناسب با توان و خلاقیت وی می‌باشد.

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشاندهای تحقق	سطوح عملکرد
خداشناسی	- آشنایی با دعا به عنوان راه گفت و گو با خدا	۳	- طلب خواسته‌های خود از خدا	خیلی خوب
				- در قالب متنی کوتاه خواسته‌های خود را از خداوند طلب می‌نماید.
				خوب
				- در قالب چند جمله خواسته‌های خود را از خداوند طلب می‌نماید.
قابل قبول				
- در قالب جمله‌ای ساده خواسته‌های خود را از خداوند طلب می‌نماید.				
نیازمند آموزش و تلاش بیشتر				
- با کمک آموزگار در قالب جمله‌ای ساده خواسته خود را از خدا طلب می‌نماید.				

دانستنی‌های معلم

نکته ۱: در درس اول و دوم بیان شد که پس از آشنایی دانش‌آموز با نعمت‌های الهی و شناخت خداوند به عنوان خالق این نعمت‌ها و نیز پی بردن به مهربانی خداوند، در وی احساس علاقه به گفت‌وگو با خداوند ایجاد می‌شود که کامل‌ترین و بهترین راه این گفت‌وگو خواندن نماز است. اما طریق دیگر برای گفت‌وگو با خدا، که نیازمند زمان و مکان خاصی نیست، دعا کردن است. یعنی در این درس دانش‌آموز با یکی از راه‌های دیگر سخن گفتن با خدا که همان دعاست آشنا می‌شود. و می‌فهمد که بدون هیچ واسطه‌ای می‌تواند با خدای خود به عنوان دوست خویش سخن گوید و خواسته‌های خود را از او بخواهد.

نکته ۲: یکی از اهداف ضمنی این درس، آشنایی دانش‌آموز با برخی آداب مهم و در عین حال آسان دعا کردن است. مهم‌ترین این آداب، دعا برای دیگران، قبل از دعا برای خود است. دانش‌آموز به تبعیت از حضرت زهرا(س) یاد می‌گیرد که خوب است قبل از دعا برای خودمان، برای دیگران و رفع مشکلات آنان دعا کنیم.

یکی دیگر از آداب دعا، دعا نمودن در اوقات و زمان‌های خاص است. در این درس اشاره شده که حضرت زهرا(س) پس از نیمه شب و در هنگام سحر به مناجات با خدا مشغول بود. از این نکته می‌توانیم این‌گونه استفاده کنیم که یکی از بهترین اوقات برای دعا، هنگامی است که برای نماز صبح برمی‌خیزیم.

نکته ۳: یکی دیگر از مسائلی که در این درس به آن توجه شده است، توجه به حقوق همسایه است. خوب است که با توجه به نکات مطرح شده در پایان متن درس، دانش‌آموز را نسبت به اهمیت رعایت حق همسایه توجه دهیم. زیرا همسایه آنقدر اهمیت دارد که حضرت زهرا(س) اول در حق همسایگان دعا می‌کرد.

نکته ۴: یکی دیگر از اهداف ضمنی درس، توجه دانش‌آموز به این نکته است که خداوند سر منشأ همه نعمت‌هاست، پس همه چیز را باید از او بخواهیم. البته این نکته با کمک درس یک قابل درک می‌شود.

در فعالیت «امین و مینا» سعی شده تا خود دانش‌آموز با بیان خواسته‌های متفاوت، به این حقیقت برسد که این خداست که می‌تواند در تحقق همه خواسته‌ها به انسان کمک کند، زیرا اوست که سر منشأ همه نعمت‌ها و قادر بر همه کارهاست.

درس چهارم: مهربان‌تر از مادر

درس ۴
مهربان‌تر از مادر

..از میان درختان انبوه می‌گذشتم. جیک‌جیک چند جوجه به گوشم رسید.
صدا را دنبال کردم تا به لانه‌ی گنجشک‌ها رسیدم. چه جوجه‌های زیبایی! جوجه‌ها را برداشتم و به راه افتادم.
صدای جوجه‌ها هر لحظه بیش‌تر و بیش‌تر می‌شد. شاید کسی را صدا می‌زدند یا گرسنه بودند.
به آسمان نگاه کردم. دیدم گنجشکی بالای سرم می‌چرخد. گنجشک با شتاب به من نزدیک شد و ناگهان خود را روی جوجه‌ها انداخت. ماجرای عجیبی بود! آن‌ها را گرفتم و با خود آوردم.

***

پیامبر خدا و یارانش به سخنان مرد مسافر گوش دادند. پیامبر گفت: جوجه‌ها را روی زمین بگذار. همه با تعجب نگاه می‌کردند. مادر جوجه‌ها از آن‌ها جدا نمی‌شد! یکی از یاران پیامبر گفت: چه مادر مهربانی! دیگری گفت: حتی یک لحظه هم از جوجه‌هایش جدا نمی‌شود! پیامبر گفت: آیا از محبت این مادر تعجب می‌کنید؟ بدانید، خداوند از این مادر مهربان‌تر است. او بنده‌هایش را خیلی دوست دارد.
پس به مرد گفت: گنجشک‌ها را به لانه بازگردان. مرد به راه افتاد و در راه به سخن پیامبر و مهربانی خدا فکر می‌کرد.

هُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ
او مهربان‌ترین مهربانان است.
(سوره‌ی یوسف، آیه‌ی ۶۴)

توضیحات درس

مرد مسافری در راه به لانه‌ای که چند جوجه در آن بود می‌رسد جوجه‌ها را برمی‌دارد که ناگهان مادر آن‌ها از راه می‌رسد و خود را به سرعت روی جوجه‌ها می‌اندازد. این مرد داستان را برای پیامبر(ص) و یارانش تعریف می‌کند و همه از این مهر مادری متعجب می‌شوند. پیامبر به وی می‌فرماید: خداوند از این مادر مهربان‌تر است.

این درس در پی آن است که به کودکان پیام‌های زیبایی‌ها و لطافت‌های پیرامون ما از محبت مادر جوجه‌ها در طبیعت گرفته تا محبت انسان‌های مهربان (مادر، پدر و...) همه و همه سخن از خالق مهربان دارد که باید معرفت و عشق به این خالق در دل و جان کودک کاشته شود. در این درس برای انتقال و تثبیت مفهوم مهربان‌ترین مهربانان، از داستانی از زندگی پیامبر استفاده شده است. اصل داستان را در این منبع می‌توانید مطالعه نمایید: «تفسیر مفاتیح الغیب فخر رازی، ج ۳، ص: ۴۷۰ ذیل آیه ۳۷ سوره بقره..» در پایان، هدف درس در قالب یک پیام قرآنی جمع‌بندی و ارائه شده است.

اهداف درس

- ۱- درک مهربانی‌ها و محبت‌های پیرامون دانش‌آموزان
- ۲- مشاهده و تشخیص نمونه‌هایی از محبت‌ها و مهربانی‌های پیرامون خود

- ۳- آشنایی با مهربانی خداوند نسبت به موجودات مخصوصاً انسان‌ها (توجه به حیظه خود شناسی).
- ۴- آشنایی با اینکه خداوند بنده‌هایش را خیلی دوست دارد. (توجه به حیظه خود شناسی)

انتظارات

دانش‌آموز، طی فرایند آموزش :

- ۱- جلوه‌هایی از مهربانی‌های افراد و پدیده‌های پیرامون خود را برمی‌شمارد.
- ۲- از مهربان‌ها سپاس‌گزاری کرده و مهربانی‌های آن‌ها را ارج می‌نهد.
- ۳- احساس خود را نسبت به مهربانی اطرافیان و پدیده‌های پیرامون خود ابراز می‌کند.
- ۴- به نمونه‌هایی از مهربانی‌های خدا به موجودات و انسان‌ها اشاره می‌کند.
- ۵- از خداوند مهربان که بنده‌هایش را دوست دارد و نسبت به آن‌ها مهربان است، تشکر می‌کند.

مفاهیم کلیدی

مهربانی

مهربان‌ترین مهربانان

مراحل تدریس

شیوه‌هایی برای شروع مناسب تدریس

- جهت ایجاد انگیزه می‌توانید از تصویر درس برای برانگیختن حس کنجکاوی بچه‌ها استفاده کنید.
- جهت یادگیری بهتر مناسب است این سؤالات را از بچه‌ها پرسید.

چه کسانی با شما مهربان هستند؟

چرا آن‌ها مهربان هستند؟

آیا این افراد مهربان را دوست دارید؟ چرا؟

چه کسان دیگری هستند که به ما مهربانی می‌کنند و ما را دوست دارند؟

به نظر شما یک پلیس، یک رفتگر و... چگونه به مادر مهربانی می‌کند؟

به نظر شما یک درخت میوه یا یک گل و یا... چگونه به ما مهربانی می‌کنند؟

چگونه می‌توانیم از آن‌ها تشکر کنیم؟

آیا خدا هم با ما مهربان است؟ از کجا می‌فهمیم؟

- مناسب است کمی دربارهٔ مهربانی پدر، مادر و دوستان با بچه‌ها گفت‌وگو کنید. می‌توانید این گفت‌وگو را در قالب یک کار

گروهی و به صورت پرسش و پاسخ انجام دهید.

نکته : توجه داشته باشید که این گفت‌وگو نباید صورت و تفاخر و به رخ کشیدن، صفات و حسنات خانواده‌ها

و یا دوستان را به خود بگیرد. ضمناً قبل از طرح این موضوع در کلاس، در خصوص وجود کودک یا کودکان مادر

یا پدر از دست داده اطلاعاتی کسب کنید تا این گفت‌وگوها در کلاس اثر سوء و مخربی در بر نداشته باشد.

پیشنهادهایی برای انتخاب روش تدریس مناسب

- درس را در قالب یک قصه، با حس و حالی مناسب بخوانید یا تعریف کنید. به یاد داشته باشید خواندن درس به صورت یک متن درسی صرف، لطف چندانی برای بچه‌ها ندارد.
- یکی از روش‌های مناسب برای تثبیت مفاهیم این درس، بیان خاطرات بچه‌ها از محبت و مهربانی انسان‌ها نسبت به او می‌باشد.
- شعر را برای بچه‌ها بخوانید. (در این شعر کودک با خدای بزرگ و مهربان، به عنوان خالق همه هستی و خالق همه مهربانی‌ها آشنا می‌شود.)

فعالیت‌های پایان درس

- دوست دارم : پاسخ‌های احتمالی کودکان؛ پس آن‌ها را اذیت نمی‌کنم. پس به آن‌ها غذا می‌دهم و... مهربانی با مخلوقات خداوند، هدفی است که این درس به صورت ضمنی به آن توجه دارد.
- با هم بخوانیم : یک بار دیگر شعر را برای بچه‌ها بخوانید و با کمک بچه‌ها، نامی مناسب و دلخواه برای شعر انتخاب کنید، همچنین با بچه‌ها درباره مضمون شعر و برداشت آن‌ها از شعر گفت‌وگو کنید. می‌توانید از دانش‌آموزان بخواهید، برای شعر آهنگ مناسب و زیبایی انتخاب کرده و آن را به صورت سرودی زیبا و شادی بخش بخوانند.
- امین و مینا : مناسب است در این قسمت در یک کار گروهی تکمیل شود.
- ببین و بگو : جمله‌هایی را که دانش‌آموز در این قسمت می‌نویسد به تثبیت مفاهیم درس کمک می‌کند. به یاد داشته باشید جمله‌ها در ارتباط با مهربانی مادر به فرزندش باشد و این که خدا این مهربانی را به آن‌ها داده است.
- بازی و نمایش : به دانش‌آموزان فرصت دهید تا به کمک دوستان خود در گروه داستان درس را نمایش دهند.
- یک کار خوب : انجام این فعالیت طرز تلقی و احساس دانش‌آموز را نسبت به مهربانی مادر از طریق نقاشی و جمله تشکرآمیز نشان می‌دهد.

سطوح عملکرد		نشانه‌های تحقق	شماره درس	اهداف کلی	عناوین کارنامه
خیلی خوب	<ul style="list-style-type: none"> - نمونه‌های مختلفی از مهربانی‌های افراد پدیده‌های پیرامون خود را بیان می‌کند. - نمونه‌های متنوعی از نعمت‌های خدا در ارتباط با خودش، را به‌عنوان محبوب خدا بیان می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم درباره آن توضیح می‌دهد. 	<ul style="list-style-type: none"> - بیان نمونه‌ای از مهربانی‌های افراد و پدیده‌های پیرامون خود 	۴	<ul style="list-style-type: none"> - درک مهربانی خدا - آشنایی با خود - آشنایی با پیام قرآنی^۱ 	<ul style="list-style-type: none"> خدا شناسی ، خودشناسی، قرآن کریم
خوب	<ul style="list-style-type: none"> - چند نمونه از مهربانی‌های افراد و پدیده‌های پیرامون خود را بیان می‌کند. - چند نمونه از نعمت‌های خدا در ارتباط با خودش را به‌عنوان مخلوق محبوب و مورد توجه خدا معرفی می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند. 	<ul style="list-style-type: none"> - بیان نمونه نعمت‌های خدا در وجود خودش - به‌عنوان محبوب خداوند - بیان مفهوم پیام قرآنی درس 			
قابل قبول	<ul style="list-style-type: none"> - نمونه‌ای از مهربانی‌های افراد و پدیده‌های پیرامون خود را بیان می‌کند. - نمونه‌ای از نعمت‌های خدا در ارتباط با خودش را به‌عنوان محبوب خدا بیان می‌کند. - مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند. 				
نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	<ul style="list-style-type: none"> - باری آموزگار نمونه‌ای از مهربانی‌های افراد و پدیده‌های پیرامون خود را بیان می‌کند. - با کمک آموزگار نمونه‌ای از نعمت‌های خدا در ارتباط با خودش را به‌عنوان محبوب خدا بیان می‌کند. - با کمک آموزگار مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند. 				

۱- براساس راهنمای برنامه درسی دوره ابتدایی مصوب از سوی شورای عالی آموزش و پرورش: پیام‌های قرآنی، حیطه‌ای از اهداف آموزشی درس هدیه‌های آسمان است که هدف آن آشنایی دانش‌آموزان با برخی عبارات قرآنی متناسب با اهداف برخی دروس می‌باشد.

دانستنی‌های معلم

نکته ۱: این درس به دنبال برخی از قسمت‌های درس‌های اول و دوم که درصدد ترسیم چهره مهربان خداوند برای دانش‌آموزان بود، به صورت مستقیم‌تری قصد تحقق این هدف را دارد. بدین صورت که وقتی دانش‌آموزان را با مهربانی و دلسوزی بسیار زیاد یک مادر نسبت به فرزندانش آگاه می‌کند؛ با استفاده از فرمایش پیامبر (ص) خداوند را مهربان‌تر از هر مادری در حق بندگانش معرفی می‌کند.

نکته ۲: کودک معمولاً برای درک هر چیزی، سعی در تصور و گنجاندن آن در قالب و چارچوب‌های ذهنی خود دارد. خصوصاً اگر آن مسأله امری غیر مادی باشد. در درس‌های گذشته از مهربانی خدا سخن گفتیم، دانش‌آموز به فراخور ذهن خود، و برای درک این مهربانی به دنبال تصور میزان و کیفیت این مهربانی است. او هنوز تصور درستی از مهربانی خدا ندارد و در این شرایط بهترین کار برای فهم بهتر او، توصیف مهربانی خدا و بیان میزان و مقدار آن در مقایسه با مهربانی و عطف‌هایی است که او به خوبی در زندگی خود چشیده و درک کرده است.

کودک، مهربانترین فرد را نسبت به خود، مادر خویش می‌داند؛ او بارها با تمام وجود عشق و علاقه مادر به خود را دیده و احساس کرده است، پس یقیناً می‌تواند مهربانی خدا را از طریق مقایسه با مهربانی مادر، برای خود ملموس‌تر سازد. از این رو، در این درس داستانی ذکر شده است که به خوبی می‌تواند دانش‌آموز را نسبت به میزان و اندازه مهربانی خدا در حق بندگان آگاه ساخته و او را از طریق یک مقایسه ساده به فهم مورد نیاز برساند.

نکته ۳: از آنجا که ممکن است برخی از دانش‌آموزان به هر دلیلی از درک مهر مادری محروم باشند، لذا می‌توانیم در ابتدا از دانش‌آموزان بخواهیم که مهربان‌ترین افرادی را که در زندگی خود می‌شناسند، نام ببرند. چنین دانش‌آموزانی معمولاً نام پدر یا مادر بزرگ و پدر بزرگ و یا افراد دیگری را می‌گویند. بعد از آن ما می‌گوییم که خداوند از همه این افرادی که نام بردید نسبت به ما مهربانتر است و ما را از همه این‌ها بیشتر دوست دارد.

نکته ۴: در این درس و در پایان داستان، آیه‌ای آورده شده است که اولین آیه‌ای است که دانش‌آموز در کتاب دینی خود می‌بیند. همان‌طور که گفتیم هدف ما در درس‌های خداشناسی این کتاب، آشنا نمودن مخاطب با لطف و مهر خداوند است. از این رو، اولین آیه کتاب دینی را با آیه‌ای در این خصوص آغاز کردیم: «هُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ» (یوسف/۶۴)

نکته ۵: یکی دیگر از نکاتی که می‌توان با کمک این درس از آن بهره برد، تذکر این مطلب است که پرندگان و همه حیوانات، همچون ما انسان‌ها دارای عاطفه و احساس هستند، بنابراین مبادا، موجبات آزار و اذیت حیوانات را فراهم آوریم و کاری کنیم که به آن‌ها آسیبی برسد. (این مطلب در بخشی از فعالیت امین و مینا مورد توجه قرار گرفته است) این نکته با توصیه پیامبر به مرد مسافر که فرمودند: گنجشک‌ها را به لانه بازگردان، تکمیل می‌شود. زیرا پیامبر اجازه نداد که این پرندگان از خانه و کاشانه خود دور شوند، پس ما نیز حق نداریم حیوانات و پرندگان را از خانه خویش دور کنیم و آن‌ها را در قفس اسیر نماییم.

نکته ۶: در درس آمده است که مادر پرندگان حتی یک لحظه از جوجه‌هایش جدا نمی‌شد. با بهره‌گیری از این عبارت، این سخن را می‌توان به دانش‌آموزان گفت که: همان‌طور که مادر جوجه‌ها حاضر نشد لحظه‌ای از آن‌ها جدا شود و آن‌ها را فراموش کند، خدا که از هر مادری به ما مهربان‌تر است، هیچ‌گاه ما را به حال خود رها نمی‌کند و لحظه‌ای ما را فراموش نخواهد کرد. او همیشه به یاد ماست پس ما هم به یاد او باشیم.

درس پنجم: وضو می‌گیریم

درس ۵
وضو می‌گیریم

اول نیت می‌کنم که برای انجام فرمان خدا وضو می‌گیرم.
سپس صورتم را از جایی که موی سر می‌روید تا چانه می‌شویم. از بالا به پایین.

صدای مؤذن بلند می‌شود: الله اکبر ...
هنگام نماز است. می‌خواهم با خدای مهربان حرف بزنم.
باید خود را آماده کنم.

حالا نوبت دست‌هاست.
اول دست راست را از آرنج تا سر انگشتان می‌شویم. از بالا به پایین.

بعد دست چپ را مانند دست راست می‌شویم.

توضیحات درس

دانش‌آموزی مراحل مختلف وضو را بیان و انجام می‌دهد. آنچه از آموزش وضو در این درس مورد نظر است، صرفاً آشنایی اجمالی با اعمال وضو و تکرار آن برای یادگیری بهتر است. در مورد این درس توجه داشته باشید که حتماً تا پایان سال، با تک تک دانش‌آموزان وضو تمرین شود، تا از این طریق بچه‌ها وضو را در حضور شما تمرین نموده و فرایند یادگیری بهتر صورت گیرد.

اهداف درس

- ۱- آشنایی با وضو و مواردی که لازم است وضو بگیریم.
- ۲- تقویت احساس خوشایند نسبت به وضو گرفتن
- ۳- توانایی انجام وضو، با رعایت شرایط و ترتیب مراحل آن
- ۴- آشنایی با این که وضو موجب پاکیزگی می‌شود (توجه به حیثه خود شناسی).

انتظارات

دانش‌آموز طی فرایند آموزش:

- ۱- اجزا و مراحل وضو را به ترتیب نام می‌برد.

- ۲- وضو را با رعایت شرایط و ترتیب مراحل آن انجام می‌دهد.
- ۳- مواردی را که یک مسلمان برای آن وضو می‌گیرد نام می‌برد.
- ۴- قبل از وضو گرفتن نسبت به پاکیزگی دست و صورت خود توجه می‌کند.

مفاهیم کلیدی

وضو

مؤذن

پاکیزگی

مراحل تدریس

شیوه‌هایی برای شروع مناسب تدریس

– با ظرف بزرگی پر از آب، به کلاس وارد شوید. این امر طبیعتاً موجب تحریک حس کنجکاوی بچه‌ها خواهد شد.
 با طرح سؤالاتی بچه‌ها را به سمت موضوع درس هدایت کنید. مثلاً اینکه با آب چه کارهایی می‌توان کرد؟ چگونه می‌توان با آب پاکیزه شد؟ چگونه می‌توان با آب برای نماز و قرائت قرآن و... پاکیزه شد؟ نام این کار چیست؟ چه کسانی بلدند وضو بگیرند (به‌طور عملی به دوستانشان نشان دهند).

پیشنهادهایی برای انتخاب روش تدریس مناسب :

– به همراه خواندن متن درس، از دانش‌آموزی بخواهید مراحل را با دقت نمایش دهد. (و همه دانش‌آموزان هر مرحله را با او انجام دهند.)

– می‌توانید دانش‌آموزان را به خارج از کلاس ببرید و خودتان یا شخص دیگری مراحل وضو را عملاً نشان دهند و دانش‌آموزان عیناً آن مراحل را تکرار کنند.

– نمایش اعمال و مراحل وضو گرفتن، می‌تواند همراه با خواندن شعری مناسب در همین مورد تکرار شود. این کار موجب آموزش سریع‌تر وضو و تقویت احساس خوشایند دانش‌آموزان نسبت به آن خواهد شد.

نکته ۱ : در این مرحله آموزش نحوه وضو گرفتن ساده به دانش‌آموزان کافی است. ضمناً تأکید بیش از اندازه بر رعایت برخی از نکات دقیق وضو گرفتن، می‌تواند به ایجاد احساس نگرانی و اضطراب نسبت به صحت و یا عدم صحت آن در دانش‌آموزان این دوره، منجر شود. سعی کنید به جای تأکید زبانی بر رعایت نکات دقیق وضو، در عمل و تمرین عملی، شیوه صحیح وضو گرفتن را به دانش‌آموزان منتقل نمایید.

نکته ۲ : شعر زیبای «وضو» که در درس به آن اشاره شده است را نیز می‌توانید با دانش‌آموزان هم‌خوانی کنید :

با نام خدا می‌گیرم وضو	نیت می‌کنم من برای او
صورت خود را حالا می‌شویم	بالا به پایین از زیر مویم
حالا نوبت شستن دست‌هاست	اول کدام دست؟ اول دست راست
مثل دست راست، دست چپم را	بالا به پایین می‌شویم حالا
از روی آرنج تا سر انگشت	می‌شویم با آب، یک مشت و دو مشت

می کشم یکبار مسح سرم را
بر جلوی سردست ترم را
بعد از مسح سر، مسح هر دوپاست
اول به ترتیب اول پای راست
آماده هستم برای نماز
با یاد خدا می کنم آغاز

فعالیت های پایان درس

تمرین کنیم : آموزش وضو به لحاظ جنبه های مهارتی آن نیاز به تکرار و تمرین دارد که در این جا به این امر توجه شده است. به یاد داشته باشید برای کسب این مهارت یک جلسه آموزش نمی تواند کافی باشد بنابراین مناسب است فعالیت های مربوط به وضو در ساعات و جلسات متعدد ولی با صرف زمان کوتاه تر مجدداً تکرار شود.

امین و مینا : دانش آموزان با همفکری اعضای گروه خود این دو فعالیت را انجام دهند. چنانچه تمایل داشتند می توانند تصاویر را رنگ آمیزی کنند.

دومین تصویر، کودکی را در حال قرآن خواندن نشان می دهد. اشاره به این نکته مهم است که برای خواندن قرآن، نیازی به وضو گرفتن نیست؛ ولی برای دست زدن به خط قرآن باید وضو گرفت.

ارزشیابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
احکام، خودشناسی	<ul style="list-style-type: none"> آشنایی اجمالی با طرز وضو گرفتن آگاهی از نیاز به پاکیزگی خود 	۵	<ul style="list-style-type: none"> انجام وضو به شیوه صحیح تلاش برای رعایت پاکیزگی 	خیلی خوب
				خوب
				<ul style="list-style-type: none"> موارد مختلفی را که وضو گرفتن برای آن‌ها لازم است و اجزا و مراحل وضو را به ترتیب نام می‌برد و وضو را به درستی انجام می‌دهد. نسبت به پاکیزگی احساس مسئولیت می‌کند و برای رعایت آن تلاش می‌نماید.
				<ul style="list-style-type: none"> برخی از مواردی را که وضو گرفتن برای آن‌ها لازم است و مراحل وضو را به ترتیب نام می‌برد و وضو را به درستی انجام می‌دهد. نسبت به پاکیزگی ابراز حساسیت می‌کند و برای رعایت پاکیزگی تلاش می‌کند.
				<ul style="list-style-type: none"> لزوم وضو گرفتن برای ادای نماز و خواندن قرآن را بیان می‌کند و وضو را به درستی انجام می‌دهد. برای رعایت پاکیزگی تلاش می‌کند.
				<ul style="list-style-type: none"> نیازمند آموزش و تلاش بیشتر با راهنمایی آموزگار اعمال وضو را انجام می‌دهد. با تشویق آموزگار برای رعایت پاکیزگی تلاش می‌کند.

دانستنی‌های معلم

نکته ۱: انسان وقتی به دیدن کسی می‌رود، خود را مرتب و آماده می‌کند؛ یعنی لباس تمیز و زیبا می‌پوشد، موی خود را شانه می‌کند، جلوی آینه خود را مرتب می‌کند و . . .

حال اگر آن فرد، یک دوست عزیز و یا شخص مهمی باشد، قطعاً بیش از همیشه به آمادگی خود می‌پردازیم و سعی می‌کنیم مرتب‌تر و تمیزتر از همیشه باشیم.

با توجه به این مقدمه، و همان‌گونه که دانش‌آموز در درس‌های گذشته دانست که خداوند دوستی مهربان برای اوست، و این دوست هدیه‌ها و نعمت‌های زیادی به او داده است که وظیفه ما تشکر از این نعمت‌هاست و نماز تشکر از خداست، آنگاه به او می‌آموزیم برای خواندن نماز که قرار گرفتن در برابر خدا و صحبت با او به عنوان بخشندۀ همهٔ نعمت‌ها و دوست خوب انسان‌هاست، باید آراسته و پاکیزه و زیبا در برابرش ظاهر شویم.

یکی از کارهایی که برای این پاکیزگی و زیبایی لازم است، وضو گرفتن است. این نکته در صفحهٔ ۲۴ و صفحهٔ ۲۷ درس در قالب آمادگی برای نماز و پاکیزه شدن با وضو گنجانده شده است.

نکته ۲: همان‌گونه که در درس دوم نیز گفته شد، یکی از اهداف ضمنی در این درس توجه دانش‌آموز به نماز اول وقت است. همان‌طور که در درس آمده با بلند شدن صدای مؤذن دانش‌آموزان برای خواندن نماز آماده می‌شوند. در اینجا نیز بیان تذکرات داده شده در خصوص نماز اول وقت که در درس دوم آمده است، مفید می‌باشد.

نکته ۳: از آنجایی که این درس، اولین درسی است که دانش‌آموز مستقیماً به یادگیری احکام می‌پردازد، لذا باید مراقب بود تا با روش‌ها و آموزش‌های غلط، بذره‌های وسواس در احکام عبادی در وجودش کاشته نشود.

معلم‌ان محترم حتماً باید توجه داشته باشند که در آموزش درس، صرفاً به آموزه‌های خود درس که به واجبات وضو بسنده کرده است، اکتفا کنند و از بیان مستحبات وضو که موجب سخت شدن یادگیری وضو می‌شود خودداری کنند.

درس ششم: پیامبران خدا

درس ۶

پیامبران خدا
خدا
پیامبر
مردم

معلم از سعید خواست جمله‌ی خود را با صدای بلند بخواند:
«خدا پیامبران را فرستاد تا مردم را راهنمایی کنند».
معلم پرسید: آن‌ها مردم را به چه چیزی راهنمایی می‌کنند؟
سعید گفت: کارهای درست را به مردم یاد می‌دهند.

***

معلم ادامه داد: آفرین بچه‌ها! حالا می‌توانید پیامبران بزرگ خدا را نام ببرید؟
دست‌ها بالا رفت...
معلم، پاسخ‌ها را روی تابلو نوشت:
حضرت نوح (علیه السلام)
حضرت ابراهیم (علیه السلام)
حضرت موسی (علیه السلام)
حضرت عیسی (علیه السلام)
حضرت محمد (صلی الله علیه و آله)

آن‌گاه گفت: بچه‌ها! خدا پیامبران زیادی فرستاده است. ولی پیامبران بزرگ خدا، همین پنج نفر هستند.

آقای امیری روی تابلوی کلاس نوشت:
خدا
پیامبر
مردم
و از بچه‌ها خواست با این کلمات جمله بسازند.
بچه‌ها قلم به دست گرفتند و جمله‌هایی نوشتند.
معلم جمله‌ها را روی تابلو نوشت و از بچه‌ها پرسید:
بهترین جمله را چه کسی نوشته است؟
بچه‌ها یک‌صدا گفتند: سعید!

توضیحات درس

آقای امیری معلم کلاس، سه کلمه خدا، پیامبر، مردم را روی تابلوی کلاس نوشته است و از دانش‌آموزان می‌خواهد با این کلمات جمله بسازند. هر یک از دانش‌آموزان جمله‌ای را که ساخته می‌خواند و از بچه‌ها درباره جملات دوستانشان نظرخواهی می‌کند که دانش‌آموزان جمله سعید را به‌عنوان بهترین جمله انتخاب می‌کنند. و آموزگار با نظرخواهی مجدد از دانش‌آموزان، نام پیامبران بزرگ الهی را روی تابلوی کلاس می‌نویسد.

در این درس از فن «جمله نویسی» استفاده شده است. فنی که دانش‌آموزان در درس فارسی به خوبی با آن آشنا هستند. در قالب جمله ساخته شده، دانش‌آموزان با هدف اصلی پیامبران آشنا می‌گردند و در قالب پرسش و پاسخ، اسامی پیامبران بزرگ خدا را می‌آموزند. لازم به ذکر است که مراد از پیامبران بزرگ، پیامبران اولوالعزم می‌باشند که همین پنج نفر هستند.

اهداف درس

- ۱- آشنایی با نام پیامبران بزرگ الهی
- ۲- آشنایی با نام پیامبر اسلام حضرت محمد(ص)

۳- احساس علاقه و احترام به پیامبران بزرگ الهی

۴- تلاش برای آشنایی بیشتر با پیامبران بزرگ الهی

انتظارات

دانش آموز در فرایند آموزش :

۱- پیامبران بزرگ الهی را نام می برد.

۲- به تحقیق درباره پیامبران بزرگ الهی علاقه مند می شود.

۳- برخی از وظایف پیامبران را بیان می کند.

مفاهیم کلیدی

پیامبران بزرگ

راهنمایی

مراحل تدریس

شیوه‌هایی برای شروع مناسب تدریس

- استفاده از روش آقای امیری (که در متن درس آمده است).

- کارت‌هایی را که بر روی آن‌ها حروف نام پیامبران بزرگ خدا نوشته شده است، بین دانش‌آموزان هر گروه پخش کنید تا از

طریق بازی با کلمات به نام پیامبران برسند و سپس متن درس را در کلاس بخوانید. (یا دانش‌آموزان بخوانند).

- پخش فیلم یا کارتونهایی که درباره بخشی از زندگی پیامبران بزرگ است، به یاد داشته باشید کارتونهای ساخته کشور ایران

را مورد استفاده قرار دهید.

نکته : در این درس فقط کافی است بچه‌ها نام پیامبران بزرگ را بیاموزند و بدانند نام پیامبر اسلام حضرت

محمد (ص) است و بیاموزند که آن‌ها وظایفی دارند.

فعالیت‌های پایان درس

فکر می‌کنم : از دانش‌آموزان بخواهید به غیر از جمله‌ای که در این بخش آمده، جملات دیگری را بیان کنند ممکن است آن‌ها

بگویند باید از پیامبران هم تشکر کنیم که به ما کارهای خوب یاد دادند و یا . . .

دوست دارم : در این قسمت هر دانش‌آموز با توجه به تفکر خود جمله را کامل می‌کند و همچنین با نظر دیگر دوستان خود

آشنا می‌شود. با توجه به آنچه در درس، به عنوان هدف پیامبران معرفی شده است : «راهنمایی کردن مردم به کارهای درست»؛ سعی

کنید پاسخ‌های دانش‌آموزان در راستای این هدف جهت‌دهی گردد.

گفت‌وگو کنیم : طبیعی است که برای دقیق‌تر شدن این گفت‌وگو به دانش‌آموزان فرصت دهیم تا در جلسه آینده کلاس درس

هدیه‌های آسمان یکی از فعالیت‌های زیر را انجام داده و به کلاس بیاورند.

– درباره یکی از پیامبران بزرگ تحقیق کنید و داستانی از زندگی آن پیامبر به کلاس بیاورید.
 – از پدر و مادر یا بزرگ‌ترها درباره زندگی یکی از پیامبران بزرگ خدا سؤال کرده و نتیجه را برای دوستانتان بازگو کنید و . . . .
 امین و مینا : مناسب است ابتدا هر دانش‌آموز جمله‌ها را تکمیل کند و آموزگار نظرات آن‌ها را درباره جملاتی که نوشته‌اند جویا شود.

ارزشیابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
پیامبری	– آشنایی با پیامبران بزرگ الهی	۶	– بیان نام پیامبران بزرگ الهی و ادای احترام نسبت به آن‌ها	خیلی خوب – پیامبران بزرگ الهی را به ترتیب با احترام نام می‌برد و داستانی از زندگی یکی از آن‌ها را بیان می‌کند.
				خوب – پیامبران بزرگ الهی را با احترام نام می‌برد و داستانی از زندگی یکی از آن‌ها را بیان می‌کند.
				قابل قبول – پیامبران بزرگ الهی را با احترام نام می‌برد.
				نیازمند آموزش و تلاش بیشتر – با کمک آموزگار پیامبران بزرگ الهی را با احترام نام می‌برد.

دانستنی‌های معلم

نکته ۱ : نکاتی درباره ایجاد انگیزه تحقیق در کودکان :
 الف) برای ایجاد انگیزه مناسب است ابتدا از بچه‌ها بخواهید به صورت گروهی، یک سؤال خوب طرح کنند.
 تذکر ۱ : درباره اهمیت سؤال کردن و سؤال خوب نکاتی را برای بچه‌ها بگویید.

تذکره ۲: سؤال‌های بهتر، دقیق‌تر و مناسب‌تر مورد توجه واقع شوند.

تذکره ۳: درصدد پاسخ‌گویی به سؤالات طرح شده توسط آن‌ها در این جلسه نباشید.

تذکره ۴: در هیچ سؤالی انتقاد نکنید.

تذکره ۵: اگر فرصت دارید سؤال‌های هر گروه را فهرست کنید.

ب) از بچه‌ها بخواهید از میان سؤالات مطرح شده (بدون توجه به طراح آن) یک یا چند سؤال را انتخاب کنند.

نکته ۲: با توجه به درس‌های گذشته، دانش‌آموزان به مهربانی خداوند پی برده‌اند، حال در این درس از آموخته‌های قبلی دانش‌آموزان کمک گرفته و این مطلب را برای آنان بیان می‌کنیم که خداوند مهربان، چون ما انسان‌ها را بسیار دوست دارد، پیامبران را به سوی ما فرستاده تا با کمک آن‌ها راه درست زندگی کردن را بیاموزیم، تا مبادا با انجام کارهای نادرست و اشتباه، در زندگی دچار مشکل شویم.

نکته ۳: در درس اول بیان شد که آنچه خدا به ما داده است، همگی نعمت‌ها و هدیه‌های اوست. و دانش‌آموز با برخی از این نعمت‌ها آشنا شد. در این درس به عنوان یک هدف ضمنی قصد داریم تا پیامبران را هم که از جانب خدا آمده‌اند، به عنوان یکی دیگر از نعمت‌ها بیان کنیم. نعمتی که فایده آن یاد دادن کارهای درست به انسان‌هاست.

نکته ۴: دیگر هدف ضمنی درس، لزوم پیروی از دستورات پیامبران است. دانش‌آموز آموخته است که خدا نسبت به انسان‌ها مهربان است. پس از روی مهربانی در حق انسان‌ها، پیامبران را فرستاده تا راه درست را به ما نشان دهند و ما را از کارهای بد دور کنند. پس ما انسان‌ها باید قدر این محبت خدا را بدانیم و دستورات پیامبران را انجام دهیم. (این نکته در فعالیت «دوست دارم» گنجانده شده است.)

نکته ۵: این مطلب باید به خوبی منتقل شود که دستورات و سخن پیامبران همان سخن خداوند است. یعنی پیامبران آمده‌اند تا حرف‌های خدا را به گوش ما برسانند، همان خدای مهربانی که دوست ماست و خوبی ما را می‌خواهد. پس ما باید به حرف‌های پیامبران گوش دهیم، زیرا این حرف‌ها همان حرف‌های خدای مهربان و دوست داشتنی است. (این نکته در فعالیت «امین و مینا» در خط پایانی اشاره شده است.)

درس هفتم: مهمان کوچک

درس ۷

مهمان کوچک

ظاهر بود.
پیامبر خدا و دوستش بلال در مسجد نشسته بودند و با هم صحبت می‌کردند.
کودکی وارد شد. سلام کرد و به پیامبر گفت:
من پدر ندارم و با مادر و خواهرم زندگی می‌کنم.
شما را خیلی دوست دارم.
پیامبر با مهربانی به کودک نگاه کرد و گفت: چه با ادب حرف می‌زنی!
بعد به بلال گفت: به خانه‌ی ما برو و برای این کودک خوراکی بیاور!
بلال رفت و با یک ظرف کوچک خرما بازگشت.
پیامبر خرماها را شمرد. بیست و یک دانه بود!
پیامبر دستی بر سر کودک کشید و گفت:
هفت‌تا برای خودت، هفت‌تا برای خواهرت و هفت‌تا هم برای مادرت.
کودک یکی از خرماها را به دهان گذاشت. خیلی شیرین بود!
از پیامبر تشکر کرد و با خوش حالی به سوی خانه راه افتاد.

توضیحات درس

کودک یتیمی نزد پیامبر اکرم(ص) به مسجد می‌رود و با ایشان دربارهٔ خود و خانواده‌اش گفت‌وگویی می‌کند و پیامبر که از ادب کودک خرسند می‌شود به بلال می‌گوید که از منزل برای او مقداری خوراکی بیاورد و بلال تعداد ۲۱ خرما می‌آورد و حضرت محمد(ص) با نوازش کودک یتیم خرماها را به او می‌دهد و کودک خوشحال به سوی خانه‌اش می‌رود. این درس با استفاده از سیره نبوی در برخورد با کودکان، مهربانی پیامبر با کودکان (خصوصاً کودکان یتیم) را به خوبی نشان می‌دهد. پیامبر، هم در رفتار و اخلاق خود با این کودک مهربان بود و هم در حد توان خود به او هدیه‌ای داد تا دل او و خانواده‌اش را شاد کرده باشد. اصل روایت این داستان را می‌توانید در «تفسیر مجمع البیان، ج ۱، ص ۷۶؛ ذیل سوره ماعون» مشاهده نمایید.

اهداف درس

- ۱- آشنایی با رفتار مهربانانهٔ پیامبر اکرم(ص) در برخورد با کودکان
- ۲- تقویت احساس علاقه و احترام نسبت به پیامبر اکرم(ص)
- ۳- تلاش برای آشنایی بیش‌تر با رفتار پیامبر اکرم(ص) در برابر کودکان

انتظارات

دانش آموز طی فرایند آموزش :

- ۱- برخی از مهربانی‌های پیامبر(ص)، نسبت به کودکان را برمی‌شمارد.
- ۲- با جملات ساده و کودکانه احساس علاقه خود را به پیامبر(ص) بیان می‌کند.
- ۳- داستان‌هایی را درباره رفتار پیامبر(ص) (که شنیده است) بیان می‌کند.

مفاهیم کلیدی

بلال

مهربانی پیامبر(ص)

مراحل تدریس

شیوه‌هایی برای شروع مناسب تدریس

- مناسب است آموزگار برای ایجاد انگیزه فضای کلاس را با بوی گلاب معطر کند و یا چند شاخه گل محمدی به کلاس بیاورد و با طرح سؤالاتی توجه دانش‌آموزان را به عطر گل محمدی و این که چرا این گل را با این نام می‌خوانیم، جلب کند.
- توجه دانش‌آموزان را به تصویر پایان درس (گل محمدی) جلب کند.
- با توجه به ساختار داستانی این درس، بهترین شیوه برای شروع درس، ایجاد اشتیاق در دانش‌آموزان برای شنیدن داستان است.

- می‌توانید از عنوان درس و بحث و گفت‌وگو درباره آن بهره بگیرید.

پیشنهادهایی برای انتخاب راهبرد تدریس

- فرصت مناسبی را به خواندن متن درس اختصاص دهید.
- متن درس را به عنوان یک قصه به آرامی بخوانید، به گونه‌ای که تک تک بچه‌ها بتوانند با آن رابطه برقرار کنند. با شیوه‌ای مناسب روان خوانی بچه‌ها را اصلاح و تقویت کنید. به یاد داشته باشید که نوع بیان شما به هنگام قرائت درس می‌تواند بسیار مؤثر باشد.
- معلم می‌تواند همراه با تعریف داستان درس برای جذابیت بیشتر به تعداد افراد قصه صدای خود را تغییر دهد و یا از دانش‌آموزان استفاده کند. اعضای بدن، لحن کلام، گرمی و سردی نگاه و خطوط چهره قصه‌گو، از قدرت تأثیر غیر قابل توصیفی برخوردارند؛ قدرتی که می‌تواند خیال مخاطب را در اختیار گرفته و به جایی ببرد که پیام قصه مورد نظر را بهتر در ضمیر پاک او بنشانند.
- دانش‌آموزان با دقت در تصویر کتاب با متن ارتباط بیشتری برقرار کنند و سپس درباره آن گفت‌وگو کنند.
- می‌توان متن را به صورت نمایشنامه (با هماهنگی قبلی) توسط چند دانش‌آموز در کلاس اجرا کرد.

فعالیت‌های پایان درس

- فکر می‌کنم : این بخش جهت ایجاد تفکر در بچه‌ها درباره مهربانی پیامبر است که دانش‌آموزان نیز می‌توانند با بیان جملاتی کوتاه با توجه به داستان دلیل مهربانی پیامبر را بیان کنند.

دوست دارم : دانش آموز به دنبال الگوگیری از رفتار پیامبر، این رفتار را به زندگی روزمره خود پیوند می دهد و مصادیقی از آن را بیان می کند.

امین و مینا : پیشنهاد می شود این قسمت دو نفره انجام شود و دانش آموزان با قرار دادن خود به جای امین و مینا جملات را کامل کنند. سپس تا جایی که فرصت دارید نظرات بچه های دیگر را نیز جویا شوید.

ارزشیابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه های تحقق	سطوح عملکرد	
پیامبری	- آشنایی با مهریانی پیامبر اسلام(ص) با کودکان	۷	- بیان نمونه ای از مهریانی پیامبر اسلام(ص) نسبت به کودکان	خیلی خوب	- با ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به پیامبر اسلام(ص) نمونه ای از مهریانی ایشان را با کودکان بیان می کند.
				خوب	- با ادای احترام نسبت به پیامبر اسلام(ص) نمونه ای از مهریانی ایشان را با کودکان بیان می کند.
				قابل قبول	- با ادای احترام نسبت به پیامبر اسلام(ص) نمونه ای از مهریانی ایشان را که در کتاب آمده بیان می کند.
				نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	- با کمک آموزگار نمونه ای از مهریانی پیامبر اسلام(ص) نسبت به کودکان را که در کتاب آمده، بیان می کند.

دانستنی‌های معلم

نکته ۱: در این درس به بیان مهربانی پیامبر با کودکان پرداخته شده است. این مهربانی را می‌توان با استفاده از آموخته‌های قبلی دانش‌آموزان به خوبی تبیین کرد. بدین گونه که چون پیامبران از جانب خدا آمده‌اند پس همچون خداوند مهربانند و انسان‌های دیگر را دوست دارند و به آن‌ها محبت می‌کنند. (بهره‌گیری از مطالب درس‌های ۶ و ۴ و ۱)

نکته ۲: در این درس توجه به یتیمان و شاد کردن دل آن‌ها مورد توجه قرار گرفته است، تا مخاطب پیام‌زود که باید به کسانی که از داشتن نعمت پدر و یا مادر محرومند، توجه ویژه‌ای داشته باشد و سعی در شاد کردن دل آن‌ها داشته باشد.

نکته ۳: در این درس و نیز درس‌های ۸ و ۱۲ و ۱۵ و ۱۷ و ۱۸ و ۱۹ واژه مسجد به فراخور هر درس تکرار شده است. در هر کدام از این درس‌ها واژه مسجد با یک کار خوب و نیکو همراه بوده است. همراهی مسجد با عملی خوب باعث می‌شود تا مخاطب در ضمیر خود، احساس خوبی نسبت به مسجد پیدا کند و آن‌جا را محلی برای کارهای نیک به حساب آورد. همان‌گونه که در این درس، واژه مسجد با خاطره خوب توجه پیامبر به یک کودک یتیم و مهربانی وی با او همراه می‌شود.

همچنین تکرار این واژه در شش درس، با هدف توجه دادن غیر مستقیم دانش‌آموز به جایگاه این مکان در دین اسلام است.

نکته ۴: ادب داشتن در رفتار با دیگران در این درس، مورد تمجید قرار گرفته است. تمجید و ستایش پیامبر از رفتار مؤدبانه کودک، ضمیر دانش‌آموز را نسبت به اهمیت ادب در رفتار و گفتار آگاه می‌سازد. می‌توان از همین جمله پیامبر درباره لزوم رعایت ادب در برابر دیگران استفاده کرد.

نکته ۵: بیان رفتار مهربانانه پیامبر با کودک می‌تواند الگویی برای داشتن رفتار پر مهر و محبت مخاطب با افراد کوچک‌تر از خود باشد که شامل برادر یا خواهر کوچک‌تر، هم‌مدرسه‌ای کوچک‌تر و... باشد. (این نکته در فعالیت «دوست دارم» مورد توجه قرار گرفته است.)

درس هشتم: جشن میلاد

امروز محمّد یک ساله شده است.
زهره برادرش را می‌بوسد و به یاد سال قبل می‌افتد. روزی که خدا نوزادی را به آن‌ها هدیه داد.
روز تولّد پیامبر خدا، حضرت محمّد بود. برای همین پدر و مادرش نام زیبای محمّد را برایش انتخاب کردند.
زهره خیلی خوش حال است. او می‌خواهد امشب به همراه مادر و برادرش در جشنی بزرگ شرکت کند.

***

زهره و مادرش وارد مسجد می‌شوند.
بوی گل در حیاط پیچیده است. دیوارها با پارچه‌ها و کاغذهای رنگی تزیین شده‌اند.
مسجد خیلی زیباتر شده است!
زهره دوستش آمنه را می‌بیند. به سوی او می‌رود و روز تولّد پیامبر را به او تبریک می‌گوید.
در این هنگام صدای اذان بلند می‌شود.
وقتی مردم نام زیبای پیامبر را می‌شنوند، همه صلوات می‌فرستند.

***

توضیحات درس

متن درس حکایت‌گر داستان کودکی است که روز تولد برادرش مقارن با میلاد رسول اکرم (ص) است. و این روز خاطره به دنیا آمدن برادرش را به یاد او می‌آورد.

به مناسبت برپایی مراسم جشن میلاد پیامبر (ص) این کودک به همراه مادر و برادرش به مسجد محله می‌روند تا در این جشن بزرگ شرکت کنند.

گرچه این درس در بخش مراسم اسلامی قرار می‌گیرد اما از طریق آن، ایجاد احساس علاقه و محبت نسبت به وجود مقدس پیامبر اسلام (ص) و شور و نشاط از شرکت در مراسم جشن نیز در کودکان ایجاد می‌شود. محتوای درس علاوه بر این، دانش‌آموزان را با معارفی پیرامون پیامبر اسلام آشنا می‌سازد. تبریک گفتن به یکدیگر در روز میلاد ائمه، صلوات به هنگام شنیدن نام پیامبر و اطلاعاتی که در بخش «بیشتر بدانیم» منعکس شده است از جمله این مطالب است.

اهداف درس

۱- آشنایی با یکی از جشن‌های مسلمانان (جشن میلاد پیامبر)

- ۲- آشنایی با نام پدر و مادر پیامبر اکرم(ص)
- ۳- احساس علاقه و احترام به پیامبر اکرم(ص)
- ۴- تمایل و تلاش به آشنایی بیش‌تر با پیامبر اسلام(ص)

انتظارات

دانش آموز طی فرایند آموزش :

- ۱- به حضور در جشن میلاد پیامبر اسلام(ص) علاقه نشان می‌دهد.
- ۲- برای برگزاری این جشن در مدرسه و یا مسجد و یا خانه فعالیت می‌کند.
- ۳- به تحقیق درباره رفتار پیامبر اسلام(ص) علاقه نشان می‌دهد.
- ۴- در قالب یک فعالیت تحقیقی اطلاعاتی درباره زندگی پیامبر و رفتار ایشان جمع‌آوری می‌کند.

مفاهیم کلیدی

حضرت محمد(ص)

تولد

جشن

صلوات

مراحل تدریس

شیوه‌هایی برای شروع مناسب تدریس

- با یک ظرف نقل، شیرینی یا شکلات وارد کلاس شوید. از بچه‌ها بپرسید فکر می‌کنید برای چه امروز شیرینی یا ... آورده‌ام؟ یا اینکه بچه‌ها چه وقت‌هایی شکلات و شیرینی به همدیگر تعارف می‌کنیم؟
- از جلسات قبل موضوع برگزاری یک جشن کلاسی را با بچه‌ها در میان بگذارید و با کمک آن‌ها برای آن برنامه‌ای تنظیم نمایید و به هریک مسؤلیت و وظیفه‌ای بدهید.

پیشنهادهایی برای انتخاب روش تدریس مناسب

- به دانش‌آموزان بگویید: فرض کنید چند روز دیگر جشن ولادت پیامبر فرا می‌رسد. برای این جشن چه پیشنهادهایی دارید؟ از این پیشنهادها استقبال کنید. مهم آن است که بچه‌ها در فضایی که ایجاد می‌شود احساس شادی و نشاط کنند.

نکته: برای بچه‌ها «مناسبت» معنا ندارد. هر لحظه می‌تواند برای آن‌ها یک جشن واقعی و لذت بخش باشد. بنابراین صرف نظر از ترتیب قرار گرفتن درس در کتاب درسی، در هر زمان که لازم و مناسب می‌دانید، می‌توانید این درس را تدریس کنید.

- از بچه‌ها بخواهید اگر خاطراتی از شرکت در جشن تولد پیامبر(ص) دارند برای دوستان خود تعریف کنند.

– متن درس را با لحنی که احساس شادی را در بچه‌ها افزایش دهد بخوانید.
 قسمت «بدانیم» در راستای تقویت و تکمیل مفاهیم اصلی درس است که محتوای آن جزء درس می‌باشد که مناسب است توسط یک دانش‌آموز در کلاس خوانده شود.

فعالیت‌های پایان درس

دوست دارم : بچه‌ها جمله را کامل می‌کنند (مانند دروس دیگر)
 گفت‌وگو کنیم : به بیان خاطرات بچه‌ها می‌پردازد.
 بگرد و پیدا کن : با توجه به بخش «بدانیم» توسط دانش‌آموزان انجام می‌گیرد.

ارزشیابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
پیامبری، مراسم اسلامی	– آشنایی با پیامبر اسلام(ص) – و ادای احترام نسبت به ایشان	۸	– بیان برخی از اطلاعات در مورد پیامبر (ص) و ادای احترام نسبت به ایشان	خیلی خوب – در قالب چند عبارت پیامبر (ص) را معرفی می‌کند و با شنیدن نام پیامبر (ص) صلوات می‌فرستد. – در مراسم میلاد نبی اکرم (ص) مشارکت می‌کند.
	– آشنایی با مراسم میلاد نبی اکرم (ص)		خوب – در چند جمله پیامبر (ص) را معرفی می‌کند و با شنیدن نام پیامبر (ص) صلوات می‌فرستد. – در مراسم میلاد نبی اکرم (ص) مشارکت می‌کند.	
			قابل قبول – در یک جمله پیامبر (ص) را معرفی می‌کند و با شنیدن نام پیامبر (ص) صلوات می‌فرستد. – در مراسم میلاد نبی اکرم (ص) شرکت می‌کند.	
			نیازمند آموزش و تلاش بیشتر – با کمک آموزگار در یک جمله پیامبر (ص) را معرفی می‌کند و با شنیدن نام پیامبر (ص) صلوات می‌فرستد. – بارانمایی آموزگار در مراسم میلاد نبی اکرم (ص) شرکت می‌کند.	

دانستنی‌های معلم

نکته ۱: در این درس به یک رسم دیرینه که همان جشن گرفتن ایام ولادت معصومین است، اشاره شده است و هدف آن گرایش مخاطبان به حفظ و نگهداری برخی آئین‌ها و شعائر دینی است که از آن جمله شادی در میلاد معصومین و عزا به هنگام شهادت آن‌هاست.

در این درس دانش‌آموزان به برپایی جشن و تزئین خانه و محله خود در ایام میلاد معصومین تشویق می‌شوند.

نکته ۲: همان‌طور که در درس پیشین گفته شد، در شش درس این کتاب سعی شده است تا به‌صورت غیر مستقیم دانش‌آموزان را با جایگاه و اهمیت مسجد آشنا کند. در این درس مسجد به‌عنوان مکانی شاد و با طراوت که در آن به جشن و سرور میلاد پیامبر می‌پردازند معرفی شده است تا نگاهی شیرین را نسبت به مسجد در دل دانش‌آموز جای دهد. همچنین سعی شده تا به‌صورت غیر مستقیم، مخاطبان را به حضور در مراسم‌های مذهبی که در مسجد برگزار می‌گردد، تشویق نماید.

نکته ۳: این درس، در صدد است تا بدون بیان مستقیم مطلب، تولد پیامبر را به عنوان هدیه‌ای از جانب خداوند معرفی کند. هدیه‌ای از جانب خدا به انسان‌ها. دانش‌آموز با این مفهوم در درس ششم آشنا شده است.

نکته ۴: برای اینکه دانش‌آموز به چرایی برگزاری جشن میلاد پیامبر پی ببرد، بیان این نکته مفید به نظر می‌رسد: ما تولد هرکسی را که دوست داریم جشن می‌گیریم. تولد خواهر، برادر و حتی پدر و مادر و نیز سایر دوستانمان را. زیرا می‌خواهیم با این کار شادی خودمان را از تولد کسانی که به آن‌ها علاقه داریم نشان دهیم. پیامبر ما حضرت محمد(ص) از کسانی است که از طرف خدای مهربان به سوی ما انسان‌ها فرستاده شده است، او هدیه خداوند به ما انسان‌هاست. پس ما باید برای نشان دادن دوستی و علاقه خود به پیامبر، تولد او را جشن بگیریم.

نکته ۵: شعری مناسب برای این درس

پر شده توی کوچه‌ها	عطر گل محمدی
رسول پاک و مهربان	خوش آمدی خوش آمدی
پرنده دل‌م فقط	کشیده پر به سوی تو
تمام جسم و جان من	فدای راه و روی تو
به مهر و لطف بیکران	هدایت‌م نموده‌ای
چراغ راه زندگی!	پیبرم تو بوده‌ای
پر شده توی کوچه‌ها	عطر گل محمدی
رسول پاک و مهربان	خوش آمدی خوش آمدی

مهدی و حیدی صدر

درس نهم: اهل بیت پیامبر

درس ۹

اهل بیت پیامبر

حسن و حسین به خانه آمدند.
به مادر سلام کردند و گفتند: امروز چه بوی خوشی خانه را پر کرده است. بوی خوش پدر بزرگ می آید! مادر جواب سلام آن‌ها را داد و گفت: امروز پدر بزرگ مهمان ماست.
کودکان خیلی خوش حال شدند و به درون اتاق دویدند.
پیامبر خدا هر دو را در آغوش گرفت. او نوه‌هایش را خیلی دوست داشت.
سپس پیامبر عبايش را بر سر خود و نوه‌هایش کشید.
کودکان دستان کوچک خود را دور گردن پیامبر انداختند.
هر کدام آرزویی کردند:
- کاش پدر اینجا بود.
- کاش مادر اینجا بود.

لحظه‌ای بعد، صدایی آشنا شنیدند.
...اجازه می‌دهید ما هم در کنار شما باشیم؟
کودکان از دیدن پدر و مادر در کنار پیامبر خیلی خوش حال شدند.
اتاق کوچکی درست شد. پر از صفا و مهربانی!

***

پیامبر دست به دعا بلند کرد:
خدایا این چهار نفر اهل بیت من هستند.
دوستان آن‌ها دوستان من هستند و دشمنان آن‌ها دشمن من!
خدایا بر آن‌ها درود فرست و بدی‌ها را از آن‌ها دور کن!

توضیحات درس

قصه درس مربوط به واقعه حدیث کساء است. واقعه‌ای که لازم نیست شما جزئیات آن را برای بچه‌ها توضیح دهید یا حتی به نام آن اشاره کنید. کافی است بدانند چنین اتفاقی رخ داده است و به میزان علاقه حضرت محمد(ص) به خانواده‌اش پی ببرند. منبع این داستان کتاب بحارالأنوار، ج ۲۳، ص ۲۵۱ می‌باشد، که اهل بیت پیامبر را معرفی می‌نماید (توضیحات مربوط به معنای اهل بیت را از درس قبل مطالعه نمایید). «کساء» به معنای «پوشش» است و از این جهت حدیث کساء به این نام معروف شده است که پیامبر عباي خود را به عنوان پوشش بر سر خود و اهل بیتش کشید.

عبارات پایانی درس دعاهاى پیامبر در حق اهل بیت را خاطر نشان می‌سازد که نشان از محبت و علاقه ایشان نسبت به اهل بیت داشته و شأن و اهمیت ایشان را با توجه به عباراتی که پیامبر برای ایشان استفاده نموده است، روشن می‌سازد.

اهداف درس

- ۱- آشنایی با اهل بیت پیامبر اسلام(ص)
- ۲- تقویت احساس علاقه و محبت نسبت به اهل بیت پیامبر(ص)
- ۳- تلاش برای آشنایی بیش‌تر با اهل بیت پیامبر(ص)

انتظارات

دانش آموز طی فرایند آموزش :

- ۱- اهل بیت پیامبر(ص) را نام می برد و نسبت ایشان را با هم بیان می کند.
- ۲- محبت و علاقه خود را نسبت به اهل بیت علیهم السلام نشان می دهد.
- ۳- نسبت به آشنایی بیشتر با اهل بیت پیامبر(ص) تمایل نشان می دهد.

مفاهیم کلیدی

اهل بیت

نام حضرت علی(ع)

نام حضرت فاطمه(س)

نام حضرت امام حسن(ع)

نام حضرت امام حسین(ع)

مراحل تدریس

شیوه‌هایی برای شروع مناسب تدریس

– برای انجام یک ارزشیابی تشخیصی و آگاهی از میزان آشنایی بچه‌ها با امامان معصوم(ع) خوب است کلاس را با پرسش‌هایی درباره میزان آشنایی بچه‌ها با امامان شروع کنید.

اینکه تا چه حد آنان را می‌شناسند؟ با نام چند نفر از آنان آشنا هستند؟ تا به حال در کدام مراسم مربوط به آن‌ها شرکت کرده‌اند؟

و . . . .

– خوب است درباره میزان علاقه پیامبر(ص) به امیرالمؤمنین(ع)، حضرت زهرا(س)، امام حسن و امام حسین(ع) برای بچه‌ها نکاتی را بیان کنید.

پیشنهادهایی برای انتخاب روش تدریس مناسب

– درس را بخوانید یا اجازه دهید دانش‌آموزان آن را بخوانند.

نکته ۱ : با خواندن متن درس، احتمالاً سؤالاتی برای بچه‌ها مطرح می‌شود، فراموش نکنیم که در صدد بیان اصل ماجرای حدیث کساء نیستیم و صرفاً می‌خواهیم بچه‌ها با اهل بیت پیامبر اکرم(ص) آشنا شوند و محبت و علاقه پیامبر را به آنان درک کنند.

نکته ۲ : جهت اطلاع آموزگار محترم یادآوری می‌شود که تمامی افراد خانواده و خویشان حضرت رسول اکرم(ص) مورد احترام مسلمانان هستند. اما اصطلاح اهل بیت صرفاً به گروه خاصی از خانواده آن حضرت اطلاق می‌شود.

فعالیت‌های پایان درس

فکر می‌کنم : بچه‌ها به طور شفاهی درباره این بخش توضیحاتی می‌دهند. دانش‌آموزان با توجه به آنچه تاکنون خوانده‌اند، می‌توانند فضیلت‌هایی را برای اهل بیت (علیهم السلام) بشمارند : مهربانی، دلسوزی، کمک به نیازمندان، ایثار و فداکاری، مورد توجه و محبت پیامبر خدا و . . . .

دوست دارم : از بچه‌ها بخواهید نام امام علی(ع)، امام حسن و امام حسین(ع) و سایر امامان را با گفتن علیه السلام به زبان بیاورند. گفت و گو کنیم : مناسب است بچه‌ها به صورت دو نفری این فعالیت را انجام دهند. پاسخ‌هایی که ممکن است دانش‌آموزان به این فعالیت داشته باشند، عبارت است از : پیامبر خدا همیشه خوشبو بودند؛ هنگام ورود به خانه باید سلام کنیم؛ این چهار نفر (امام علی، امام حسن، امام حسین و حضرت فاطمه) اهل بیت پیامبر هستند؛ پیامبر خیلی اهل بیت خود را دوست داشت؛ دوستان اهل بیت، دوستان پیامبر هم هستند و . . . .

یک کار خوب : از بچه‌ها بخواهید دسته جمعی صلوات بفرستند و معنی آن را در کلاس بنویسند.

ارزشیابی

می‌دانیم که هدف درس آن است که کودک بتواند نام اهل بیت پیامبر(ص) را آموخته، نسبت ایشان را با هم بیان کند و نیز بداند آنان از حیث اخلاق و رفتار همانند رسول گرامی اسلام بوده‌اند. دانش‌آموز باید طی آموزش نسبت به آن بزرگان احساس علاقه نموده و این علاقه را اظهار کند. بنابراین باید بر احساسات بچه‌ها و کیفیت اظهار علاقه آنان به اهل بیت نیز توجه شود. علاوه بر فعالیت‌های مناسبی که آموزگار برای تحقق اهداف و انتظارات درس تدارک می‌بیند، موارد زیر به مشاهده و قضاوت و ارزشیابی او کمک می‌کند.

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد	
امامت	- آشنایی با اسامی اهل بیت پیامبر(ص) و ادای احترام نسبت به ایشان	۱۰	- بیان نام اهل بیت پیامبر(ص) و ادای احترام نسبت به ایشان	خیلی خوب	- اهل بیت پیامبر(ص) را به ترتیب با احترام نام می‌برد و به نسبت آن‌ها با پیامبر(ص) اشاره می‌کند.
				خوب	- اهل بیت پیامبر(ص) را به ترتیب با احترام نام می‌برد.
				قابل قبول	- اهل بیت پیامبر(ص) را با احترام نام می‌برد.
				نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	- با کمک آموزگار اهل بیت پیامبر(ص) را با احترام نام می‌برد.

دانستنی‌های معلم

نکته ۱: در این درس غیر از هدف اصلی آشنایی دانش‌آموز با اهل بیت پیامبر(ص) می‌باشد، اهداف ضمنی دیگری نیز وجود داشته است که عبارتند از:

۱- تولی و تبری: تولی به معنای دوست داشتن و تبری به معنای بیزاری جستن است. هرچند آشنایی با این کلمات برای مخاطب مد نظر نیست ولی تا این اندازه اشاره شده است که با توجه به فرموده پیامبر، کسانی که دوستدار اهل بیت‌اند، دوستان پیامبر و کسانی که دشمن اهل بیت‌اند، دشمن پیامبرند. پس ما هم باید دوست و دوستدار اهل بیت باشیم و از دشمنان آنان بیزاری بجوییم.

۲- عصمت ائمه: در اینجا نیز هدف ما آشنایی دانش‌آموز با این واژه نیست، اما صرفاً در حد فهمش به او می‌آموزیم که اهل بیت از هرگونه بدی و کار بد دور بوده‌اند و جز عمل خوب، انجام نمی‌داده‌اند. این معنا به صورت ساده در دعای پایانی پیامبر مورد اشاره واقع شده است.

نکته ۲: در این درس یکبار دیگر به رابطهٔ پر مهر و محبت پیامبر با کودکان اشاره شده است. مطلبی که در درس ۷ به‌طور کامل به آن پرداخته شد و در اینجا نیز به صورت غیر مستقیم و در قالب محبت پیامبر به نوه‌های خود بیان شده است.

نکته ۳: به دانش‌آموز پیام‌موزیم که علاوه بر احترام و محبت قلبی و درونی به پیامبر و خانواده‌اش، باید این ادب و احترام را در ظاهر نیز نشان دهیم پس هرگاه نام ائمه را می‌گوییم باید عبارت «علیه‌السلام» را نیز برای ادای احترام به کار ببریم. (فعالیت «دوست دارم»)

درس دهم: خانوادهٔ مهربان

درس ۱۰
خانواده‌ی مهربان

چند روز است حسن و حسین بیمار هستند و مادر از آن‌ها مراقبت می‌کند. امام علی و حضرت فاطمه که فرزندان را خیلی دوست دارند، برای سلامتی آن‌ها دعا می‌کنند و می‌گویند:
خدایا اگر حال کودکانمان خوب شود، برای تشکر از تو سه روز روزه می‌گیریم.
خدا کودکان را شفا داد.
چند روز بعد ...
خانواده‌ی امام علی (علیه السلام) روزه هستند.
هنگام افطار سفره‌ای ساده پهن می‌کنند.
صدای در خانه بلند می‌شود و کسی از پشت در می‌گوید:
فقیری هستم گرسنه. غذایی به من بدهید.
مرد فقیر می‌داند اهل این خانه، خانواده‌ی پیامبر هستند و مانند پیامبر، مهربان و دل‌سوزا
آن‌ها تصمیم گرفتند به او کمک کنند.
مرد فقیر نان‌ها را از دست امام علی (علیه السلام) می‌گیرد و تشکر می‌کند.
روز بعد هنگام افطار...
یتیمی در می‌زند.
تصمیم دیروز تکرار می‌شود و آن‌ها غذایشان را به او می‌بخشند.
روز سوم ...
صدای در بلند می‌شود ...
- مردی هستم گرسنه. غذایی می‌خواهم.
برای سوئین بار خانواده‌ی امام علی غذای خود را به نیازمندان می‌بخشند.

توضیحات درس

این درس برای معرفی شخصیت حضرت علی (ع) و خانوادهٔ ایشان است. داستان بخشش خانوادهٔ حضرت به افراد نیازمندی که به در خانهٔ علی (ع) آمده و با دستانی پر، از خانهٔ ایشان می‌روند و این در حالی است که آن‌ها روزه بودند و غذای دیگری هم در خانه نداشتند.

در این داستان، نکات ارزنده و جالبی وجود دارد و آیهٔ ۹ از سورهٔ انسان نیز در شأن ایشان نازل شده است. به یاد داشته باشید که هدف اصلی این درس اشاره به مهربانی حضرت و خانوادهٔ او با مردم است، نه تأکید بر جنبه‌های عالی مربوط به فداکاری و ایثار آن‌ها.

اصل این داستان در کتاب امالی صدوق ص ۲۵۶ آمده است و شیخ حر عاملی در کتاب وسائل الشیعه، آن را به دو سند ذکر نموده است: «وسائل الشیعه، ج ۲۳ ص ۳۰۴».

مراد از خانواده پیامبر در این درس، اهل بیت پیامبر است. «اهل بیت» اصطلاحی است که در زمان پیامبر و توسط خود ایشان استفاده شده و بر چهار نفر (که در این درس و درس بعدی با آن‌ها آشنا می‌شویم) اطلاق شده است. معنای «اهل بیت» را نباید با معنای «خانواده» که در میان ما رواج دارد و شامل همسر و همه فرزندان می‌شود، اشتباه نمود. ممکن است فرد دیگری وجود داشته باشد که جزء خانواده پیامبر باشد، اما از اهل بیت ایشان نباشد.

اهداف درس

- ۱- آشنایی با مهربانی حضرت علی(ع) و خانواده آن حضرت
- ۲- تقویت علاقه و محبت به امیر مؤمنان(ع) و خانواده ایشان
- ۳- تلاش برای آشنایی بیش تر با رفتار و زندگی حضرت علی(ع) و خانواده ایشان

انتظارات

دانش آموز طی فرایند آموزش :

- ۱- حضرت علی(ع) و خانواده ایشان را به عنوان انسان هایی مهربان می شناسد.
- ۲- درباره رفتار حضرت علی(ع) و خانواده او با مردم نیازمند، با دوستانش گفت و گو می کند.
- ۳- احساس علاقه و انس خود را نسبت به حضرت علی(ع) و خانواده ایشان در قالب یک نوشته کوتاه بیان می کند.

مفاهیم کلیدی

مهربانی

کمک به نیازمندان

مراحل تدریس

شیوه هایی برای شروع مناسب تدریس

- با طرح این سؤالات : آیا شما بیمار شده اید؟
- پدر و مادرتان برای سلامتی شما چه کارهایی کرده اند؟
- وقتی حال شما خوب شد آن ها چه کارهایی کردند؟
- آیا شده شما برای پدر و مادر یا دوستان خود که بیمار شده اند، دعا کنید؟
- چه دعایی کرده اید؟ بحث را به گونه ای هدایت کنید که در کلاس اشاره ای به این موضوع بشود که گاهی برای برآورده شدن دعاها ایمان و تشکر از خدا روزه نذر می کنیم.
- از بچه ها بخواهید خاطراتشان را از روزه هایی که گرفته اند و احساسی که به هنگام افطار داشته اند بیان کنند.
- پیشنهادهایی برای انتخاب روش تدریس مناسب
- از آنجا که محتوای این درس بیشتر بر جنبه های عاطفی استوار است، داستان درس را به گونه ای بخوانید یا تعریف کنید که بچه ها نسبت به امام و خانواده ایشان و مهربانی آن ها، احساس همدلی و علاقه پیدا کنند.
- خوب است فیلم مربوط به تدریس این درس را که از DVD راهنمای معلم تهیه شده در دفتر تکنولوژی آموزشی ملاحظه نمایید.

نکته : به هیچ وجه کار امام و خانواده اش را با بچه ها و خانواده هایشان مقایسه نکنید. (مثلاً نگوید آیا ما چنین کاری کرده ایم؟ یا چنین کاری را انجام می دهیم؟)

دانش‌آموزان هنوز امکان انجام صحیح چنین مقایسه‌ای را برای دستیابی به نتیجه مورد نظر ندارند. کافی است آن‌ها بتوانند نتیجه و فایده این عمل را تا حدی درک کنند.

فعالیت‌های پایان درس

دوست دارم : با تکمیل جمله توسط هر دانش‌آموز، این فرصت را فراهم کنید که آن‌ها خود را جای قهرمانان این داستان بگذارند و نظرشان را بیان کنند.

کامل کنیم : در این بخش، نام افراد خانواده پیامبر در جاهای مناسب قرار می‌گیرد. در دو خانه پائین، نام امام علی و حضرت فاطمه و در دو خانه بالا، نام امام حسن و امام حسین (علیهم السلام) نوشته می‌شود.

آن شب : خوب است این صفحه را به صورت انفرادی انجام دهند و برای آن که حرف دلشان را راحت‌تر به زبان بیاورند این نوشته‌ها را خصوصی تلقی کنید که هرچه دلشان می‌خواهد بنویسند.

سطوح عملکرد		نشانه‌های تحقق	شماره درس	اهداف کلی	عناوین کارنامه
	خیلی خوب	– به نمونه‌های متنوعی از رفتار حضرت علی (ع) و خانواده ایشان اشاره می‌کند و برای الگوگیری از ایشان تلاش می‌نماید.	۹	– آشنایی با خانواده علی (ع) به عنوان بهترین انسان‌ها – با رعایت احترام، رفتار خانواده امام علی (ع) را بیان می‌کند و برای الگوگیری از ایشان تلاش می‌نماید.	امامت
	خوب	– چند نمونه از رفتار حضرت علی (ع) و خانواده ایشان که در کتاب آمده را توضیح می‌دهد و برای الگوگیری از ایشان تلاش می‌نماید.			
	قابل قبول	– به نمونه‌ای از رفتار حضرت علی (ع) و خانواده ایشان که در کتاب آمده اشاره می‌کند و برای الگوگیری از ایشان تلاش می‌نماید.			
	نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	– با کمک آموزگار به نمونه‌ای از رفتار حضرت علی (ع) و خانواده ایشان که در کتاب آمده اشاره می‌کند و برای الگوگیری از ایشان تلاش می‌نماید.			

دانستنی‌های معلم

نکته ۱: در این درس دانش‌آموز به این مطلب آگاه می‌شود که خانواده پیامبر یا همان اهل بیت، همچون خود پیامبر مهربان و دلسوزند. یعنی همان گونه که در درس‌های قبل پی به محبت و مهربانی خدا و به دنبال آن مهربانی پیامبر برد، در این درس از مهربانی خاندان او با خیر می‌شود. همه این تأکیدات بر روی مهربانی پیامبر و اهل بیت او با هدف آموزش این نکته است که آن بزرگواران نسبت به همه انسان‌ها دلسوز و مهربان بوده‌اند و در نتیجه خیر و سعادت همگان را می‌خواسته‌اند. فهم این نکته توسط دانش‌آموز، وی را برای پذیرش دستورات و تعالیم آنان آماده می‌کند زیرا با توجه به نکته قبل درک می‌کند که این دستورات و تعالیم از سر خیرخواهی و دلسوزی بوده و این خانواده مهربان از طریق این آموزه‌ها چیزی جز سعادت بشر را نمی‌خواسته‌اند.

اگر مخاطب با این رویکرد به آموزه‌های دین نگاه کند، دیگر آن‌ها را اجبار و مجموعه‌ای از باید و نبایدهای تحمیلی نمی‌بیند بلکه می‌یابد که همه این‌ها از جانب کسی آمده که مهربان‌ترین مهربانان است (خدای متعال) و کسانی آن را تبلیغ و ترویج کرده‌اند که از لطف و کرم خداوند بهره برده و مانند خدای خویش مهربان و دلسوز بوده‌اند. بنابراین تمام دستورات دین، از شارع آن گرفته تا حامل آن، همه بر اساس دلسوزی و رأفت در حق انسان بوده است.

نکته ۲: در این درس بر توجه به فقیران و یتیمان و نیازمندان تأکید ویژه‌ای شده است. تا در مخاطب حس دلسوزی و دغدغه‌مندی نسبت به نیازمندان جامعه تقویت شود و خود را در برابر آنان مسئول بداند.

نکته ۳: با توجه به این درس، دانش‌آموز می‌فهمد که کمک به نیازمندان حتی در شرایطی که خود نیز محتاجیم، امری لازم است. یعنی اینگونه نیست که خودمان در بی‌نیازی باشیم و آنگاه به دیگران کمک کنیم، بلکه در هنگامی که خودمان هم مال اندکی داریم می‌توانیم بخشی از آن را انفاق کنیم. این آموزه درست در مقابل این تفکر و مثل غلط است که می‌گوید: «چراغی که به خانه رواست به مسجد حرام است!». در اسلام، حتی آن گاه که خود انسان محروم است، نباید از توجه به فقیران غافل بماند.

نکته ۴: مطالب مهم دیگری نیز در لابه‌لای برخی عبارات درس گنجانده شده که چون جزو اهداف اصلی نبوده به سرعت از آن عبور شده است که عبارتند از:

- ۱- توجه دوباره به مفهوم دعا و نیایش و طلب خیر از خداوند متعال در دعای حضرت علی (ع) و حضرت زهرا (س)
- ۲- تشویق به ساده زیستی و پرهیز از ریخت و پاش و اسراف در آنجایی که به سفره خانواده امام علی (ع) اشاره می‌شود؛ سفره‌ای ساده و به دور از غذاهای رنگارنگ و پرزرق و برق. سفره‌ای که با توجه به سیره حضرت علی (ع) تنها یک نوع غذا در آن وجود داشت و از چیش غذاهای مختلف بر سر سفره جلوگیری می‌شد.

درس یازدهم: نماز بخوانیم

سوره‌ی حمد را می‌خوانم و پس از آن، سوره‌ی توحید را می‌خوانم.

دست‌ها را تا نزدیک گوش‌ها بالا می‌آورم و می‌گویم: «اللَّهُ أَكْبَرُ».

بعد از رکوع می‌ایستم.

آن‌گاه برای رکوع خم می‌شوم و سه مرتبه می‌گویم: «سُبْحَانَ اللَّهِ».

چند روزی است زینب با مادرش تمرین می‌کند. او می‌خواهد نماز خواندن را خوب یاد بگیرد. یک روز مادرش می‌گوید: وقت آن رسیده است که دو رکعت نماز با هم بخوانیم. و از زینب می‌پرسد: یک نماز دو رکعتی چگونه است؟ زینب خوش حال می‌شود و می‌گوید: رو به قبله آرام می‌ایستم. نیت می‌کنم نماز صبح را برای خشنودی خدا می‌خوانم.

توضیحات درس

آموزش نماز در پایه دوم ابتدایی به علاقه‌مند کردن دانش‌آموزان به فراگیری و اقامه نماز و توانایی آن‌ها برای خواندن یک نماز دو رکعتی محدود می‌گردد. در مورد آموزش نماز در این پایه، فرض ما بر این است که بچه‌ها با نماز خواندن و مسائل مربوط به آن آشنایی ندارند، لذا آموزش نماز در این حد که دانش‌آموز بتواند پس از پایان دوره، یک نماز دو رکعتی به جا آورد، در برنامه درسی این پایه گنجانده شده است. توجه داشته باشید که حتماً تا پایان سال، با تک‌تک دانش‌آموزان نماز تمرین شود، تا از این طریق بچه‌ها نماز را در حضور شما تمرین نموده و فرایند یادگیری بهتر صورت گیرد.

اهداف درس

- ۱- آشنایی با طرز ادای یک نماز دو رکعتی
- ۲- تقویت علاقه‌مندی دانش‌آموز به اقامه نماز
- ۳- ادای یک نماز دو رکعتی با رعایت شرایط آن

انتظارات

دانش آموز طی فرایند آموزش :

- ۱- اعمال و اذکار یک نماز دو رکعتی را بیان می کند.
- ۲- برای انجام یک نماز دو رکعتی علاقه نشان می دهد.
- ۳- یک نماز دو رکعتی به جا می آورد.

مفاهیم کلیدی

نماز

رکوع

سجده

قنوت

مراحل تدریس

پیشنهادهایی برای شروع مناسب تدریس : استفاده از تصاویر بهترین شروع برای تدریس است.

از آنجا که محتوای آموزشی نماز، بیش تر بر جنبه های مهارتی تأکید دارد بهتر است به صورت جزء به جزء آموزش انجام گیرد تا هم دانش آموزان و هم آموزگار توانایی و فرصت تمرین و تکرار آن ها را داشته باشند. همچنین آموزش نماز به صورت جزء به جزء این امکان را فراهم می کند که بچه ها بیش از یک بار درباره نماز آموزش ببینند و این فریضه ارحمند الهی را مهم و خطیر تلقی کنند. شما می توانید در ابتدا و با انتهای هر جلسه، وارد بحث نماز شده و بخشی از اذکار و اعمال آن را به عنوان یک مهارت تمرین کنید. قرائت متن درس می تواند آغاز این آموزش ها باشد.

پیشنهاد برای انتخاب روش تدریس مناسب

نکته ۱ : به هیچ وجه بر روی نحوه قرائت و جنبه های تجویدی اذکار و اوراد نماز پافشاری و حتی به آن اشاره نکنید، بلکه با صحیح خواندن خود، یا پخش نوار آموزشی نماز (که در کلاس های درس قرآن از آن استفاده می شود). آنان را به صحیح خوانی عادت دهید.

نکته ۲ : نماز خواندن برای بچه ها بیش تر جنبه بازی و تفریح دارد تا عبادت، هر چند نباید بر بازی بودن نماز تأکید کرد اما از طرفی نباید به نکاتی که برای بچه ها قابل درک نیست و یادگیری آن برایشان صرفاً جنبه شعاری دارد و درونی نمی شود، اشاره نمود. حال و هوای شاد داشتن به هنگام نماز بسیار ارزشمند است.

فراموش نکنید که فرصت ها و موقعیت های دیگری نیز در آینده برای آموزش نماز و تعمیق و گسترش معارف مربوط به آن، وجود دارد. تجارب دلپذیر بچه ها در این دوره از آموزش ها و احساس خوشایند آن ها نسبت به نماز خواندن و حتی یادگیری آن، مجال استفاده از چنین فرصت هایی را برای شما و دانش آموزان فراهم می کند.

فعالیت های پایان درس

با هم بخوانیم : از دانش آموزان بخواهید پس از تمرین کردن در کلاس این شعر را دسته جمعی بخوانند. (شما می توانید درس

را با خواندن شعر شروع کنید.)

تمرین کنیم : می‌توانید در کلاس درس یا نمازخانهٔ مدرسه، مسجد و یا... تمرین یک نماز دو رکعتی را انجام دهید.
 خاطره : بچه‌ها با تکمیل جمله به خاطره‌های خود اشاره می‌کنند. (حتی آموزگار هم می‌تواند از خاطرات نماز خواندن خود در کودکی برای دانش‌آموزان صحبت کند).
 بگرد و پیدا کن : چنانچه دانش‌آموزان تمایل به رنگ‌آمیزی تصاویر این بخش دارند، این فرصت را برای آن‌ها فراهم کنید.
 این فعالیت با کشیدن یک خط از هر تصویر به عبارت مربوط به آن توسط هر دانش‌آموز انجام می‌شود.
 شما می‌توانید تصویر مربوط به هر ذکر را که پشت آن تصویر، کلمات مربوط به آن نوشته شده است به‌عنوان کارت بازی تهیه کنید و در جلسات متعدد در قالب بازی آن را آموزش دهید.

ارزشیابی

نکته : به یاد داشته باشید هر دانش‌آموز به تناسب توانایی و درک خود تا پایان سال فرصت دارد تا یک نماز دو رکعتی را صحیح به‌جا آورد.

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
احکام، مراسم اسلامی	- آشنایی با اجزا و اذکار یک نماز دو رکعتی - افزایش علاقه نسبت به نماز	۱۱	- ادای صحیح یک نماز دو رکعتی - افزایش اشتیاق و علاقه نسبت به نماز	خیلی خوب - نماز دو رکعتی را به‌طور صحیح ادا می‌کند و اجزای آن را به‌ترتیب بیان می‌نماید. - در مراسم اقامه نماز فعالانه شرکت می‌کند.
				خوب - نماز دو رکعتی را به‌طور صحیح ادا می‌کند و اجزای آن را بیان می‌نماید. - در مراسم اقامه نماز شرکت می‌کند.
				قابل قبول - نماز دو رکعتی را به‌طور صحیح ادا می‌کند. - برای اقامه نماز علاقه نشان می‌دهد.
				نیازمند آموزش و تلاش بیشتر - با همراهی آموزگار نماز دو رکعتی را به‌طور صحیح ادا می‌کند و اجزای آن را بیان می‌نماید. - با راهنمایی آموزگار در مراسم اقامه نماز مدرسه شرکت می‌کند.

دانستنی‌های معلم

نکته ۱ : مخاطب بایستی متوجه گردد که بهترین راه یادگیری نماز، تمرین کردن آن در کنار کسی است که به خوبی با نماز آشناست. پدر یا مادر، پیش نماز مدرسه، امام جماعت مسجد، معلم و... .

در این درس نیز بر تمرین نماز برای یادگیری خوب و دقیق آن تأکید شده است. این تأکید در جملات آغازین درس و نیز در فعالیت «تمرین کنیم» آمده است.

نکته ۲: از آنجایی که معمولاً کودک و نوجوان در هنگام خواندن نماز آرامش لازم را نداشته و دائماً در حال تکان خوردن هستند، از این رو باید به آنان آموخت که یکی از واجبات نماز، آرامش بدن در هنگام خواندن نماز است. این آموزه با این عبادت «رو به قبله آرام می‌ایستم» در درس آمده است.

نکته ۳: در بیان ذکرها و اعمال نماز به حداقل‌های واجب اکتفا شده است. از همکاران محترم نیز می‌خواهیم که به هیچ‌وجه وارد بیان سایر اذکار و مستحبات نماز نشوند و به همین حد بسنده کنند تا آموزش نماز و یادگیری آن سخت نشود و موجبات دلزدگی دانش‌آموزان را فراهم نکند. این مسأله در مورد اذکار رکوع و سجود و نیز دعای قنوت مورد توجه بیش‌تری است. اگر دقت شود در درس به جای ذکر «سبحان ربی العظیم و بحمده» و «سبحان ربی الاعلی و بحمده» که یادگیری آن کمی مشکل است به ذکر سبحان الله و تکرار سه باره آن اکتفا شده است که می‌توان در رکوع و سجود آن را خواند. همچنین برای قنوت نیز دعایی ذکر نشده است زیرا در دعای قنوت می‌توان به جای گفتن دعای عربی با زبان فارسی دعا خواند. در حقیقت تنها قسمتی از نماز که می‌توان به زبان فارسی خواند، دعای قنوت نماز است. این مسأله یادگیری را تسهیل می‌نماید.

نکته ۴: همان‌گونه که در درس دوم اشاره شد، بهترین راه حرف زدن با خدا نماز است. در این درس نیز این مطلب از زبان مادر زینب تکرار می‌شود.

درس دوازدهم: پدر مهربان

درس ۱۲

پدر مهربان

هوا گرم و آفتابی بود. امام علی (علیه السلام) سیدی به دست گرفت و از خانه خارج شد. مقداری آرد، گوشت و خرما تهیه کرد و در سبد گذاشت. امام از چند کوچه گذشت و به خانه‌ای رسید. چند کودک به همراه مادرشان در آن خانه زندگی می‌کردند. پدر آن‌ها در جنگ شهید شده بود. کودکان با دیدن مهمان خود خوش حال شدند و به طرف او دویدند. امام، آرد و گوشت را به مادر داد تا برای بچه‌ها غذا بپزد. آن‌گاه به سوی کودکان رفت. آن‌ها را در آغوش گرفت و با دست خود خرمایی در دهانشان گذاشت. سپس با آن‌ها مشغول بازی شد. صدای خنده و شادی، حیاط خانه را پر کرده بود. بچه‌ها از بازی با امام خسته نمی‌شدند. او مانند یک پدر، نسبت به آن‌ها مهربان بود و آن‌ها را خیلی دوست می‌داشت. بچه‌ها هیچ‌گاه خاطره‌ی آن روز را فراموش نکردند.

بدانیم

امام اول ما مسلمانان، در روز سیزده رجب به دنیا آمد. او پسر عموی پیامبر خدا بود و از کودکی در خانه‌ی پیامبر بزرگ شد. امام علی (علیه السلام) اولین مردی بود که دین اسلام را پذیرفت. او بیش‌تر اوقات همراه و هم‌نشین پیامبر بود و دستورات اسلام را به خوبی از او یاد گرفت. پیامبر خدا حضرت علی را خیلی دوست می‌داشت و می‌فرمود: علی، داناترین مردم است. امام علی با دختر پیامبر ازدواج کرد. خدا به آن‌ها فرزندان مهربان و شجاع هدیه داد. سرانجام، امیر مؤمنان در مسجد هنگام نماز خواندن، به دست یکی از دشمنان دین خدا به شهادت رسید.

توضیحات درس

یکی از مهم‌ترین مقاصد تعلیم و تربیت دینی در دوره ابتدایی، ایجاد علاقه و محبت در بچه‌ها، نسبت به پیشوایان و اولیای دین است تا از این طریق، راه و روش زندگی آن‌ها سرمشق زندگی کودکان قرار گیرد. بدین منظور ذکر شواهدی از زندگی روزمره و سیره عملی پیشوایان بزرگ اسلام، به‌ویژه معصومین علیهم‌السلام و بهره‌گیری از مکارم اخلاق و فضیلت‌ها و خدمات ایشان، به تناسب سن کودکان بسیار مفید است. با شرح مهربانی‌ها، دلسوزی‌ها و رفتار و اخلاق کریمانه آنان زمینه‌های لازم برای این نتیجه‌گیری فراهم می‌آید که: «معصومین (ع) در زندگی خویش رفتاری شایسته داشته‌اند و با مردم بسیار مهربان بوده‌اند.»

بنابراین هدف اصلی این درس و سایر درس‌های بخش آشنایی با امامان و پیشوایان، عمدتاً ایجاد یک حس عاطفی و نگرش مثبت در بچه‌ها نسبت به پیشوایان بزرگ اسلام است.

این درس حضرت علی(ع)، امام اول ما مسلمانان را معرفی کرده و نمونه‌ای از مهربانی و محبت ایشان را نسبت به کودکان یتیم بیان کرده است.

عنوان این درس را می‌توان نسبت به همه بچه‌ها تعمیم داد. امام علی (علیه السلام) به مصداق روایت پیامبر که فرمود: «أنا و علی ابوا هذه الأمة» من و علی پدران این امت هستیم؛ پدری مهربان و دلسوز برای همه امت هستند. دانش‌آموزان با درک مهربانی امام به کودکان، علاوه بر درسی که از سیره ایشان می‌گیرند، می‌توانند این نکته را درک کنند که می‌توانند با ایشان مانند پدری مهربان انس بگیرند.

این داستان از کتاب بحارالأنوار، ج ۴۱، ص ۵۱ انتخاب و بازنویسی شده است.

اهداف درس

- ۱- آشنایی بیش‌تر با حضرت علی(ع)
- ۲- ایجاد علاقه و احساس احترام نسبت به شخصیت حضرت علی(ع)
- ۳- تلاش برای الگوگیری از امام علی(ع)

انتظارات

دانش‌آموز طی فرایند آموزش:

- ۱- حضرت علی(ع) را به عنوان امام اول مسلمانان می‌شناسد.
- ۲- حضرت علی(ع) را انسانی مهربان نسبت به دیگران می‌شناسد.
- ۳- علاقه خود را نسبت به حضرت علی(ع) ابراز می‌کند.
- ۴- در مورد رفتار حضرت علی(ع) با کودکان (طبق داستان) با دوستانش گفت‌وگو می‌کند.

مفاهیم کلیدی

امام علی(ع)

مهربانی امام علی(ع)

مراحل تدریس

پیشنهاد برای شروع مناسب تدریس

- با توجه به عنوان درس با بچه‌ها گفت‌وگو کنید که خصوصیات یک پدر مهربان چیست؟
- توجه دانش‌آموزان را به تصاویر کتاب جلب می‌کنیم و از آنان می‌خواهیم هرچه درباره تصاویر به ذهنشان می‌رسد بیان کنند.
- از بچه‌ها بخواهید اگر داستانی از حضرت علی(ع) به یاد دارند برای دوستان خود در کلاس تعریف کنند.

پیشنهاد برای انتخاب روش تدریس مناسب

- می‌توانید بخش «بدانیم» را ابتدا، دانش‌آموزان بخوانند و سپس وارد متن اصلی داستان شوید.

— با توجه به ساختار داستانی متن، می‌توانید داستان را با آب و تاب و به شیوه قصه‌گویی برای بچه‌ها تعریف کنید.

نکته: سعی کنید متن را به گونه‌ای بخوانید یا تعریف کنید که بچه‌ها نسبت به امام علی(ع) و عمل ایشان احساس همدلی و علاقه پیدا کنند.

از آنجا که محتوای این درس بیش‌تر بر جنبه‌های عاطفی استوار است؛ تأکید شما بر مفهوم «مهربانی» باید به گونه‌ای باشد که بچه‌ها از خود تمایل نشان دهند که جای قهرمان اصلی داستان (حضرت علی(ع)) باشند.

فعالیت‌های پایان درس

فکر می‌کنم: هر دانش‌آموز با توجه به توانایی خود، این قسمت را تکمیل و بیان می‌کند. پاسخ‌ها می‌تواند این‌گونه باشد تا آن‌ها را خوشحال کند؛ تا آن‌ها احساس تنهایی نکنند؛ تا جای خالی پدر را کمتر حس کنند و...
دوست دارم: در تکمیل این قسمت دانش‌آموز از رفتار علی(ع) الگوگیری می‌کند.
پاسخ‌های احتمالی: پس وسایلی را که سالم هستند و من احتیاجی ندارم به آن‌ها بدهم؛ پس به آن‌ها غذا یا میوه بدهم و...
گفت‌وگو کنیم: به دانش‌آموزان فرصت دهید تا چنانچه داستانی درباره‌ی علی(ع) شنیده‌اند یا خوانده‌اند برای دوستانشان در کلاس تعریف کنند.

امین و مینا: دانش‌آموزان می‌توانند با توجه به متن «بدانیم» با اطلاعات خود این قسمت را تکمیل کنند.

ارزشیابی

از آنجا که این درس به معرفی شخصیت امیرمؤمنان(ع) اختصاص یافته است و هدف اصلی آن اشاره به مهربانی امام علی(ع) است، بنابراین برای ارزشیابی این درس باید بیش از هر چیز بر احساسات بچه‌ها و تلقی و جهت‌گیری آنان توجه شود.
فعالیت‌های پایان درس ابزار خوبی برای برآورد نکات فوق است. شما با توجه به گفته‌های بچه‌ها می‌توانید نسبت به تلقی و احساس آن‌ها به خوبی آگاهی پیدا کنید.

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشاندهای تحقق
سطوح عملکرد	اهداف کلی	۱۲	<p>– معرفی امام اول و ادای احترام نسبت به ایشان</p>
			خیلی خوب
خوب	آشنایی با امام اول (امام علی علیه السلام) و ادای احترام نسبت به ایشان	۱۲	<p>– امام اول را با احترام در چند جمله معرفی می کند.</p> <p>– به چند نمونه از رفتار امام اول اشاره می کند و برای الگوگیری از ایشان تلاش می نماید.</p>
قابل قبول			<p>– بیان نمونه ای از رفتار امام اول و تلاش برای الگوگیری از ایشان</p>
نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	امامت	۱۲	<p>– نیازمند آموزش و تلاش بیشتر</p> <p>– برای الگوگیری از ایشان تلاش می نماید.</p>

دانستنی‌های معلم

نکته ۱: در این درس علاوه بر هدف اصلی که شناخت امام علی(ع) و ایجاد عشق و محبت به آن حضرت می‌باشد اهداف ضمنی دیگری نیز وجود دارد که عبارتند از:

- ۱- مهربانی خانواده پیامبر که در درس ۹ نیز به آن اشاره شد و هدف از تأکید بر این مهربانی به تفصیل بیان گردید.
  - ۲- نهادینه کردن فرهنگ توجه به نیازمندان و یتیمان با الگو گرفتن از حضرت علی(ع) و نیز توجه به خانواده شهیدان.
  - ۳- نشان دادن علاقه و محبت امام علی(ع) به کودکان و ایجاد خاطره‌ای خوش از آن حضرت در ذهن کودکان. این ذهنیت با جملاتی همچون «بازی با کودکان»، «خرما گذاشتن در دهان کودکان»، «پر شدن خانه از صدای خنده و شادی» و... ایجاد شده است.
- نکته ۲: همان‌طور که در گذشته اشاره شد، در برخی از درس‌های کتاب (شش درس) نام مسجد تکرار شده است تا این مکان به جایگاهی مقدس در ذهن دانش‌آموز تبدیل شود. در این درس نیز با اشاره به شهادت حضرت علی(ع) در مسجد و در حال عبادت به اهمیت این مکان تأکید شده است.

نکته ۳: مطالب ذکر شده در بخش «بدانیم» دانش‌آموز را در فهم بیشتر شخصیت ویژه حضرت علی یاری نموده و باعث می‌شود که به صورت غیر مستقیم آن حضرت را لایق‌ترین و شایسته‌ترین فرد بعد از پیامبر بداند. حک شدن این مطلب در ضمیر دانش‌آموز، او را برای مباحث سال‌های آینده در خصوص شایستگی آن حضرت برای جانشینی پیامبر آماده می‌سازد.

عباراتی همچون: «بزرگ شدن در خانه پیامبر»، «اولین مردی که مسلمان شد»، «همراهی با پیامبر در بیش‌تر زمان‌ها»، «علاقه پیامبر به حضرت علی(ع)» و معرفی او به عنوان «داناترین مردم»، دلیلی بر این مدعاست.

نکته ۴: شعری مناسب برای خواندن در کلاس

نیمه شب‌ها توی کوچه	می‌رود آرام و تنها
می‌برد مردی به دوشش	کیسه‌ای از نان و خرما
با محبت نان و حلوا	می‌دهد مردی خدایی
تا نمیرد توی کوفه	کودکی از بی‌غذایی
می‌برد او غصه‌ها را	می‌دهد او مهربانی
با یتیمان هم‌غذا شد	مرد پاک و آسمانی
با تبسم می‌دهد او	دسته دسته نان گندم
یا علی هستی همیشه	توی دل‌ها، پیش مردم
	مهدی وحیدی صدر

درس سیزدهم: بهترین دوست

درس ۱۳

بهترین دوست

مرد مسافر خسته و عصبانی به نظر می‌رسید. در شهر مدینه کسی را نمی‌شناخت.

صدای پای اسبی به گوشش رسید. مرد سواره به او سلام کرد.

مرد مسافر پرسید: کیستی؟

گفت: من حسن فرزند علی هستم. با شنیدن این نام، مرد خشمگین شد و با امام به تندی سخن گفت.

او از شهر شام آمده بود. شهری که معاویه در آن حکومت می‌کرد. معاویه دشمن امام حسن (علیه‌السلام) بود.

امام از اسب پیاده شد، حرف‌های او

را شنید و با مهربانی گفت: مثل این که در شهر ما کسی را نمی‌شناسی. اگر دوست داشته باشی می‌توانی به خانه‌ی ما بیایی و استراحت کنی. ما از تو پذیرایی می‌کنیم و تا هر وقت بخواهی می‌توانی در خانه‌ی ما بمانی. مرد نمی‌دانست چه جوابی بدهد. نمی‌توانست باور کند! آیا واقعاً او امام حسن بود؟! سرش را به زیر انداخت و گفت: من چیزهای دیگری در مورد شما شنیده بودم و حرف‌های بدی به شما زدم. لطفاً مرا ببخشید.

من پیش از این دشمن شما بودم. اما از امروز، شما بهترین دوست من هستید!

بدانیم

در روز پانزدهم رمضان، اولین فرزند امام علی و حضرت زهرا به دنیا آمد؛ او را حسن نامیدند. پیامبر خدا او را دوست داشت و می‌فرمود: «اخلاق و رفتار حسن، شبیه اخلاق و رفتار من است»، امام حسن مجتبی (علیه‌السلام) بسیار مهربان و خوش اخلاق بود و به نیازمندان کمک می‌کرد. کودکان مدینه خیلی او را دوست داشتند. دومین امام ما با زورگویان مبارزه کرد و سرانجام به دست آن‌ها به شهادت رسید.

۶۵

توضیحات درس

این درس، بیانگر نمونه‌ای از رفتار کریمانه و مهربانی و ادب امام حسن (ع)، نسبت به مردم به ویژه نیازمندان است. منبع این داستان، «کتاب بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۳۴۵» می‌باشد.

اهداف درس

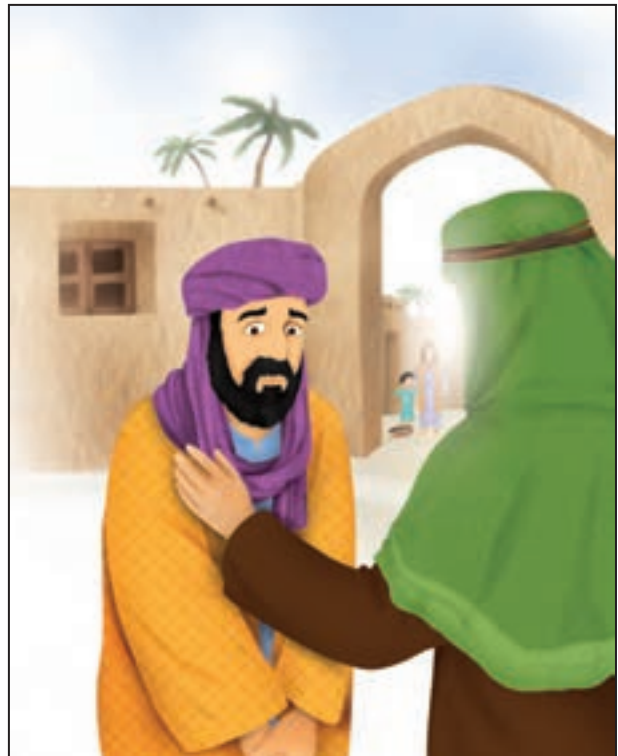
- ۱- آشنایی با امام حسن (ع) به عنوان امام دوم مسلمانان
- ۲- تقویت احساس علاقه و محبت نسبت به امام حسن (ع)
- ۳- تلاش برای الگوگیری از رفتار امام حسن (ع)

انتظارات

دانش آموز طی فرایند آموزش:

- ۱- حضرت امام حسن (ع) را به عنوان امام دوم می‌شناسد

و نام می‌برد.

- ۲- امام حسن(ع) را انسانی مهربان و خوش اخلاق نسبت به دیگران می‌شناسد.
- ۳- علاقه خود را نسبت به حضرت ابراز می‌کند.
- ۴- در مورد رفتار امام حسن(ع) (در این درس) با دوستانش گفت‌وگو می‌کند.

مفاهیم کلیدی

امام حسن(ع)

مهربانی

کمک به نیازمندان

مراحل تدریس

پیشنهاد برای شروع مناسب تدریس

- با توجه به عنوان درس با بچه‌ها گفت‌وگو کنید. بهترین دوست چه کسی می‌تواند باشد؟
- با توجه به ساختار داستانی درس، بهترین شیوه برای شروع ایجاد اشتیاق نسبت به شنیدن داستان است.
- پیشنهادهایی برای انتخاب روش تدریس مناسب
- می‌توانید از شیوه قصه‌گویی و یا شیوه کارگروهی برای قضاوت درباره رفتار شخصیت‌های داستان بهره بگیرید.
- می‌توانید بخش «بدانیم» را جهت آشنایی بیشتر بچه‌ها با امام حسن(ع) قبل از متن درس بخوانید (یا دانش‌آموزان بخوانند).

فعالیت‌های پایان درس

فکر می‌کنم: می‌توانید قبل از پرداختن به این بخش از دانش‌آموزان بخواهید در قالب یک نمایش رفتارهای مختلفی که هرکسی در برخورد با دیگران در پیش می‌گیرد را اجرا کنند و بعد فعالیت را انجام دهند.

گفت‌وگو کنیم: به دانش‌آموزان فرصت دهید در قالب یک کارگروهی ابتدا با هم گفت‌وگو کنند سپس به یک نظر واحد برسند و هر گروه این قسمت را تکمیل و برای سایر دوستان هم‌کلاسی‌اش بخواند. پاسخ‌های احتمالی دانش‌آموزان به این فعالیت می‌تواند چنین باشد: در برابر حرف‌ها و کارهای بد دوستان زود ناراحت و عصبانی نشویم، رفتار بد دوستانمان را تلافی نکنیم، در برخورد با دیگران مهربان و خوش اخلاق باشیم، در مورد دیگران زود داوری و قضاوت نکنیم، وقتی با کسی بد صحبت کردیم، از او زود عذرخواهی کنیم و... .

امین و مینا: با توجه به متن بخش «بدانیم» دانش‌آموزان این فعالیت را انجام می‌دهند.

پاسخ‌ها چنین است: نام پدر: امام علی(ع)، نام مادر: حضرت زهرا(س)، دومین امام، نام دشمنش: معاویه.

ارزشیابی

برای ارزشیابی این درس نیز باید بیش از هر چیز بر احساسات بچه‌ها و تلقی و جهت‌گیری آنان توجه شود.

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد	
امامت	<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با امام دوم (امام حسن علیه السلام) و ادای احترام نسبت به ایشان 	۱۳	<ul style="list-style-type: none"> - معرفی امام دوم و ادای احترام نسبت به ایشان - بیان نمونه‌ای از رفتار امام دوم و تلاش برای الگوگیری از ایشان 	خیلی خوب	<ul style="list-style-type: none"> - امام دوم را با احترام در چند عبارت معرفی می‌کند. - به نمونه‌های متنوعی از رفتار امام دوم اشاره می‌کند و برای الگوگیری از ایشان تلاش می‌نماید.
				خوب	<ul style="list-style-type: none"> - امام دوم را با احترام در چند جمله معرفی می‌کند. - به چند نمونه‌ای از رفتار امام دوم اشاره می‌کند و برای الگوگیری از ایشان تلاش می‌نماید.
				قابل قبول	<ul style="list-style-type: none"> - امام دوم را با احترام در یک جمله معرفی می‌کند. - به نمونه‌ای از رفتار امام دوم که در کتاب آمده اشاره می‌کند و برای الگوگیری از ایشان تلاش می‌نماید.
				نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	<ul style="list-style-type: none"> - با کمک آموزگار امام دوم را با احترام در یک جمله معرفی می‌کند. - با کمک آموزگار به نمونه‌ای از رفتار امام دوم که در کتاب آمده اشاره می‌کند و برای الگوگیری از ایشان تلاش می‌نماید.

دانستنی‌های معلم

- نکته ۱:** در این درس علاوه بر هدف اصلی که آشنایی با شخصیت امام حسن (ع) می‌باشد، اهداف ضمنی ذیل نیز مدنظر است.
- ۱- مهربانی خاندان پیامبر و دلسوزی آنان در مورد همه انسان‌ها، از دوست گرفته تا دشمن. علت تأکید بر این مهربانی و دلسوزی در بخش «دانستنی‌های معلم» درس ۹ بیان شد.
- ۲- رابطه خوب و محبت‌آمیز امام با کودکان با هدف ایجاد علاقه در دانش‌آموز نسبت به آن حضرت. این مطلب در بخش «بدانیم» درس ذکر شده است.
- نکته ۲:** صبر و بردباری در مقابل رفتار زشت و غلط دیگران و پاسخ مؤدبانه به اهانت و دشنام دیگران یکی از رفتارهای نیک و پسندیده‌ای است که انتظار می‌رود دانش‌آموز در این درس با الگو گرفتن از امام به آن پای‌بند شود.
- نکته ۳:** توجه به نیازمندان و نیز «مبارزه با ظالمان و زورگویان» یکی دیگر از آموزه‌های قابل استفاده در این درس است که در بخش «بدانیم» به آن توجه شده است.
- نکته ۴:** بیان آدابی همچون سلام کردن امام به مرد رهگذر، پیاده شدن از اسب برای صحبت با مرد مسافر (که مصداق امروزی آن می‌تواند پیاده شدن از دوچرخه یا ماشین برای صحبت با افراد پیاده و یا بلند شدن از روی صندلی برای صحبت با فرد ایستاده باشد). از نکاتی است که قابل آموزش است.
- نکته ۵:** آموزش این مطلب که ما با رفتار خوب با دشمنان خود، می‌توانیم هم آنان را متوجه اشتباه خود کنیم و هم آن‌ها را به بهترین دوستان خود تبدیل سازیم. «من پیش از این دشمن شما بودم؛ اما از امروز شما بهترین دوست من هستید!».
- نکته ۶:** داستانی دیگر از امام حسن علیه السلام، منبع داستان: «بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۳۵۲».
- روزی امام حسن علیه السلام در باغی مشغول غذا خوردن بود، سگی در مقابلش ایستاد و به او نگاه کرد. امام لقمه‌ای در دهان خودش می‌گذاشت و لقمه دیگری را جلوی سگ می‌انداخت. سگ آن را می‌خورد و برای تشکر دمش را تکان می‌داد و صدا می‌کرد و دوباره به آن حضرت نگاه می‌کرد و امام دوباره لقمه‌ای جلوی سگ می‌انداخت. مردی از آنجا می‌گذشت. جلو آمد و گفت: «اجازه بدهید این سگ را بزنم و از شما دور کنم تا به راحتی غذا بخورد».
- امام فرمود: «نه این کار را نکن، این حیوان را خدا آفریده است. خدا او را دوست دارد. من از خدا خجالت می‌کشم که غذا و نعمت او را بخورم و به این حیوان که آفریده خداست چیزی ندهم».

درس چهاردهم: دعای باران

امام حسین (علیه السلام) دستان خود را به سوی آسمان بلند کرد و گفت:
خدایا! همه چیز را تو به ما بخشیده‌ای. از تو به خاطر نعمت‌هایت تشکر
می‌کنیم.
خدایا بندگان تو و زمین‌های تشنه منتظر باران هستند. بارانت را برای ما
بفرست...
هنوز دعای امام تمام نشده بود که صدای رعد و برق در آسمان شهر پیچید.
قطرات درشت باران صورت کودکان را نوازش داد.
آن روز مردم شهر کوفه از باران سیراب شدند. بارانی که هدیه‌ی خدا به امام
حسین (علیه السلام) بود!

دعای باران

چند ماهی است باران نیامده است. مردم شهر کوفه دور هم جمع شده‌اند.
یکی گفت: بیاید از بهترین بنده‌های خدا بخواهیم دعا کنند تا باران بیارد.
آن‌ها به سوی خانه‌ی امام علی (علیه السلام) رفتند.
- ای امیر مؤمنان! برای آمدن باران دعا کن!
امام نگاهی به جمعیت انداخت و به امام حسین (علیه السلام) گفت:
برای این مردم تشنه دعا کن!

توضیحات درس

بچه‌ها با امام حسین (ع) به خوبی آشنا هستند. اغلب آن‌ها در برنامه‌های عزاداری محرم شرکت می‌کنند. شخصیت امام حسین (ع) در میان بچه‌ها بیش‌تر به عنوان دلاوری شجاع، انقلابی قهرمان و شهید جاوید مطرح است. خوب است به این تصاویر زیبا، سیمای درخشان انسانی محبوب و دوست داشتنی که در کودکی و بزرگسالی مورد توجه حضرت رسول و امیر مؤمنان بوده است نیز اضافه شود.

متن این درس درخواست باران از خدا توسط امام حسین (ع) است که مورد اجابت خدا واقع شده و باران می‌بارد. این داستان، در کتاب بحارالانوار، ج ۴۴، ص ۱۸۷ ذکر شده است.

اهداف درس

- ۱- آشنایی بیش‌تر با امام حسین (ع)
- ۲- تقویت احساس علاقه و احترام نسبت به حضرت سیدالشهداء
- ۳- تلاش برای الگوگیری از امام حسین (ع)

انتظارات

دانش آموز، طی فرایند آموزش :

- ۱- امام حسین(ع) را به عنوان امام سوم می شناسد.
- ۲- امام حسین(ع) را به عنوان انسانی که خداوند او را دوست دارد و دعایش را اجابت می کند می شناسد.
- ۳- علاقه و احساس احترام خود را نسبت به حضرت امام حسین(ع) ابراز می کند.

مفاهیم کلیدی

امام حسین(ع)

دعای باران

مراحل تدریس

پیشنهاد برای شروع مناسب تدریس

- مناسب است این درس را در ایام محرم تدریس کنید.
- از دانسته های قبلی دانش آموزان استفاده کنید، از آن ها بخواهید هر داستانی را که درباره امام حسین(ع) شنیده اند یا خوانده اند برای دوستانشان در کلاس تعریف کنند.
- توجه بچه ها را به تصویر و گفت و گو درباره آن جلب کنید.
- متن درس را با حس و حالی که علاقه بیشتر نسبت به امام حسین(ع) در بچه ها ایجاد کند، بخوانید.
- می توانید از قبل پرچم مشکی و... توسط بچه ها فراهم کرده و کلاس را به مناسبت ایام محرم آماده نمایید.

فعالیت های پایان درس

فکر می کنم : جمله مربوط به این قسمت را به بحث کلاسی بگذارید تا دانش آموزان نظرات خود را درباره آن بیان کنند. این جمله، جمع بندی درس در حیطه اهداف شناختی است. صحبت پیرامون این جمله با توجه به داستان درس، می تواند روند رسیدن به هدف را سرعت بخشد.

امین و مینا : با توجه به مطالب «بدانیم» دانش آموزان این فعالیت را انجام می دهند.

گفت و گو کنیم : به دانش آموزان فرصت دهید که برای تصویر داستانی بسازند و برای دوستان خود بیان کنند. چنانچه فرصت

دارید رنگ آمیزی تصویر را در کلاس انجام بدهید.

ارزشیابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد	
امامت	<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با امام سوم (امام حسین علیه السلام) و ادای احترام نسبت به ایشان 	۱۴	<ul style="list-style-type: none"> - معرفی امام سوم و ادای احترام نسبت به ایشان - بیان داستانی از زندگی امام سوم و تلاش برای الگوگیری از ایشان 	خیلی خوب	<ul style="list-style-type: none"> - امام سوم را با احترام در چند عبارت معرفی می‌کند. - به داستانی از زندگی امام سوم اشاره می‌کند و برای الگوگیری از ایشان تلاش می‌نماید.
				خوب	<ul style="list-style-type: none"> - امام سوم را با احترام در چند جمله معرفی می‌کند. - به داستانی از زندگی امام سوم اشاره می‌کند و برای الگوگیری از ایشان تلاش می‌نماید.
				قابل قبول	<ul style="list-style-type: none"> - امام سوم را با احترام در یک جمله معرفی می‌کند. - به داستانی از زندگی امام سوم که در کتاب آمده اشاره می‌کند و برای الگوگیری از ایشان تلاش می‌نماید.
				نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	<ul style="list-style-type: none"> - با کمک آموزگار امام سوم را با احترام در یک جمله معرفی می‌کند. - با کمک آموزگار به داستانی از زندگی امام سوم که در کتاب آمده اشاره می‌کند و برای الگوگیری از ایشان تلاش می‌نماید.

دانستنی‌های معلم

نکته ۱: در این درس امام حسین(ع) به عنوان یکی از بهترین بندگان خدا معرفی شده است. بنده‌ای که خداوند بسیار او را دوست دارد و به خاطر او بعد از چند ماه، باران را بر سر مردم کوفه نازل می‌کند. همان‌طور که در گذشته نیز گفته شد، هدف از این درس‌ها آشنایی مخاطب با اهل بیت پیامبر و پی بردن به شخصیت مهربان و رثوف آنان و بیان جایگاه والای ایشان در نزد خداست.

نکته ۲: در این درس بار دیگر مفهوم تولی با زبان ساده بیان می‌گردد و اهمیت آن مورد تأکید قرار می‌گیرد. این اهمیت در جمله پیامبر در بخش «بدانیم» تجلی می‌یابد: «هرکس حسین را دوست داشته باشد، خدا او را دوست دارد.»

نکته ۳: یکی دیگر از مفاهیمی که به زبان ساده و در عین حال غیر مستقیم به آن توجه داده شده است، مفهوم «توسل» است. این معنا در سخن یکی از اهل کوفه که از مردم خواست تا به سراغ بهترین بنده‌های خدا بروند تا دعایشان مستجاب شود، ظاهر شده است. با توجه به همین عبارت می‌توان به دانش‌آموزان آموخت که ما شیعیان برای اجابت خواسته‌های خود از امامان و معصومین تقاضای یاری و دعا می‌کنیم، تا آنان از خدا بخواهند تا گرفتاری‌های ما را برطرف کند. زیرا ایشان بهترین بنده‌های خداوند و خدا دعای آن‌ها را زود قبول می‌کند.

نکته ۴: در این درس به آداب دعا هم اشاره شده است که بلند کردن دست‌ها به سوی آسمان در هنگام دعا و تشکر از نعمت‌های خداوند قبل از دعا از جمله آن‌هاست.

درس پانزدهم: بچه‌ها سلام

درس ۱۵

بچه‌ها سلام!

کودکان مدینه به بازی و شادی مشغول بودند.
بوی عطر پیامبر در کوچه پیچید. رسول خدا به همراه یاران خود به مسجد می‌رفت.

چشم پیامبر که به کودکان افتاد، گفت: بچه‌ها سلام!
بچه‌ها دور پیامبر را گرفتند و یکی یکی گفتند: سلام! سلام!
پیامبر با مهربانی دست کودکان را می‌گرفت و آن‌ها را نوازش می‌کرد.
رسول خدا بچه‌ها را خیلی دوست داشت. او همیشه به یاران خود می‌گفت:
تا زنده هستم سلام کردن به کودکان را ترک نمی‌کنم!
مسلمانان از این که پیامبری چنین مهربان داشتند، خیلی خوش حال بودند.

بدانیم

معمولاً کوچک‌ترها به بزرگ‌ترها سلام می‌کنند و با این کار به آن‌ها احترام می‌گذارند. اما پیامبر مهربان ما همیشه زودتر به دیگران سلام می‌کرد؛ حتی به کودکان!

دین اسلام به ما سفارش می‌کند وقتی همدیگر را می‌بینیم، اول سلام کنیم و بعد حرف بزنیم.

امام حسین (علیه السلام) می‌گوید:
«سلام کردن هفتاد پاداش دارد. شمت و نه پاداش برای کسی که سلام می‌کند و یک پاداش برای کسی که جواب سلام را می‌دهد.»
خداوند در قرآن به پیامبر می‌فرماید: «وقتی مؤمنان پیش تو می‌آیند،

فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ
بگو: سلام بر شما»

(سورہ انعام، آیه ۵۴)

۷۳

توضیحات درس

این درس مربوط به سلام کردن، به‌عنوان یکی از آداب اسلامی است. سلام، آغاز همه چیز است با دوستی و محبت و احترام متقابل نسبت به مخلوقات خدا.

در مورد سلام کردن، نکات زیادی وجود دارد که مرور آن‌ها بی‌فایده نیست. از جمله آن‌ها که:

- هم کوچک‌ترها اول به بزرگ‌ترها سلام می‌کنند و هم بزرگ‌ترها سعی می‌کنند در سلام کردن به کوچک‌ترها پیش قدم باشند. (همان‌گونه که در متن درس آمده پیامبر اکرم (ص) در سلام کردن به کوچک‌ترها پیش قدم بوده‌اند.)
- بزرگ‌ترها به کوچک‌ترها سلام می‌کنند تا آن‌ها یاد بگیرند.
- سلام کردن به تنهایی کافی نیست و باید دوستی و صمیمیت هم همراه آن باشد.
- سلام، مقدمه‌آشنایی‌ها است تا هیچ‌کس با دیگران غریبه نباشد و احساس غریبی نکند و ...

در این درس می‌توان به این نکته اشاره نمود که به خاطر داشتن چنین پیامبر دوست داشتنی و مهربان باید خدا را شاکر باشیم و قدر پیامبر خود را بدانیم و به این که مسلمانیم و چنین پیامبری داریم افتخار کنیم. این مفهوم در خط پایانی درس این‌گونه آمده است: مسلمانان از این که پیامبری چنین مهربان داشتند، خیلی خوشحال بودند. در انتها نیز، محتوای درس در قالب یک حدیث و یک پیام قرآنی جمع‌بندی می‌شود.

اهداف درس

- ۱- آشنایی با «سلام» به عنوان یکی از آداب اسلامی
- ۲- تمایل به سلام کردن در برخورد با دیگران
- ۳- رعایت ادب سلام کردن در برخورد با دیگران
- ۴- الگوگیری از رفتار پسندیده حضرت محمد(ص) در پیش قدم بودن در سلام

انتظارات

دانش آموز طی فرایند آموزش :

- ۱- سلام و احوال پرسی را به عنوان یکی از آداب اسلامی می شناسد.
- ۲- این ادب اسلامی را به هنگام برخورد با سایرین رعایت می کند.
- ۳- به سلام کردن به دیگران علاقه و تمایل نشان می دهد.
- ۴- با الگوگیری از سیره پیامبر اکرم(ص) پیش دستی در سلام کردن را ارزشمند می داند.
- ۵- شیوه های مختلف سلام کردن را نام می برد.

مفاهیم کلیدی

سلام

پیامبر مهربان

مراحل تدریس

پیشنهاد برای شروع مناسب تدریس : آنچه در این درس باید مورد توجه قرار گیرد توسعه مفاهیم و تعمیم آن ها و عادت دادن بچه ها به سلام کردن از طریق تکرار آن در موقعیت های مختلف در طول سال تحصیلی است. بنابراین باید با تکیه بر اطلاعات بیش تر بچه ها، به آن ها کمک کنید تا به اطلاعات خود در این زمینه غنا و توسعه بیشتری بخشند. همچنین باید از طریق فراهم کردن زمینه های مناسب، آن ها را به رعایت این ادب در محیط مدرسه و خانه تشویق کرده و الگوهای عملی مناسبی به آن ها ارائه دهید.

– می توانید با عنوان درس آغاز کنید و وارد بحث و گفت و گو با بچه ها شوید.

– می توانید درس را با شعر زیر آغاز کنید تا ایجاد انگیزه ای مناسب برای شروع درس باشد.

سلام به دشت باصفا	سلام سلام به شایرک
سلام به باغ مدرسه	به بچه های بانمک
سلام به یاس خسته ای	که تکیه داده روی در
سلام به قاصدک که او	رسیده تازه از سفر
سلام من به چشمه و	صدای پای زندگی
سلام من به خنده و	ترانه های زندگی
سلام من به لک لک و	به جوجه های لانه اش

سلام من به شاپرک	به گل که بوده خانه‌اش
سلام من به چشمک	ستاره‌های آسمان
سلام من به مادر و	خدای خوب و مهربان

مهدی وحیدی صدر

– می‌توانید از متن با چند دانش‌آموز نمایشنامه‌ای را کار کنید که دربارهٔ سلام کردن باشد و روز تدریس بخواهید که در کلاس اجرا کنند.

– متن درس را بخوانید (یا بچه‌ها بخوانند).

– سعی کنید تداوی‌های خوشایند و خاطره‌انگیز برای سلام کردن در شرایط مختلف ایجاد نمایید.

– با پرسش دربارهٔ فواید سلام کردن درس را شروع کنید.

فعالیت‌های پایان درس

فکر می‌کنم: پس از خواندن جملهٔ مربوط به این بخش از دانش‌آموزان بپرسید چرا سلام کردن کار خوب و زیبایی است؟ (سلام مقدمه دوستی، سرآغاز سخن، موجب مهر و محبت، دارای پاداش فراوان و... است.)

دوست دارم: دانش‌آموز با الگوگیری از رفتار پیامبر اکرم (ص) جمله را تکمیل و بیان می‌کند. (به او اول سلام می‌کنم؛ با او مهربانی می‌کنم و...).

گفت و گو کنیم: این قسمت را به بحث و گفت‌وگوی گروهی بگذارید تا هریک از بچه‌ها نظر خود را برای دیگران بیان کند. پاسخ‌های احتمالی دانش‌آموزان به این فعالیت می‌تواند چنین باشد: خدا به ما پاداش می‌دهد؛ خدا ما را خیلی دوست دارد؛ با این کار به هم احترام می‌گذاریم و... .

امین و مینا: جمله‌ها را به طور انفرادی تکمیل کنند.

سطوح عملکرد	نشانه‌های تحقق	شماره درس	اهداف کلی	عناوین کارنامه
<p>خیلی خوب</p> <ul style="list-style-type: none"> - آداب اسلامی سلام کردن را بیان می‌کند و همواره برای رعایت آن‌ها تلاش می‌نماید. - نمونه‌ای از مهربانی پیامبر اسلام(ص) را نسبت به کودکان بیان می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم درباره آن توضیح می‌دهد. 			<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با آداب سلام کردن 	
<p>خوب</p> <ul style="list-style-type: none"> - آداب اسلامی سلام کردن را بیان می‌کند و در بیش تر اوقات برای رعایت آن‌ها تلاش می‌نماید. - نمونه‌ای از مهربانی پیامبر اسلام(ص) را نسبت به کودکان بیان می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند. 	<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با آداب سلام کردن - آشنایی با رفتار پیامبر اسلام(ص) نسبت به کودکان 	۱۵	<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با مهربانی پیامبر اسلام(ص) نسبت به کودکان 	<p>آداب و اخلاق اسلامی، پیامبری، قرآن کریم</p>
<p>قابل قبول</p> <ul style="list-style-type: none"> - آداب اسلامی سلام کردن را بیان می‌کند و در برخی اوقات برای رعایت آن‌ها تلاش می‌نماید. - نمونه‌ای از مهربانی پیامبر اسلام(ص) را نسبت به کودکان بیان می‌کند. - مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند. 	<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با پیام قرآنی 		<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با پیام‌های قرآنی 	
<p>نیازمند آموزش و تلاش بیشتر</p> <ul style="list-style-type: none"> - با یاری آموزگار آداب اسلامی سلام کردن را بیان می‌کند و در برخی اوقات برای رعایت آن‌ها تلاش می‌نماید. - با کمک آموزگار نمونه‌ای از مهربانی پیامبر اسلام(ص) را نسبت به کودکان بیان می‌کند. - با راهنمایی آموزگار مفهوم پیام قرآنی را بیان می‌کند. 				

دانستنی‌های معلم

- نکته ۱:** در این درس ادب سلام کردن در قالب داستانی از پیامبر آمده است. یعنی هم به آموزش سلام پرداخته شده و هم بُعد دیگری از شخصیت پیامبر و اخلاق نیکوی ایشان به نمایش گذاشته شده است.
- نکته ۲:** «مهربانی پیامبر با کودکان» بار دیگر در این درس مورد توجه واقع شده است تا بر میل و رغبت قلبی دانش‌آموز به پیامبر افزوده شود و با ایجاد این احساس قلبی و عاطفی، به سمت الگوگیری از ایشان سوق داده شود.
- نکته ۳:** توجه به آراستگی و نظافت با توجه به سیره پیامبر بار دیگر مورد اشاره واقع شده است. این که پیامبر آن قدر معطر و خوشبو بودند که با عبور از هر مکان بوی عطر ایشان در همه جا می‌پیچید. البته بنابر تعالیم پیامبر، زنان و دختران نباید به گونه‌ای عطر زنند که بوی عطرشان به مشام نامحرمان برسد.
- نکته ۴:** در این درس بار دیگر نام مسجد آورده شده است تا این مکان به عنوان مکانی مقدس که محل حضور بندگان خوب خدا همچون پیامبر بوده است، شناخته شود و گرایش مخاطب را به این مکان افزایش دهد.
- نکته ۵:** در ابتدای متن درس این گونه آمده که پیامبر به همراه یاران خود به مسجد می‌رفت. از این عبارت این مطلب قابل استفاده است که بچه‌ها بهتر است در هنگام حضور در مسجد یا نمازخانه مدرسه، دوستان خود را نیز با خود همراه کنند و آنان را به آمدن به این اماکن تشویق کنند. همانگونه که پیامبر با یاران و دوستان خود به مسجد می‌رفت و نه تنهایی.

درس شانزدهم: طبیعت زیبا

درس ۱۶

طبیعت زیبا

پدر کیسه‌ای برداشت و در کنار دیگران مشغول شد.
علی هم به کمک پدر شتافت.
کم کم افراد زیادی بلند شدند و دشت مثل آویش شد. تمیز و قشنگ!
پدر گفت: طبیعت نعمت خداست. ما نباید آن را کثیف کنیم. پاکیزگی از نشانه‌های دین ماست.
ما باید همیشه و همه جا تمیز و پاکیزه باشیم.
خدای مهربان برای نظافت ما، آبی پاکیزه از آسمان فرستاده است.

وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا
و ما از آسمان، آبی پاکیزه فرستادیم.
(سوره ی فرقان، آیه ۴۸)

ایام عید بود.
دشت پر از خانواده‌هایی بود که هر کدام در گوشه‌ای روی سبزه‌ها نشسته بودند.
کودکان شاد و خندان به دنبال هم می‌دویدند.
کمی دورتر چند نفر چیزهایی را از روی زمین برمی‌داشتند.
علی با کنجکاو از پدرش پرسید: آن‌ها چه می‌کنند؟
پدر گفت: آن‌ها زباله‌هایی را که مردم روی زمین ریخته‌اند، جمع می‌کنند.
علی خیلی ناراحت شد و با خودش گفت: ای کاش در این طبیعت زیبا این همه زباله ریخته نمی‌شد.

توضیحات درس

ماجرای درس مربوط به یکی از مواردی است که در زندگی کودکان نمونه‌های فراوانی دارد: موضوع نظافت، محیط زیست و اهمیت آن.

خانواده‌های زیادی برای تفریح به دشت آمده بودند که چند نفر مشغول جمع‌آوری زباله‌ها بودند. همین امر موجب گفت‌وگوی پدر و پسری به نام علی می‌شود. این درس اهمیت نظافت و پاکیزگی در ارتباط با طبیعت را مطرح می‌نماید. فطرت پاک دانش‌آموزان زیبایی و پاکیزگی را دوست دارد و معلم می‌تواند بحث را به نظافت سایر محیط‌ها مانند محیط مدرسه و خانه و نیز نظافت شخصی دانش‌آموزان بکشاند. عبارات پایانی درس، محتوای درس را از زبان دین جمع‌بندی می‌کنند.

اهداف درس

- ۱- درک اهمیت نظافت و پاکیزگی و آگاهی از نیاز خود به پاکیزگی (توجه به حیطة خود شناسی)
- ۲- آشنایی با آداب نظافت و پاکیزگی به عنوان یکی از مظاهر اخلاق و رفتار اسلامی
- ۳- تمایل به رعایت پاکیزگی و نظافت در مکان‌ها و شرایط مختلف
- ۴- تلاش به رعایت پاکیزگی و نظافت در مکان‌ها و شرایط مختلف
- ۵- آشنایی با پیام قرآنی درباره یکی از نعمت‌های خدا که موجب پاکیزگی است.

انتظارات

دانش آموز طی فرایند آموزش :

- ۱- رعایت نظافت و پاکیزگی محیط و خودش را از نشانه رفتار یک فرد خوب و مسلمان می داند.
- ۲- اهمیت و نتایج رعایت نظافت و پاکیزگی محیط را برای دیگران بیان می کند.
- ۳- نسبت به رعایت نظافت و حقوق دیگران در این زمینه تلاش می کند.
- ۴- درباره داستان درس قضاوت و اظهار نظر می کند.
- ۵- مصادیق و نمونه هایی از رعایت پاکیزگی محیط و نظافت را در زندگی روزمره خود، تشخیص می دهد و بیان می کند (خودشناسی).
- ۶- نظافت شخصی و نیز محیط پیرامون را رعایت می کند.
- ۷- نسبت به حفظ طبیعت به عنوان یکی از نعمت های خدا احساس مسؤولیت و تلاش می کند.

مفاهیم کلیدی

پاکیزگی

طبیعت زیبا

نعمت

مراحل تدریس

پیشنهادهایی برای شروع مناسب تدریس

- توجه به عنوان درس و بحث پیرامون عنوان درس که چگونه می توانیم طبیعت زیبا داشته باشیم.
  - نقل چند خبر از عواقب ناشی از بی توجهی انسان ها به طبیعت مقدمه خوبی است.
  - نشان دادن پوستر یا عکس هایی که انسان ها به طبیعت توجه نکرده اند و طبیعت را تخریب کرده اند.
  - از خطرات و مشکلات ناشی از عدم توجه به طبیعت صحبت کنید.
  - نشان دادن فیلم مناسب از طبیعتی که قبلاً سالم و زیبا بوده و بعد تخریب شده است.
- پیشنهاد برای انتخاب روش تدریس مناسب
- خوب است برای تدریس این درس بچه ها را به دامن طبیعت ببرید که هم لذت در طبیعت بودن را بچشند و هم انگیزه حفاظت از طبیعت در بچه ها زیاد شود.
  - توجه بچه ها را به آفریده های خدا که در طبیعت است جلب کنید.
  - تشویق بچه ها به تشکیل گروه هایی برای حفظ بهداشت و نظافت کلاس و مدرسه.

فعالیت های پایان درس

- فکر می کنم : خدا دوست دارد ما انسان ها تمیز و پاکیزه باشیم. با اضافه کردن عبارت «پس باید» در پایان جمله، بچه ها ممکن است این پاسخ را بدهند.
- پس باید در نظافت خودمان کوشا باشیم.

– پس باید نظافت محیط پیرامون خود را رعایت کنیم و . . . .

گفت و گو کنیم : از بچه‌ها بخواهید در کار گروهی نحوهٔ نظافت محیط کلاس و مدرسه را پیشنهاد دهند و اجرا کنند. ممکن است پیشنهاد دهند کنار هر نیمکت یک کیسهٔ کوچک برای ریختن تراشه‌های مداد و یا . . . قرار دهیم. یا هر چند وقت یک بار در نظافت کلاس و مدرسه فعالیت‌هایی را انجام دهیم و . . . .
امین و مینا : توسط هر دانش‌آموز تکمیل شود.

بگرد و پیدا کن : نام هر گل را بنویسند (آفتاب‌گردان، نرگس، لاله و رُز)، اگر توضیحاتی در مورد هر گل می‌دانند بیان کنند؛ به طور مثال : از آن‌ها بپرسید گل لاله شما را به یاد چه چیزی می‌اندازد؟ شهیدان، به یاد پیامبر و . . . .
 از آن‌ها بپرسید گل محمدی شما را به یاد چه چیزی می‌اندازد؟

ارزشیابی

در این درس به نظافت به عنوان یک مسؤولیت اسلامی و انسانی و تلاش برای رعایت آن پرداخته است. مواردی مانند پرسش و پاسخ، بحث و گفت‌وگو گروهی، بازی‌های نمایشی و نمایش خلاق توسط بچه‌ها می‌توانند برای تدریس و ارزشیابی این درس مفید واقع شوند.

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شمارهٔ درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
آداب و اخلاق اسلامی، خودشناسی، قرآن کریم	– آشنایی با آداب پاکیزگی	۱۶	– بیان آداب پاکیزگی و تلاش برای رعایت آن‌ها	– آداب پاکیزگی را بیان می‌کند و ضمن احساس مسؤولیت نسبت به پاکیزگی، همواره برای رعایت آن‌ها تلاش می‌نماید. – پیام قرآنی درس را می‌خواند و درباره مفهوم آن توضیح می‌دهد.
	– آگاهی از نیاز به پاکیزگی خود		– آداب پاکیزگی را بیان می‌کند و ضمن ابراز حساسیت نسبت به پاکیزگی، در بیشتر اوقات برای رعایت آن‌ها تلاش می‌نماید. – پیام قرآنی درس را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.	
	– آشنایی با پیام‌های قرآنی		– آداب پاکیزگی را بیان می‌کند و در برخی اوقات برای رعایت آن‌ها تلاش می‌نماید. – مفهوم درست پیام درس را بیان می‌کند.	
			– با کمک آموزگار آداب پاکیزگی را بیان می‌کند و در برخی اوقات برای رعایت آن‌ها تلاش می‌نماید. – با کمک آموزگار مفهوم درست پیام درس را بیان می‌کند.	

دانستنی‌های معلم

نکته ۱: دانش‌آموزان در درس اول با نعمت‌های الهی آشنا شدند و فهمیدند که هر آنچه ما داریم هدیه الهی و نعمت خداست. در آن درس گفتیم که وقتی دانش‌آموز به جهان اطراف خود به عنوان هدیه الهی و نعمت‌های خداوندی نگاه کند، با دیده احترام به آن‌ها می‌نگرد و سعی در حفظ و توجه به آن‌ها می‌کند زیرا هیچ‌کس دوست ندارد به هدیه‌ای که از بهترین دوست و خدای خویش گرفته آسیبی برسد و از همین رو به بهترین شکل از آن مراقبت می‌کند.

معلمان محترم با بهره‌گیری از نکاتی که در درس یک به آن اشاره شد، می‌توانند به طبیعت به عنوان یکی از هدایای زیبای الهی اشاره کنند و از دانش‌آموز بپرسند که آیا شما حاضرید که به این هدیه زیبا که از جانب خدای مهربان به ما انسان‌ها داده شده است، آسیبی برسد؟ آیا حاضرید هدیه خدا را کثیف و آلوده کنید و یا از بین ببرید؟

با طرح سؤالاتی این چنین، دانش‌آموزان را نسبت به اهمیت توجه به طبیعت و نگهداری آن حساس نماییم. در متن درس نیز، پدر علی بر این نکته تأکید کرده است: «طبیعت نعمت خداست. ما نباید آن را کثیف کنیم.»

نکته ۲: بار دیگر در این درس به اهمیت پاکیزگی و نظافت تأکید شده است. تنها تفاوت آن با بحث‌های مربوط به پاکیزگی در درس‌های قبل این است که در درس‌های گذشته بر آراستگی و پاکیزگی شخصی اشاره شده بود اما در این درس به پاکیزگی محیط بیرونی ما توجه داده شده است.

تعدد به کارگیری مفهوم پاکیزگی در درس‌های مختلف، دانش‌آموزان را به اهمیت آن آگاه می‌کند. در این درس پاکیزگی به عنوان یکی از نشانه‌های دین و افراد دین‌دار معرفی شده است.

نکته ۳: از دیگر مسائل مطرح شده در این درس، توجه به همکاری و تعاون در کارهای خوب است. دانش‌آموز باید فرا گیرد که در زندگی اجتماعی خود، به کسانی که در کارهای خوب و خیر پیش قدم می‌شوند، کمک کند و حس همکاری و همیاری در کارهای نیک را در خود ایجاد نماید. این نکته از کمک علی و پدرش به کسانی که مشغول نظافت بودند، استفاده می‌شود، خصوصاً در آن قسمت که بیان می‌شود: «کم کم افراد زیادی بلند شدند و دشت مثل اولش شد».

می‌توان به این مطلب هم اشاره کرد که اگر کاری را با کمک هم انجام دهیم، کار خیلی سریع‌تر انجام می‌شود. مثلاً اگر علی و پدرش و سایر افراد کمک نمی‌کردند دشت به این زودی تمیز نمی‌شد.

نکته ۴: در این درس به نعمت دیگری نیز اشاره شده و اهمیت آن بیان گردیده است، آب. با استفاده از آیه درس، همچون گذشته این مسأله را یادآوری کنیم که آب را خدا به ما انسان‌ها هدیه کرده است. پس باید مراقب این هدیه و نعمت الهی باشیم و آن را هدر ندهیم و اسراف نکنیم.

در این درس آب به عنوان عامل پاکیزگی ذکر شده است. خوب است که از دانش‌آموزان سؤال کنیم که اگر آب نبود، چه بر سر پاکیزگی و نظافت ما و زندگی ما می‌آمد؟

درس هفدهم: وقت نماز

- قوقولی قوقو ...

این صدای خروس همسایه است که هر روز صبح زود می خواند.
از خواب بیدار می شوم. سحرگاه زیبایی است.
مادرم با چادر سفیدش آماده است تا با هم نماز بخوانیم.
او به من یاد داده است که صبح دو رکعت نماز می خوانیم.
او می گوید: وقتی خورشید طلوع می کند، وقت نماز صبح به پایان می رسد.

ظهر است. خورشید به وسط آسمان رسیده است.
صدای اذان در حیاط مدرسه می پیچد.
من و دوستانم وضو می گیریم و به نمازخانه می رویم. من دوست دارم نماز را
به جماعت بخوانم!
من یاد گرفته ام که نماز ظهر و عصر هر کدام چهار رکعت است.
معلم ما می گوید: برای خواندن نماز تا غروب آفتاب وقت داریم.

خورشید غروب می کند.
بار دیگر صدای زیبای اذان از مسجد محله شنیده می شود.
پدرم می گوید: اذان ما را به نماز دعوت می کند.
به همراه پدر و مادرم به مسجد می رویم. من دوست دارم نماز را در مسجد
بخوانم.
اول سه رکعت نماز مغرب می خوانیم و بعد چهار رکعت نماز عشا.

توضیحات درس

متن درس برای آموزش اوقات نماز است که در سه محیط خانه، مدرسه و مسجد صورت می گیرد و به اذان در هر یک از اوقات توجه شده است. در این پایه، یادگیری متن عربی و یا ترجمه اذان اجباری نیست. تنها کافی است بچه ها با اذان و اهمیت آن آشنا شوند. علاوه بر اوقات نماز، این درس تعداد رکعات هر نماز را نیز بیان می کند.

اهداف درس

- ۱- آشنایی دانش آموزان با اذان به عنوان اعلام کننده اوقات نماز
- ۲- آشنایی دانش آموزان با اوقات نماز
- ۳- تقویت احساس علاقه دانش آموزان به فراگیری اذان و ادای نماز

انتظارات

دانش آموز طی فرایند آموزش:

- ۱- اوقات اذان را بیان می کند.

- ۲- به اذان گفتن ابراز علاقه می‌کند.
- ۳- احساس شادی و نشاط خود را از خواندن شعر ابراز می‌کند.
- ۴- شعر را به صورت روان و یا در قالب سرود می‌خواند.
- ۵- تمایل دارد که در مدرسه نماز بخواند.

مفاهیم کلیدی

اوقات نماز

اذان

مراحل تدریس

پیشنهادهایی برای شروع مناسب تدریس

- با توجه به عنوان درس، می‌توانید بحث را از عنوان آغاز کنید.
  - برای ایجاد انگیزه پخش نوای زیبای اذان جذابیت لازم را ایجاد می‌کند.
  - چنانچه دانش‌آموزی با اذان آشنایی دارد می‌تواند آن را در کلاس برای دوستانش بخواند.
  - می‌توانید شعر (سرود بیداری) را در شروع درس بخوانید. (البته با لحنی زیبا و دلنشین)
- پیشنهاد برای انتخاب روش تدریس مناسب
- متن درس را در قالب یک قصه بخوانید. توجه بچه‌ها را به تصاویر درس (بخش بین و بگو) جلب کنید تا دریافت محتوای درس بهتر صورت پذیرد.

نکته: هرچند که متن اذان در درس نیامده است، اما می‌توانید از لوحه‌های اذان در درس قرآن پایه سوم کمک بگیرید و در معرض دید دانش‌آموزان قرار دهید و یک بار از روی آن بخوانید.

- از ذوق و سلیقه بچه‌ها کمک بگیرید و از آن‌ها بخواهید برای شعر درس، آهنگ و لحن مناسبی پیشنهاد دهند.
- می‌توانید درباره سحرهای ماه رمضان و حال و هوای بچه‌ها در آن هنگام سؤال کنید.

فعالیت‌های پایان درس

- فکر می‌کنم:** پاسخ بچه‌ها موارد زیر می‌باشد: هنگام نماز ظهر، هنگام نماز عصر، هنگام نماز مغرب، هنگام نماز عشاء.
- دوست دارم:** از جلسه قبل به بچه‌ها بگوئید وسایل نماز خود را برای انجام یک نماز دو رکعتی به مدرسه بیاورند، سعی کنید در نمازخانه مدرسه این نماز را برپا کنید.
- با هم بخوانیم:** خواندن دسته جمعی شعر شور و نشاط فراوانی به کلاس می‌بخشد، از بچه‌ها بخواهید با بیان خود مفهوم شعر را بیان کنند.
- امین و مینا:** بهتر است به صورت انفرادی انجام شود.
- بین و بگو:** می‌توانید از بچه‌ها بخواهید علاوه بر نوشتن اوقات نماز در زیر هر تصویر، برای هر تصویر داستان کوتاهی بسازند و تعریف کنند.

ارزشیابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد	
احکام	<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با اذان به عنوان اعلام کننده اوقات نماز و مقدمه آن 	۱۷	<ul style="list-style-type: none"> - بیان اوقات اذان و نمازهای واجب روزانه 	خیلی خوب	
				<ul style="list-style-type: none"> - اوقات اذان ، تعداد رکعات نمازهای روزانه و زمان پایان آن‌ها را بیان می کند. 	خوب
				<ul style="list-style-type: none"> - اوقات اذان و تعداد رکعات نمازهای روزانه را بیان می کند. 	قابل قبول
				<ul style="list-style-type: none"> - اوقات اذان و نمازهای روزانه را بیان می کند. 	نیازمند آموزش و تلاش بیشتر
<ul style="list-style-type: none"> - با کمک آموزگار اوقات اذان و نمازهای روزانه را بیان می کند. 					

دانستنی‌های معلم

- نکته ۱:** تشویق به حضور در مسجد و یا نمازخانهٔ مدرسه یکی از اهداف ضمنی این درس است. دانش‌آموز می‌آموزد که خواندن نماز به صورت جماعت چه در مسجد و چه نمازخانه ارزش بیشتری از خواندن آن به تنهایی دارد.
- نکته ۲:** تشویق مخاطب به حضور در مسجد و نمازخانه به همراه دوستانش از دیگر مطالب قابل توجه است. این امر موجب انگیزه دانش‌آموزان برای به همراه آوردن دوستان خود در این اماکن می‌شود و به نوعی امر به معروف را در مورد آنان عملی می‌سازد. این نکته از این عبارت درس «من و دوستانم وضو می‌گیریم و به نمازخانه می‌رویم» و نیز فعالیت «دوست دارم» قابل استفاده است.
- نکته ۳:** توجه دادن دانش‌آموزان به این مسأله که صدای اذان در حقیقت صدای دعوت خداوند است که ما را به گفت‌وگویی با خود دعوت می‌کند، می‌تواند آن‌ها را به خواندن نماز و خصوصاً نماز اول وقت تشویق کند.
- توضیحات پیش‌تر و مثال مناسب آن در بخش «دانستنی‌های معلم» درس دوم ذکر گردید. در این درس سخن پدر که: اذان ما را به نماز دعوت می‌کند، اشاره به همین مطلب دارد.
- نکته ۴:** در درس دوم بیان شد که همه موجودات با زبان خود در حال شکرگزاری از خداوندند، در این درس این مطلب در قالب شعر «سرود بیداری» آمده است. هدف شعر توجه دادن دانش‌آموز به این نکته است که وقتی همه موجودات به ذکر و دعای با خدا مشغولند، حیف است که من از این کار خیر، دور بمانم. من که کمتر از گنجشک و بلبل نیستم.

درس هجدهم: راز خوشبختی

درس ۱۸
راز خوشبختی

مرد از راه دوری آمده بود.
با عجله از کوچه‌های مدینه گذشت و خود را به مسجد رساند.
پیامبر خدا برای یارانش سخن می‌گفت و آن‌ها را به کارهای خوب تشویق می‌کرد.
مرد جلو رفت و سلام کرد. رسول خدا و یاران، جواب سلامش را دادند و برایش جایی باز کردند تا او بنشیند.
وقتی حرف‌های پیامبر تمام شد، مرد برخاست و گفت:
ای رسول خدا من می‌خواهم آدم خوبی باشم تا همه مرا دوست داشته باشند.
می‌خواهم همیشه زندگی خوبی داشته باشم.
یاران پیامبر از سخن مرد تعجب کردند.
نگاهشان به لب‌های پیامبر دوخته شد تا پاسخ او را بشنوند.
رسول خدا کمی فکر کرد و گفت:

اگر می‌خواهی خوشبخت باشی، هرگز دروغ نگو!

۸۵

۸۴

توضیحات درس

داستان درس درباره‌ی مردی است که خود را با عجله به پیامبر اکرم (ص) می‌رساند، به سخنان ایشان در مسجد گوش می‌دهد و اظهار می‌کند که می‌خواهد انسان خوب و درستکاری باشد. پیامبر اکرم (ص) ایشان را با این جمله هدایت می‌کنند: اگر می‌خواهی خوشبخت باشی، هرگز دروغ نگو.

اهمیت راستگویی و عواقب دروغگویی در ادبیات دینی ما بسیار مورد توجه قرار گرفته است؛ به گونه‌ای که در یک حدیث، دروغ کلید همه بدی‌ها شمرده شده است. این داستان نیز به نوعی دیگر همین معنا را تأکید می‌نماید. منبع این داستان، «کتاب بحار الأنوار، ج ۶۹، ص ۲۶۲» می‌باشد.

اهداف درس

- ۱- آشنایی دانش‌آموزان با اهمیت و نتایج راستگویی
- ۲- تقویت گرایش به راستگویی در بچه‌ها
- ۳- تلاش برای رعایت راستگویی در شرایط مختلف

انتظارات

دانش آموز طی فرایند آموزش :

- ۱- رو راستی و صداقت در گفتار را یکی از ویژگی‌های انسان مسلمان می‌داند.
- ۲- درباره متن درس گفت‌وگو و قضاوت می‌کند.
- ۳- با ذکر خاطرات و تجربیات خود، نتایج و فواید راستگویی را در زندگی روزمره خود، بیان می‌کند.
- ۴- به نمونه‌هایی از مصادیق و راستگویی در زندگی روزمره خود اشاره می‌کند.
- ۵- سعی می‌کند در گفتارهایش درستی و راستی را پیشه کند.

مفاهیم کلیدی

راستگویی

خوشبختی

مراحل تدریس

پیشنهادهایی برای انتخاب روش تدریس مناسب

- برای ایجاد انگیزه با عنوان درس آغاز کنید و توجه بچه‌ها را به تفکر درباره این راز جلب نمایید.
- وقت مناسبی را به خواندن داستان یا تعریف داستان اختصاص دهید.
- بیان خاطرات یا تجربیات خود شما یا دانش‌آموزان درباره راستگویی در زندگی فرصت خوبی برای بحث و گفت‌وگوی کلاسی فراهم می‌کند.
- می‌توانید دانش‌آموزان را در یک موقعیت فرضی قرار داده و سپس درباره آن در کلاس بحث و گفت‌وگو کنید.

فعالیت‌های پایان درس

فکر می‌کنم : همه ما دوست داریم خوش‌بخت باشیم؛ پس باید کارهای خوب انجام دهیم. دروغ‌نگویم، مؤدب باشیم، راستگو باشیم، به دیگران احترام بگذاریم و... هر پاسخی که بار مثبت دارد را می‌پذیریم؛ اما توجه داشته باشیم که با توجه به محتوای درس، دانش‌آموزان می‌بایست مورد «همیشه راست می‌گوییم» را در شمار موارد ذکر کنند.

گفت‌وگو کنیم : درباره فایده‌های راستگویی و نتایج دروغ‌گویی در کلاس بحث و گفت‌وگو کنید تا دانش‌آموزان خودشان به قضاوت در مورد موارد فوق برسند و مطالب را کامل کنند.

پاسخ‌های احتمالی دانش‌آموزان به این فعالیت عبارت است از : فایده‌های راستگویی (خدا پاداش می‌دهد؛ همه، ما را دوست خواهند داشت؛ دیگران به ما اعتماد می‌کنند و...) و نتیجه‌های دروغ‌گویی (خدا ما را دوست ندارد، دیگران به ما اعتماد نمی‌کنند، کسی با ما دوست نمی‌شود و...).

امین و مینا : طبیعتاً پاسخ هر دانش‌آموز متناسب با توانایی‌هایش است که در این قسمت نوشته می‌شود.
بازی و نمایش : به دانش‌آموزان فرصت دهید تا نمایشی درباره آثار راستگویی و دروغ‌گویی اجرا کنند.

ارزشیابی

بهترین ابزار برای تدریس و ارزشیابی این درس، بحث و گفت‌وگو با دانش‌آموزان و دریافت نظرات آنان در خلال کار گروهی

آن‌هاست. با بهره‌گیری از بازی نمایشی به طرز تلقی بچه‌ها از موضوع مورد بحث پی می‌برید. خوب است درباره‌ی فایده و اهمیت صداقت با بچه‌ها گفت‌وگو کنید و نظرات آنان را جویا شوید.

می‌توانید از بچه‌ها بخواهید کارهای خوب یک هفته‌ی خود را تنظیم کنند و درباره‌ی آن‌ها قضاوت کنند. به بچه‌ها بگویید حجم گزارشی که برایتان می‌آورند مهم نیست، آنچه که اهمیت دارد صداقت در ارائه‌ی گزارش است. این فعالیت تمرینی است برای خود ارزشیابی کودکان و به شما در ارزشیابی بچه‌ها کمک می‌کند. علاوه بر موارد فوق، به نکات زیر در ارزشیابی توجه داشته باشید :

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد	
آداب و اخلاق اسلامی	- آشنایی با آثار و نتایج راستگویی و پرهیز از دروغ	۱۸	- بیان اهمیت و نتایج راستگویی و تلاش برای رعایت آن	خیلی خوب	- اهمیت و نتایج راستگویی را بیان می‌کند و همیشه برای رعایت آن تلاش می‌نماید.
				خوب	- اهمیت و نتایج راستگویی را بیان می‌کند و در غالب موارد برای رعایت آن تلاش می‌نماید.
				قابل قبول	- اهمیت و نتایج راستگویی را بیان می‌کند و در برخی موارد برای رعایت آن تلاش می‌نماید.
				نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	- با کمک آموزگار اهمیت و نتایج راستگویی را بیان می‌کند و گاهی برای رعایت آن تلاش می‌نماید.

دانستنی‌های معلم

نکته ۱: در این درس نیز به مسجد اشاره شده است. مخاطب با خواندن این درس، به صورت ناخودآگاه مسجد را محلی مقدس و مکانی که در آن به کارهای خوب و نیک توصیه می‌شود، می‌داند. در درس ذکر شده که پیامبر در مسجد، یاران خویش را به کارهای خوب تشویق می‌کرده است. همین جملات کافی است تا در ذهن دانش‌آموز، مسجد به عنوان محل یادگیری کارهای خوب نقش بندد.

نکته ۲: در این درس به صورت گذرا به برخی از آداب و رفتارهای پسندیده که باید در حضور دیگران رعایت کرد، اشاره شده است. اول آنکه، اگر در جمعی بودیم و فردی تازه وارد، داخل شد، حتماً برایش جایی باز کنیم. این کار نشان از احترام ما به اوست. دوم آنکه، اگر کسی در حال صحبت است و ما حرف یا سؤالی داریم، صبر کنیم تا صحبت طرف مقابل تمام شود و بعد شروع به صحبت کنیم. همان‌گونه که آن مرد صبر کرد تا حرف‌های پیامبر تمام شود و بعد شروع به صحبت کرد. سوم آنکه، وقتی وارد جایی شدیم به افراد آنجا سلام کنیم.

نکته ۳: با الگوگیری از اخلاق پیامبر به دانش‌آموز یاد دهیم که همیشه وقتی سؤالی از او پرسیده می‌شود، خوب فکر کند و بعد پاسخ گوید. زیرا برخی دانش‌آموزان نسنجیده و بدون هیچ تأملی سعی در دادن جواب به پرسش‌ها می‌کنند. در این درس آمده است که پیامبر در پاسخ به سؤال، کمی فکر کرد و بعد پاسخ گفت.

درس نوزدهم: جشن بزرگ

در خانه

صبح که به مدرسه می رفتم،
مادرم حیاط خانه را جارو می کرد.
پدر، گل های محمدی را آب می داد. کوچه آب پاشی شده بود. بوی بهار می آمد.

در مدرسه

من و دوستانم به کمک معلم، کلاس را تزئین کردیم و چهارده گل سرخ و سفید
را از سقف آویزان کردیم. کلاس ما خیلی زیبا شد.

توضیحات درس

متن درس از زبان کودکی بیان شده که آمادگی مردم برای برپایی جشن بزرگ ولادت امام زمان (ع) از خانه تا مسجد محله را به صورت گزارش، ارائه می دهد.

در این درس ضمن آنکه بچه ها با نام مبارک امام زمان (ع) آشنا می شوند، علاقه مندی و آمادگی خود را برای برگزاری هرچه باشکوه تر جشن نیمه شعبان در روز میلاد آن امام همام، نشان می دهند.

آشنایی با امام زمان به عنوان امام زنده ما مسلمانان جزء آن بخش از اهداف دوره ابتدایی است که به تدریج و از طریق تعمیم ها و مفاهیم مناسب هر پایه، محقق می شود. بنابراین شتاب در معرفی تمام ویژگی ها و خصوصیات زندگی و امامت ایشان، ضرورتی ندارد. اهداف جزئی مربوط به این زمینه با توجه به افزایش توانایی های بچه ها در پایه های مختلف تقسیم شده است و تا انتهای دوره ابتدایی کامل می شود.

در متن درس، آداب مختلفی برای برگزاری جشن نیمه شعبان مطرح شده است: تزئین مدرسه و مسجد، پخش کردن شکلات و شیرینی، برگزاری مراسم در مسجد و ...

اینکه چرا تعداد ۱۴ گل در کلاس نصب شده است، می تواند از دانش آموزان پرسش و به سوی تعداد معصومین (علیهم السلام) جهت دهی گردد. مرور اسامی این بزرگواران تا امام دوازدهم، در قالب شعر یا به طور ساده توصیه می شود.

اهداف درس

- ۱- آشنایی دانش‌آموزان با نام مبارک حضرت امام زمان (ع)
- ۲- تقویت علاقه و محبت نسبت به امام زمان (ع)
- ۳- تمایل و آمادگی برای برگزاری و حضور در جشن نیمه شعبان

انتظارات

دانش‌آموز طی فرایند آموزش :

- ۱- نام امام زمان (ع) را می‌داند.
- ۲- به مشارکت برای برگزاری جشن نیمه شعبان علاقه نشان می‌دهد.
- ۳- تمایل برای حضور در جشن نیمه شعبان.

مفاهیم کلیدی

امام زمان
جشن نیمه شعبان

مراحل تدریس

پیشنهاد برای شروع مناسب تدریس

- دانش‌آموزان خاطرات و یا تجربیات خود را درباره جشن نیمه شعبان بیان کنند.
- بیان داستان یا خاطره‌ای از برگزاری این جشن در سال‌های قبل توسط معلم یا یکی از مربیان مدرسه.
- پیشنهادهایی برای انتخاب روش تدریس مناسب
  - متن درس را بخوانید.
  - از بچه‌ها بخواهید به تصویر درس دقت کنند و هرچه درباره این تصویر به نظرشان می‌رسد بیان کنند.
  - از بچه‌ها بخواهید برای برگزاری چنین جشن باشکوهی پیشنهاد دهند و برنامه‌ریزی کنند.
  - خوب است این درس در یکی از اعیاد تدریس شود.
  - مناسب است فیلم روش تدریس این درس را از DVD راهنمای معلم - تهیه شده در دفتر تکنولوژی آموزشی - ملاحظه نمایید.
  - از بچه‌ها بخواهید اگر شعری یا سرودی درباره حضرت می‌دانند برای دوستانشان در کلاس بخوانند.

فعالیت‌های پایان درس

دوست دارم : دانش‌آموزان به هر کار خوب و پسندیده‌ای که اشاره کنند، می‌پذیریم.
جشن بگیریم : مناسب است این برنامه‌های پیشنهادی توسط دانش‌آموزان در قالب کار گروهی و براساس شیوه‌های مشارکتی ارائه شود. بچه‌ها می‌توانند به این موارد اشاره نمایند : شیرینی پخش می‌کنند، تزئین می‌کنند، زمین را آب و جارو می‌کنند، وسایل مورد نیاز را تهیه می‌کنند، پرچم می‌زنند، شعری برای هم‌خوانی آماده می‌کنند و . . .
یک کار خوب : این فعالیت بهتر است انفرادی انجام شود تا احساس علاقه و محبت به حضرت امام زمان (ع) را در بچه‌ها تقویت کند.

ارزشیابی

علاوه بر فعالیت‌های مناسب مورد نظر شما آموزگار محترم، مواردی که می‌توانند در ارزشیابی دانش‌آموزان به شما کمک کنند عبارتند از:

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
مراسم اسلامی، امامت	- آشنایی با امام دوازدهم امام زنده شیعیان و ادای احترام نسبت به ایشان - آشنایی با مراسم نیمه شعبان میلاد امام زمان (عج)	۱۹	- با رعایت احترام، امام دوازدهم را معرفی می‌کند. - در برگزاری مراسم نیمه شعبان میلاد امام زمان (عج) مشارکت می‌کند.	خیلی خوب - امام دوازدهم را با احترام معرفی می‌کند. - در مراسم نیمه شعبان میلاد امام زمان (عج) فعالانه مشارکت می‌کند.
				خوب - امام دوازدهم را با احترام معرفی می‌کند. - در مراسم نیمه شعبان میلاد امام زمان (عج) مشارکت می‌کند.
				قابل قبول - امام دوازدهم را با احترام معرفی می‌کند. - برای شرکت در مراسم نیمه شعبان میلاد امام زمان (عج) ابراز علاقه می‌کند.
				نیازمند آموزش و تلاش بیشتر - با کمک آموزگار امام دوازدهم را با احترام معرفی می‌کند. - با راهنمایی آموزگار در برگزاری مراسم نیمه شعبان میلاد امام زمان (عج) مشارکت می‌کند.

دانستنی‌های معلم

نکته ۱: یکی از مهم‌ترین نکاتی که این درس به آن توجه دارد، آموزش همکاری و کار گروهی در بزرگداشت مناسبت‌ها و ایام مذهبی است. چه در خانه و چه در مدرسه و محل، همه با کمک هم مشغول تزئین هستند.

بایستی فرهنگ مشارکت در بزرگداشت مناسبت‌های دینی در بین دانش‌آموزان جا بیفتد تا هرکس به فراخور توانایی‌اش در این کارها مشارکت کند. این مسأله با عباراتی همچون «من و دوستانم به کمک معلم»، «برادر بزرگترم با دوستانش» و... پررنگ شده است.

نکته ۲: توجه به حضور در مسجد برای خواندن نماز جماعت و برای شرکت در مراسم مذهبی از جمله نکات دیگر درس است.

نکته ۳: ایجاد یک تصور شیرین و دوست داشتنی از زمان ظهور از دیگر نکات درس است تا علاقه مخاطب را به آن دوران و تلاش برای تحقق آن، بیش‌تر کند: «همه‌جا آباد و سرسبز می‌شود و همه با خوبی و خوشی در کنار هم زندگی می‌کنند».

درس بیستم: در کنار سفره

با کمک هم سفره را جمع می‌کنیم. من تکه‌های ریز نان را پایین درخت می‌ریزم.
گنجشک‌ها روی زمین می‌نشینند و جیک جیک می‌کنند.
فکر می‌کنم آن‌ها می‌گویند: ...

درس ۲۰
در کنار سفره

از بالای تپه، همه جا سرسبز و زیبا دیده می‌شود.
پدر و عمو در مزرعه مشغول کار هستند.
رضا، پسر عمویم با سفره‌ای در دست نزدیک می‌شود.
از تپه پایین می‌آیم.
به کنار چشمه می‌رویم و دست‌هایمان را می‌شوئیم.
آب چشمه زلال و خنک است.
به رضا کمک می‌کنم تا سفره را پهن کند.
چه غذای خوش مزه‌ای آورده است!
پدر با بسم الله الرحمن الرحیم، شروع می‌کند.
و به ما می‌گوید: بچه‌ها! خدا این نعمت‌ها را به ما داده است. پس باید غذا را با نام او شروع کنیم.
من هم زیر لب می‌گویم ...
نگاهم به عمو می‌افتد. او لقمه‌ها را کوچک بر می‌دارد و با دهان بسته، آرام و بی‌صدا می‌خورد.
بعد از غذا پدر خدا را شکر می‌کند و می‌گوید: الحمد لله، خدایا به همه‌ی گرسنگان غذا بده!
من هم زیر لب دعا می‌کنم ...

توضیحات درس

داستان درس مربوط به پسر روستایی است که به همراه پدر، عمو و پسر عموی خود در مزرعه مشغول غذا خوردن می‌شوند که به آدابی نظیر شستن دست‌ها قبل و بعد از غذا، کمک در پهن نمودن سفره، گفتن بسم الله الرحمن الرحیم قبل از غذا، برداشتن لقمه‌های کوچک، جویدن با دهان بسته، بی‌صدا و آرام جویدن غذا، تشکر از خداوند با ذکر الحمد لله در پایان غذا، دعا کردن برای افراد گرسنه، دور نریختن باقی مانده‌های غذا و ... اشاره شده است. در پایان می‌توان با کامل نمودن عبارت پایانی درس، میان این درس و درس «پرندگان چه می‌گویند» یک ارتباط افقی برقرار نمود.

اهداف درس

- ۱- آشنایی با برخی آداب اسلامی غذا خوردن
- ۲- تمایل به رعایت آداب اسلامی غذا خوردن
- ۳- رعایت آداب اسلامی غذا خوردن

انتظارات

دانش آموز طی فرایند آموزش :

- ۱- برخی از آداب اسلامی خوردن و آشامیدن را بیان می‌کند.
- ۲- اهمیت و فواید رعایت آداب غذا خوردن را بیان می‌کند.
- ۳- رعایت آداب اسلامی غذا خوردن را نشانه یک فرد خوب و مسلمان می‌شناسد.
- ۴- آداب اسلامی غذا خوردن را رعایت می‌کند.
- ۵- هدر ندادن نعمت‌های الهی به هنگام غذا خوردن را رعایت می‌کند.

مفاهیم کلیدی

آداب غذا خوردن

بسم الله

الحمد لله

مراحل تدریس

پیشنهادهایی برای شروع مناسب تدریس

- موقعیتی ترتیب دهید تا دانش‌آموزان به مناسبتی دور هم غذا بخورند تا در فرصتی طبیعی و واقعی و با وجود آمادگی و انگیزه کافی در بچه‌ها، نکات مورد نظر درس را آموزش دهید.
- می‌توانید با طرح چنین سؤالاتی درباره موضوع درس وارد بحث شوید. مانند : ۱- قبل از غذا چه کارهایی باید انجام دهیم؟
- ۲- موقع غذا خوردن چه کارهایی باید انجام بدهیم؟ چه کارهایی نباید انجام دهیم؟ ۳- بعد از غذا خوردن چه کارهایی انجام بدهیم؟
- و . . . .

- اجرای یک نمایشنامه توسط بچه‌ها در این زمینه می‌تواند شروعی مناسب برای آموزش‌های بعدی شما باشد.

پیشنهاد برای انتخاب روش تدریس مناسب

- متن درس را بخوانید.
- نظر دانش‌آموزان را درباره غذا خوردن افراد و اهل خانواده پرسید و در این باره بیش تر گفت و گو کنید تا دانش‌آموزان نظرات خود را ارائه دهند.
- از بچه‌ها درباره آداب غذا خوردن در منزل سؤال کنید.
- ترتیب دادن برنامه‌های مختلفی در مدرسه در قالب غذای نذری، اردوهای دسته‌جمعی و . . . فرصت‌های خوبی را برای تعمیق مفاهیم درس فراهم می‌کند.
- توجه دادن بچه‌ها به تصاویر درس، فرصت تفکر درباره موضوع درس را فراهم می‌کند.

فعالیت‌های پایان درس

دوست دارم : مواردی که بچه‌ها ممکن است بیان کنند : بگویم خدایا از تو سپاسگزارم. خدایا برای این همه نعمت تو را شکر

می‌کنم. خدایا نعمت‌هایت را هدر نمی‌دهم و . . . .

گفت و گو کنیم : در قالب فعالیت گروهی مطالب را به بحث بگذارید تا پس از جمع‌بندی در گروه، بچه‌ها پاسخ‌های مورد نظر خود را بنویسند که معمولاً به آداب غذا خوردن اشاره می‌کنند.
امین و مینا : عبارت‌ها را با نظر خود کامل کنند و داستان کوتاهی درباره‌ی تصویر بسازند.

ارزشیابی

به یاد داشته باشید آداب عملی غذا خوردن و تلاش برای رعایت این آداب از اهداف این درس می‌باشد. شما با ارائه فعالیت‌های متنوعی می‌توانید درباره‌ی طرز تلقی بچه‌ها و میزان تقید آن‌ها به رعایت آداب غذا خوردن مطلع شوید. (فعالیت‌ها در بند یک این قسمت آمده است.)

علاوه بر قالب‌های گوناگونی که معلم می‌تواند استفاده کند (مانند ارائه بازی‌های نمایشی، نمایش خلاق، بازی صحیح و غلط، انجام خطاهای زیاد در آداب غذا خوردن که بچه‌ها به غلط بودن کار اشاره می‌کنند و انجام صحیح آداب غذا خوردن که دانش‌آموزان به درست بودن آن اشاره می‌کنند و...)، توجه به اهداف و سطوح عملکرد زیر می‌تواند به ارزشیابی کمیت و کیفیت آموخته‌های دانش‌آموزان در این درس کمک نماید :

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
آداب و اخلاق اسلامی	- آشنایی با برخی از آداب اسلامی نحوه خوردن و آشامیدن	۲۰	- بیان آداب اسلامی نحوه خوردن و آشامیدن و تلاش برای رعایت آن‌ها	خیلی خوب - آداب اسلامی نحوه خوردن و آشامیدن را بیان می‌کند و همواره برای رعایت آن‌ها تلاش می‌نماید.
				خوب - آداب اسلامی نحوه خوردن و آشامیدن را بیان می‌کند و در بیشتر اوقات برای رعایت آن‌ها تلاش می‌نماید.
				قابل قبول - آداب اسلامی نحوه خوردن و آشامیدن را بیان می‌کند و در برخی اوقات برای رعایت آن‌ها تلاش می‌نماید.
				نیازمند آموزش و تلاش بیشتر - با کمک آموزگار آداب اسلامی نحوه خوردن و آشامیدن را بیان می‌کند و در برخی اوقات برای رعایت آن‌ها تلاش می‌نماید.

دانستنی‌های معلم

نکته ۱ : در این درس علاوه بر آدابی که باید در هنگام خوردن غذا رعایت شود، نکات ظریف دیگری نیز وجود دارد که باید به آن توجه شود.

اول : توجه به نعمت بودن غذایی که می‌خوریم. همان طور که در درس‌های اول و شانزدهم گفتیم، توجه به این که هر آنچه داریم

از جانب خداست، احساس وظیفه و مسؤولیت ما را در برابر داشته‌ها بیش‌تر می‌کند. از این رو اگر به نعمت بودن غذا توجه کنیم، دیگر نه از غذایی بدمان می‌آید و نه در خوردن و مصرف آن اسراف و ریخت و پاش می‌کنیم و یا ته مانده آن را به راحتی دور می‌ریزیم. بیان این نکات با زبان دانش‌آموزی کمک شایانی به اصلاح برخی رفتارهای غلط در خوردن غذا می‌کند.

دوم: با توجه به متن درس، کودک داستان، تکه نان‌های باقی مانده در سفره را در زباله نمی‌اندازد، بلکه آن را پای درخت می‌ریزد تا دیگر موجودات از آن استفاده کنند. این مطلب تذکر خوبی است در مورد فرهنگ غلطی که امروزه با بی‌توجهی به این نعمت الهی، باقی مانده آن در سفره به راحتی در زباله ریخته می‌شود.

معلم با ذکر دوباره این مطلب که نان یکی از مهم‌ترین و بهترین نعمت‌ها و هدیه‌های خداست، دانش‌آموز را از برخورد غلط با آن باز می‌دارد و به او آموزش می‌دهد که به جای دور ریختن آن، می‌توان آن‌ها را جمع کرد و به سایر موجودات داد و یا در اختیار کسانی گذاشت که نان‌های خشک را از محله‌ها جمع‌آوری می‌کنند.

نکته ۲: توجه به فقیران در زمان بی‌نیازی از جمله مطالب این درس است. این دغدغه و توجه حتی در هنگام غذا خوردن نیز باید حفظ شود حتی اگر در قالب دعایی برای گرسنگان و نیازمندان باشد. همان گونه که پدر این کار را کرد.

نکته ۳: بار دیگر در این درس به این نکته اشاره شده است که همه موجودات با زبان خود، به شکر خداوند مشغول‌اند پس خوب است از آنان عقب نیفتیم.

